

แนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

โดย

นาวาอากาศเอก คมกริช นันทวิสุทธิ
รองผู้อำนวยการ สำนักงานตรวจสอบภายในทหารอากาศ
สำนักงานตรวจสอบภายในทหารอากาศ

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๖๒
ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช ๒๕๖๒ - ๒๕๖๓

หนังสือรับรอง

วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ได้อนุมัติให้เอกสารวิจัยส่วนบุคคลเรื่อง “แนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้” ลักษณะวิชา สังคมจิตวิทยา ของ นาวาอากาศเอก คมกริช นันทวิสุทธิ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๖๒ ประจำปีการศึกษาพุทธศักราช ๒๕๖๒ - ๒๕๖๓

พลโท

(พิสิทธิ์ ปฐมเอม)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

บทคัดย่อ

เรื่อง แนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
ลักษณะวิชา สังคมจิตวิทยา

ผู้วิจัย นาวาอากาศเอก คมกริช นันทวิสุทธิ หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๒๒

เอกสารวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพสถาบันการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการขัดเกลาทางสังคมสำหรับสังคมพหุวัฒนธรรม และเพื่อหาแนวทางพัฒนาสถาบันการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน เพื่อให้เกิดการยอมรับในความหลากหลายของอัตลักษณ์ ขอบเขตของการวิจัยด้านเนื้อหา ศึกษาวิเคราะห์สภาพสถาบันการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยวิเคราะห์และเก็บรวบรวมข้อมูล ต.ค.๒๒ - ก.ค.๒๓ สำหรับวิธีดำเนินการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ปัญหา คือ ขาดความปลอดภัย เกิดความอ่อนแอของระบบการศึกษาสามัญ การศึกษาไม่ตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น ขาดการบูรณาการและขาดความสมดุลระหว่างหลักสูตรศาสนากับหลักสูตรสามัญ บทบาทสถาบันการศึกษาคือ การลดความรุนแรงด้วยการศึกษา ต้องส่งเสริมสังคมพหุวัฒนธรรมที่เน้นปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาวไทยพุทธ - มุสลิม ให้ความรู้ทางวิชาการ พร้อมปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม บูรณาการให้เยาวชนมีทักษะสังคมในการปฏิสัมพันธ์และการสื่อสารระหว่างกัน สถาบันศึกษามีผลกระทบต่อกระบวนการขัดเกลาทาง ความคิด ความเชื่อ และพฤติกรรม ในทางที่ถูกต้อง การจัดการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมเป็นการจัดการศึกษาที่มีความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมให้เกิดความเข้าใจกัน ตระหนักรู้และเข้าใจถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรม จัดหลักสูตรให้มีปฏิสัมพันธ์โดยผสมผสานสาระความรู้ต่างๆ ให้เหมาะสมกับบริบททางสังคมโดยมีการจัดกิจกรรมต่างๆ สำหรับข้อเสนอแนะ ควรนำรูปแบบการบริหารแบบพหุวัฒนธรรมศึกษาไปปรับใช้ตามความเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนเท่าที่ระบียบข้อบังคับของกระทรวงศึกษาธิการเอื้ออำนวยปรับเปลี่ยนโครงสร้างหลักสูตรให้มีการเรียนภาษาไทยมากขึ้น ปรับปรุงระเบียบต่อการกระจายอำนาจการบริหารจากส่วนกลางที่นำไปปฏิบัติด้วยความคล่องตัว ลดความเหลื่อมล้ำและความเป็นธรรมทางการศึกษา ต้องเสริมศักยภาพของชุมชนและสร้างความร่วมมือระหว่างชาวไทยพุทธ - มุสลิมในชุมชนหรือระหว่างชุมชน

Abstract

Title: The Guideline on the Development of Fundamental Education Management in the Three Southern Border Provinces.

Subject: Social Psychology

Researcher: Group Captain Komkrich Nunthavisuth, Course NDC Class 62

This research has objectives to study conditions of educational institutes in the three southern border provinces, to study problems and obstacles that affect the socialization in the multicultural society and to find out the guidelines on the development of educational institutes in the three southern border provinces for learning interaction and exchange to initiate the acceptance of diversity in identity. The scope of this research, the study and analysis were conditions of educational institutes in three southern border provinces. The data were collected from October 2019 - July 2020. For the research implementation, the research was considered qualitative research. According to the research results, problems were comprised of security lacking, weakness in the normal educational system, non - responding of education toward the local needs, and lacking of integration and balance between the Islamic religion study program and normal education program. Roles of the educational institutes were Reducing violence through education, supporting of multicultural society, focusing on the interactions between Buddhist - Muslim people, disseminating of academic knowledge in alignment with morals and ethics, and integrating the youths in terms of social skills, interactions and communications. The educational institutes have impacts on the socialization processes, thoughts, beliefs and acceptable behaviors. The multiculturally educational management is the educational that is different culture. To understand each others. awareness and realization of cultural diversity. The multiculturally educational program can be interactions by combining knowledge contents, that are suitable for social context through activities. The key suggestions are such as : that the management of multiculturally education should be applied and adopted in the school contexts, as far as the regulations by the Ministry of Education cover. Change the course structures to have more Thai language learning. Improve regulations for centralized management authority that can be implemented with flexibility. This will reduce the educational overlapping and unfairness. Besides, community's potentials should be supported and promoted, whereas the cooperation between Thai Buddhist people and Muslim people should be built, complying with the community to community cooperation.

คำนำ

ปัญหาความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ ปัตตานี ยะลา นราธิวาส เป็นปัญหาด้านความมั่นคงที่มีอย่างยาวนานและซับซ้อน ในยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๑ - ๒๕๘๐) ประเด็นยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคงมุ่งความสำคัญที่การสร้างความปลอดภัยและสันติสุขอย่างถาวรในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตามยุทธศาสตร์พระราชทาน “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและศาสตร์พระราชา โดยที่สถาบันการศึกษาที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากเพราะมีบทบาทสำคัญในการขัดเกลาทางสังคมต่อการให้ความรู้ ความเข้าใจสิ่งต่างๆ และต้องสอดแทรกการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และการมีจิตสาธารณะเข้าไปในทุกสาระวิชาและทุกกิจกรรม ซึ่งสถาบันการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีหลากหลายระบบมีการแยกการเรียนการสอนอย่างชัดเจนไม่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันจึงเกิดการปิดกั้นการดำรงอยู่ของสังคมพหุวัฒนธรรมในพื้นที่ จึงควรให้ความสำคัญต่อการพัฒนาบทบาทสถาบันการศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรม มีการเน้นปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมระหว่างชาวไทยพุทธ - ชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อให้เกิดทักษะในการอยู่ร่วมกันแบบสังคมพหุวัฒนธรรมและสถาบันการศึกษาควรมีแนวทางที่เหมาะสมกับบริบททางสังคมวัฒนธรรมที่หลากหลายเพื่อเป็นการยอมรับในความหลากหลายของอัตลักษณ์เฉพาะพื้นที่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่ศึกษาถึงแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

นาวาอากาศเอก

(คมกริช นันทวิสุทธิ)

นักศึกษาวិทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๖๒

ผู้วิจัย

กิตติกรรมประกาศ

เอกสารวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาและความอนุเคราะห์เป็นอย่างดีจาก พล.ท.เทพชาติรี ผึ้งสระ พล.ท.สัมพันธ์เพชร สายสรรพมงคล พ.อ.พีระพงษ์ จันทวโร และ น.อ.หญิง ปิยะฉัตร ไชยนต์ ร.น. อาจารย์ที่ปรึกษาเอกสารวิจัยสังคมจิตวิทยา ที่กรุณาให้คำปรึกษา คำแนะนำ และแก้ไขข้อบกพร่องในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ และขอขอบคุณผู้ให้สัมภาษณ์ทุกท่านที่ กรุณาเสียสละเวลาให้สัมภาษณ์และได้กรุณาให้คำแนะนำและข้อมูลต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย ในครั้งนี้ ทำให้งานวิจัยมีคุณค่ามากขึ้น และขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ห้องสมุดวิทยาลัยป้องกัน ราชอาณาจักร ที่ได้ให้การช่วยเหลือในการปรับแต่งเอกสารฉบับนี้ให้ถูกต้องตามระเบียบที่ วปอ. กำหนด ทำให้การเขียนเอกสารวิจัยฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี หากเอกสารวิจัยฉบับนี้มี ข้อบกพร่องประการใด ผู้วิจัยขอน้อมรับความผิดพลาดนั้นเพื่อปรับปรุงแก้ไขในโอกาสครั้งต่อไป

นาวาอากาศเอก

(คมกริช นันทวิสุทธิ)

นักศึกษาวិทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๖๒

ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
Abstract	ข
คำนำ	ค
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
ขอบเขตของการวิจัย	๔
วิธีดำเนินการวิจัย	๔
ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย	๕
คำจำกัดความ	๕
บทที่ ๒ การทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗
การศึกษาแนวทางแก้ไขปัญหามลพิษในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้	๗
แนวความคิดเกี่ยวกับพหุวัฒนธรรม	๙
แนวความคิดการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม	๑๓
แนวความคิดการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข	๑๔
แนวความคิดเกี่ยวกับพหุวัฒนธรรมศึกษา	๑๕
แนวความคิดกระบวนการขัดเกลาทางสังคม	๒๑
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๒๗
กรอบแนวความคิดในการวิจัย	๓๐
สรุป	๓๑
บทที่ ๓ สภาพสถาบันการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้	๓๔
การจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้	๓๔
ปัญหาการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้	๔๒
ความสำคัญของระบบการศึกษาที่เหมาะสมกับสามจังหวัดชายแดนภาคใต้	๔๔
บทที่ ๔ การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีผลต่อ	๔๙
การขัดเกลาทางสังคม	
ความคิดเห็นของบุคลากรที่ทำงานอยู่ในสถาบันการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้	๔๙

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
การจัดการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้	๕๓
การลดอคติตามแนวคิดการจัดการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมศึกษา	๕๘
องค์ประกอบของกระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่มีผลต่อสถาบันการศึกษา ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้	๕๙
สรุป	๖๐
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ	๖๒
สรุปผลการวิจัย	๖๒
อภิปรายผลการวิจัย	๖๖
ข้อเสนอแนะ	๗๓
บรรณานุกรม	๗๕
ประวัติย่อผู้วิจัย	๗๙

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ ปัตตานี ยะลา นราธิวาส เป็นปัญหาด้านความมั่นคงของไทยมายาวนานและมีความซับซ้อน มีสาเหตุมาจากภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ ชาติพันธุ์ และศาสนา เพราะมีบริบททางสังคม วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ที่แตกต่างจากภาคอื่นๆ คือมีชาวไทยมุสลิมเชื้อสายมลายู ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ในพื้นที่ จึงมีความแปลกแยกจากสังคมวัฒนธรรมไทย โดยในช่วง ๑๔ ปีที่ผ่านมา มีข้อมูลจากศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้, ๒๕๖๐ รายงานว่าตั้งแต่ มกราคม ๒๕๕๗ - เมษายน ๒๕๖๐ ปัญหาความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้เกิดเหตุความรุนแรงรวม ๑๙,๒๗๙ ครั้ง มีผู้เสียชีวิตรวม ๖,๕๔๔ คน และมีผู้บาดเจ็บรวม ๑๒,๙๖๓ คน ก่อให้เกิดผลกระทบอย่างกว้างขวางทั้งต่อวิถีชีวิตและการศึกษาของคนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งอ้างอิงจาก ชวิน พงษ์ผจญ, ๒๕๖๑ ว่าเป็นสาเหตุทำให้ปี ๒๕๕๒ และ ๒๕๕๖ องค์การยูเนสโกจัดให้ประเทศไทยเป็นประเทศที่ได้รับผลกระทบจากความขัดแย้ง

ทั้งนี้ ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๑ - ๒๕๘๐) ประเด็นยุทธศาสตร์ชาติ ด้านความมั่นคง ในการป้องกันและแก้ไขปัญหามีผลกระทบต่อความมั่นคง มุ่งความสำคัญที่การสร้างความปลอดภัยและความสันติสุขอย่างถาวรในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อให้ปัญหาความมั่นคงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้รับการแก้ไขจนเกิดความสงบและสันติสุขอย่างยั่งยืน ประชาชนในพื้นที่ที่มีความปลอดภัยทั้งชีวิตและทรัพย์สิน อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคมพหุวัฒนธรรม รวมทั้งได้รับการพัฒนาอย่างเท่าเทียมกับภาคอื่นๆ โดยยกระดับการแก้ไขปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงอย่างมีเอกภาพ ครอบคลุมทุกพื้นที่และทุกกลุ่มเป้าหมาย มีการบูรณาการความเชื่อมโยงระหว่างประเด็นเชิงยุทธศาสตร์และเชิงพื้นที่ แผนการดำเนินงาน การลงมือปฏิบัติ ตลอดถึงการติดตาม ประเมินและรายงานผลอย่างสอดคล้องกันทุกระดับ ส่งเสริมและอำนวยความสะดวก มีประสิทธิภาพ ในการเข้าแก้ไขปัญหาสภาวะแวดล้อมที่เอื้อต่อการลดความรุนแรง การมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคประชาสังคมในพื้นที่อย่างเหมาะสม มุ่งเน้นการจัดปัญหาความขัดแย้งและความไม่เป็นธรรมให้ได้อย่างจริงจังและถาวร ส่งเสริมสังคมพหุวัฒนธรรมในพื้นที่ให้เข้มแข็งจนเป็นพลังสำคัญในการปกป้อง และแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นต่อไป พร้อมเสริมสร้างความเข้าใจกับกลุ่มเห็นต่างตามแนวทางสันติวิธี ผ่านกลไกต่างๆ รวมไปถึงการพูดคุยกันอย่างเป็นมิตร ผลักดันให้มีการยึดถือคำสอนที่ถูกต้องของ ศาสนามาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต พร้อมดูแลและป้องกันมิให้มีการบิดเบือนคำสอนของ ศาสนาไปในทางที่ไม่ถูกต้องอันนำไปสู่การปฏิบัติที่ส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยในชีวิต

ทรัพยากรสิ้นประชาชน และความมั่นคงประเทศ มีการส่งเสริมให้ภาคประชาสังคมร่วมมือกับภาครัฐในการพัฒนาพื้นที่อย่างเข้มแข็ง ต่อเนื่องสอดคล้องกับความต้องการของทุกกลุ่มโดยเฉพาะเยาวชน ตามยุทธศาสตร์พระราชทาน “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งศาสตร์พระราชารวมถึงการสร้างเสริมโอกาสในการเข้าถึงการบริการต่างๆ ของรัฐให้ทัดเทียมกับภูมิภาคอื่น

จากการศึกษาของ อมรา พงศาพิชญ์, ๒๕๔๒ พบว่า สังคมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นสังคมที่เป็นลักษณะแบบ “สังคมพหุวัฒนธรรม” คือ มีหลากหลายเชื้อชาติ หลายนิกายอยู่ร่วมกันมีวัฒนธรรมของเชื้อชาติหรือศาสนาที่แตกต่างกัน มีการขัดแย้งกันในเรื่องเชื้อชาติหรือศาสนา มีบางกลุ่มในเชื้อชาติหลายศาสนา หลายวัฒนธรรมที่ครองอำนาจ เห็นได้ว่าสังคมพหุวัฒนธรรมมีปรากฏการณ์ที่ทั้งสองวัฒนธรรมต้องมาสัมพันธ์กันซึ่งมีทั้งเชิงบวกและเชิงลบ ดังนั้น การยอมรับในความหลากหลาย ความแตกต่างทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่จำเป็นมากในสถานการณ์ปัจจุบัน เนื่องจากชาวไทยมุสลิมเชื้อสายมลายูในพื้นที่บางส่วนของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ยังมีความรู้สึกแปลกแยกไม่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย ทำให้ สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๖๐ อธิบายว่า รัฐบาลจึงต้องสนับสนุนให้ประชาชนทุกเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรม ได้เรียนรู้ซึ่งกันและกันในทุกด้านเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ลดความหวาดระแวงระหว่างผู้ที่นับถือศาสนาหรือมีวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน เพื่อเกิดจิตสำนึกร่วมกันในการสร้างความมั่นคงทางสังคม จึงต้องสร้างความเข้มแข็งในสถาบันทางศาสนา เพื่อเผยแผ่หลักคำสอนที่ดีงามให้แก่เยาวชนและประชาชน โดยพัฒนาผู้เผยแผ่ศาสนาให้ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างตามคำสอนที่ถูกต้องของแต่ละศาสนา มีการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนทางศาสนาที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตเข้าใจง่ายและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง (ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี) ทั้งนี้ ถ้ารัฐบาลและประชาชนสามารถยอมรับในความแตกต่างทางวัฒนธรรมยอมรับในอัตลักษณ์มลายูมุสลิม สามารถสร้างความเสมอภาค ความยุติธรรม ความรู้สึกแปลกแยกอาจลดลงได้

สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ, ๒๕๖๐ กล่าวว่า ความไม่สงบและความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีปัจจัยหลักที่นำมาเป็นเงื่อนไข คือ ชาติพันธุ์ ศาสนา วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ เป็นอัตลักษณ์เฉพาะของพื้นที่และความไม่เข้าใจ ไม่เห็นคุณค่าในความหลากหลายทางวัฒนธรรม จึงถูกคนบางกลุ่มนำมาใช้เป็นเงื่อนไขในการสร้างความชอบธรรมในการก่อเหตุความรุนแรง ประกอบกับการพัฒนาในพื้นที่ทั้งเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษาที่ไม่สอดคล้องกับอัตลักษณ์วิถีชีวิต ความต้องการของคนในพื้นที่ ดังนั้นเครื่องมือที่สามารถนำมาใช้ในการแก้ปัญหาความขัดแย้งได้ คือ การศึกษา เพราะการศึกษาสามารถพัฒนาคนและประเทศชาติได้ ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ ๒๐ ปี ในประเด็นยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ มุ่งเน้นให้สถาบันทางสังคมร่วมปลูกฝังค่านิยมวัฒนธรรมที่พึงประสงค์ โดยบูรณาการร่วมระหว่าง “ครอบครัว ชุมชน ศาสนา การศึกษา และสื่อ” หล่อหลอมคนไทยให้มีคุณธรรม จริยธรรม ในลักษณะที่เป็น ‘วิถี’ การดำเนินชีวิต

สถาบันการศึกษาจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะมีบทบาทสำคัญในการขัดเกลาทางสังคมต่อการใช้ความรู้ ความเข้าใจในสิ่งต่างๆ ของสังคม โดยสถาบันการศึกษาต้องสอดแทรกการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และการมีจิตสาธารณะเข้าไปในทุกสาระวิชาและทุกกิจกรรม รวมทั้งปรับสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกสถาบันการศึกษาให้เอื้อต่อการมีคุณธรรม จริยธรรม

จิตสาธารณะ ปัจจุบันสถาบันการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีกันหลากหลายระบบทั้ง โรงเรียนรัฐบาลจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ โรงเรียนเอกชนอิสลามจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการแต่เพิ่มการเรียนการสอนศาสนาอิสลามควบคู่ไปด้วย และโรงเรียนสอนศาสนาหรือปอเนาะที่จัดการเรียนการสอนศาสนาอิสลามเพียงอย่างเดียว และความสัมพันธ์เป็นไปอย่างแยกส่วนไม่มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน มีการแยกการเรียนการสอนอย่างชัดเจน ทำให้เกิดการปิดกั้นการดำรงอยู่ของสังคมพหุวัฒนธรรมในพื้นที่จากเหตุผลดังกล่าว ศิลปชัย สุวรรณมณี, ๒๕๕๗ พบว่า สถาบันการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรยึดหลักบูรณาการทางพหุวัฒนธรรมสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้านนโยบายและการดำเนินการในพื้นที่นำไปสู่การยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม อัตลักษณ์เฉพาะของพื้นที่ เพื่อส่งเสริมสังคมให้เกิดสันติสุขได้อย่างยั่งยืน สถาบันการศึกษาจึงต้องเพิ่มประสิทธิภาพระบบบริหารจัดการศึกษาในทุกกระดับ ทุกประเภท จัดโครงสร้างการศึกษาเพื่อสร้างความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์และเอื้อต่อการเข้าถึงการศึกษาอย่างเสมอภาคทั่วถึง และใช้ทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากภาคเอกชน และจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ มีการพัฒนาระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยเน้นการจัดระบบการศึกษาและระบบฝึกอบรมบนฐานสมรรถนะที่มีคุณภาพสูงและยืดหยุ่นผ่านการพัฒนาหลักสูตรต่างๆ และสิ่งสำคัญต้องมีการเปลี่ยนโฉมบทบาทครูให้เป็นครูยุคใหม่ โดยปรับบทบาทจากครูสอนเป็นโค้ชหรือผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ ทำหน้าที่กระตุ้น สร้างแรงบันดาลใจ แนะนำวิธีเรียนรู้และวิธีจัดระเบียบการสร้างความรู้ ออกแบบกิจกรรมและสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียน

ผู้วิจัยเห็นว่าควรให้ความสำคัญต่อการพัฒนาบทบาทสถาบันการศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรม มีการเน้นปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมระหว่างกันทั้งชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อให้เกิดทักษะในการอยู่ร่วมกันแบบสังคมพหุวัฒนธรรม รวมทั้งสถาบันการศึกษาควรมีแนวทางที่เหมาะสมกับบริบททางสังคมวัฒนธรรมที่หลากหลายเพื่อเป็นการยอมรับในความหลากหลายของอัตลักษณ์เฉพาะพื้นที่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม เพราะช่วยให้เข้าใจถึงปัญหาความขัดแย้งในสังคม และเป็นกรอบการพัฒนาสถาบันการศึกษาเพื่อแก้ปัญหาและเป็นภูมิคุ้มกันที่ช่วยป้องกันการเกิดความขัดแย้งได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจและความพยายามที่ศึกษาถึงแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาสภาพสถาบันการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
๒. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการขัดเกลาทางสังคมสำหรับสังคมพหุวัฒนธรรม
๓. เพื่อหาแนวทางพัฒนาสถาบันการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีปฏิสัมพันธ์ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน เพื่อให้เกิดการยอมรับในความหลากหลายของอัตลักษณ์

ขอบเขตของการวิจัย

๑. ขอบเขตด้านเนื้อหา

๑.๑. การวิจัยนี้เน้นการศึกษา วิเคราะห์ สภาพสถาบันการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยบูรณาการเข้ากับแนวความคิดการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม และการศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการขัดเกลาทางสังคมสำหรับสังคมพหุวัฒนธรรม

๑.๒. การวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงพรรณนาที่มุ่งเน้นถึงวิธีการและแนวทางในการปฏิบัติ

๒. ขอบเขตด้านพื้นที่ : สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ ปัตตานี ยะลา นราธิวาส

๓. ขอบเขตด้านประชากร : ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ ได้แก่ บุคลากรที่ทำงานอยู่ในสถาบันการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

๔. ขอบเขตด้านระยะเวลา : ผู้วิจัยได้เริ่มทำการศึกษา วิเคราะห์และเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้ทำการศึกษาดังแต่ ค.ศ.๖๒ – ค.ศ.๖๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยทำการศึกษาด้วยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ การศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึกบุคคลที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย มีการดำเนินการดังนี้

๑. การรวบรวมข้อมูล

๑.๑. ข้อมูลทุติยภูมิ : เป็นข้อมูลการสำรวจเชิงคุณภาพที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าเอกสาร (Documentary Research) โดยการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารที่ให้องค์ความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่ทำกรวิจัยจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ได้แก่ หนังสือ วารสาร บทความวิชาการ เอกสาร ตำรา รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์เอกสารของหน่วยงานราชการ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ โดยการทบทวนแนวความคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีเกณฑ์ในการคัดเลือกเอกสารที่นำมาใช้ดังนี้ ๑. ความจริงของเอกสาร ๒. ความถูกต้องน่าเชื่อถือของเอกสาร ๓. การเป็นตัวแทนของเอกสาร

๑.๒. ข้อมูลปฐมภูมิ : เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากบุคลากรที่ทำงานอยู่ในสถาบันการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีการออกแบบโครงสร้างของคำถามที่สามารถนำไปใช้ในการสัมภาษณ์แบบปลายเปิด มีการร่างข้อคำถามที่มีลักษณะปลายเปิดที่มีคำสำคัญและเป็นข้อความที่มีความยืดหยุ่นให้สอดคล้องกับผู้ที่สัมภาษณ์ได้มีส่วนร่วม ซึ่งจะทำได้ข้อมูลที่มีความหลากหลายในมิติต่างๆ มากขึ้น

๒. การวิเคราะห์ข้อมูล : ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาใช้ในการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลโดยร่วมกับการศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่างๆ ด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลโดยพิจารณาประเด็นหลักที่พบในข้อมูล จากนั้นนำประเด็นหลักที่ได้มาพิจารณาแบ่งออกเป็น

ประเด็นย่อยที่เป็นกระบวนการวิเคราะห์ ซึ่งเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ภาพรวมไปสู่การวิเคราะห์ประเด็นย่อยต่างๆ เพื่อให้ข้อมูลมีความถูกต้องและน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

๓. การนำเสนอข้อมูล : นำเสนอข้อมูลแบบรายงานวิจัยเชิงพรรณนาและวิเคราะห์นำเสนอแนวความคิดใหม่ๆ ที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑. ทำให้ทราบถึงสภาพสถาบันการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
๒. ทำให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการขัดเกลาทางสังคมสำหรับสังคมพหุวัฒนธรรม
๓. ทำให้ทราบแนวทางพัฒนาสถาบันการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในการมีปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน เพื่อให้เกิดการยอมรับในความหลากหลายของอัตลักษณ์

คำจำกัดความ

สามจังหวัดชายแดนภาคใต้	หมายถึง	จังหวัดในภาคใต้ ที่อยู่ในแนวชายแดนไทย - มาเลเซีย คือ จังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลา และจังหวัดนราธิวาส
การก่อความไม่สงบ	หมายถึง	การเคลื่อนไหวของขบวนการที่มุ่งประสงค์จะล้มล้างอำนาจรัฐที่มีอยู่เดิม เป้าหมายอาจจำกัดเพียงการแยกตัวออกจากการควบคุมของรัฐบาล จนถึงการเข้ายึดอำนาจของรัฐและเข้าแทนที่รัฐบาลปัจจุบันโดยใช้การบ่อนทำลายและการต่อสู้
สังคมพหุวัฒนธรรม	หมายถึง	กลุ่มคนที่มีความแตกต่าง ด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ชาติพันธุ์ ศาสนา การแต่งกาย วิธีการคิด การมีปฏิสัมพันธ์และการสื่อสารมาอยู่ร่วมกันในบริเวณดินแดนเดียวกัน การรวมกันของกลุ่มหมู่เหล่าหรือ ต่างชาติพันธุ์นำไปสู่การมีกฎ กติกา มารยาท การให้เกียรติซึ่งกันและกัน เคารพบนพื้นฐานของความเข้าใจร่วมกัน
พหุวัฒนธรรมศึกษา	หมายถึง	การจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นให้ผู้คนในสังคมมีความเท่าเทียมกัน มีความเสมอภาค มี

เสรีภาพ ความแตกต่างทางวัฒนธรรม เช่น
เชื้อชาติ หรือ กลุ่มชาติพันธุ์ ภาษา ศาสนา
เพศ ชนชั้นทางสังคม ให้เกิดการเรียนรู้ที่
จะยอมรับ ในความแตกต่างทางวัฒนธรรม
ไม่มีอคติต่อกัน ไม่เกิดการแบ่งแยก และ
การเลือกปฏิบัติ ลดปัญหาความขัดแย้ง
ระหว่างกัน

บทที่ ๒

การทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยได้ทำการทบทวน แนวความคิด ทฤษฎี วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

๑. การศึกษาแนวทางแก้ไขปัญหาความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
๒. แนวความคิดเกี่ยวกับพหุวัฒนธรรม
๓. แนวความคิดการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม
๔. แนวความคิดการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข
๕. แนวความคิดเกี่ยวกับพหุวัฒนธรรมศึกษา
๖. แนวความคิดกระบวนการขัดเกลาทางสังคม
๗. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
๘. กรอบแนวความคิด
๙. สรุป

การศึกษาแนวทางแก้ไขปัญหาความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

นับตั้งแต่ปี ๒๕๔๗ เป็นต้นมา รัฐบาลมีความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาให้เกิดความสงบและสันติสุขโดยใช้กลไกหลายรูปแบบและใช้เครื่องมือทางกฎหมายหลายฉบับ เช่น พระราชบัญญัติกฏอัยการศึก พ.ศ. ๒๕๕๗ ซึ่งบังคับใช้ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ ยะลา ปัตตานี นราธิวาส และอีก ๔ อำเภอของจังหวัดสงขลา ประกอบด้วย อำเภอจะนะ อำเภอเทพา อำเภอสะบ้าย้อย และอำเภอนาทวี ต่อมาพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.๒๕๔๘ ซึ่งบังคับใช้ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และพระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ.๒๕๕๑ รวมทั้งกลยุทธ์ต่างๆมากมาย แต่ยังไม่สามารถให้เกิดสันติสุข สำหรับหน่วยงานราชการ สถาบันการศึกษา นักวิชาการ องค์กรอิสระ ภาคประชาสังคม และปัจเจกบุคคล ได้ศึกษาค้นคว้าแนวทางการแก้ไขปัญหานั้นที่เหมาะสม เพื่อเสนอแนะรัฐบาลและนำไปสู่แนวทางการแก้ไขปัญหานั้นต่อเนื่องยั่งยืน เห็นได้จากรายงานเรื่องเอาชนะความรุนแรงด้วยพลังสมานฉันท์ของคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติตีพิมพ์ว่าปัญหาความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีลำดับขั้นของความรุนแรงที่เด่นชัดที่สุดเป็นตัวบุคคลหรือผู้กระทำความรุนแรงที่แสดงออกด้วยการทำร้ายผู้อื่น ขั้นที่อยู่ลึกลงไปเป็นเงื่อนไขเชิงโครงสร้างของตนเป็นที่ยอมรับได้เพราะถูกต้องชอบธรรม (คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ, ๒๕๔๙) จากการวิเคราะห์ปัญหาหลักของความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้คือ การต่อสู้โดยอ้างถึงอุดมการณ์แบ่งแยกดินแดนของขบวนการต่อสู้ที่ปัตตานี มีกลุ่มเป็อาร์เอ็นโอดินเนทและพูโลเป็นแกนหลักผสมกับกลุ่มต่อต้าน

อำนาจรัฐที่ต้องการตอบโต้การกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐบางส่วนที่ทางกลุ่มรู้สึกว่าจะไม่ได้รับความเป็นธรรม (สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๙) และเหตุการณ์รุนแรงที่เกิดขึ้น เพราะมีคนเลือกใช้ความรุนแรงในการต่อสู้โดยเฉพาะขบวนการต่างๆ ที่เคยต่อสู้กับรัฐบาล มีเป้าหมายการต่อสู้อย่างชัดเจนเพื่อแบ่งแยกดินแดนที่เกิดขึ้นมาแล้วเกือบศตวรรษ แต่อย่างไรก็ตาม ปัญหาความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีได้มีสาเหตุเดียว ผู้ก่อเหตุรุนแรงมีหลายพวกหลายกลุ่ม มีเหตุจูงใจที่แตกต่างกัน (คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ, ๒๕๔๙) สำหรับปัจจัยชั้นโครงการ ได้แก่ ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีลักษณะพิเศษจากการนำพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.๒๕๔๘ มาใช้ ซึ่งมีผลต่อทัศนคติของประชาชนในพื้นที่รวมทั้งปัญหาเศรษฐกิจท้องถิ่น มีการพึ่งพิงภาคเกษตรเป็นหลักและต้องมีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์เป็นปัจจัยรองรับกระบวนการผลิต แต่เมื่อทรัพยากรธรรมชาติ มีปัญหาคนที่อยู่ในภาคเกษตรจึงต้องไปแสวงหาอาชีพในภาคอื่นๆ ส่วนปัญหาการศึกษาพบว่า ประชาชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ประสบปัญหาในการหางานทำมากกว่าในภาคอื่นๆ อันเป็นผลมาจากความอ่อนแอของระบบการศึกษาสามัญ นักเรียนจากสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่านักเรียนในภาคอื่นๆ ทุกวิชา ยกเว้นภาษาอังกฤษ และประชากรในวัยเรียนสามารถจบการศึกษาระดับอุดมศึกษาได้เพียงร้อยละ ๒ และสุดท้ายคือ ปัญหาลักษณะประชากร ขณะที่ประชากรร้อยละ ๗๙.๓ ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ นับถือศาสนาอิสลาม พูดภาษามลายู แต่บุคลากรของภาครัฐในพื้นที่กลับเป็นชาวไทยมุสลิมเชื้อสายมลายูจำนวนไม่มากนัก นอกจากปัจจัยชั้นโครงสร้างข้างต้นปัญหาเรื่องภาษา ศาสนา และประวัติศาสตร์เป็นปัจจัยปัญหาในชั้นวัฒนธรรม ภาษามลายูนอกจากเป็นภาษาเพื่อการสื่อสารแล้ว ยังมีความสำคัญต่อคนในพื้นที่หลายลักษณะ เป็นเครื่องบ่งชี้ว่าใครเป็นหรือไม่เป็นมลายู นอกจากนี้ภาษาอาหรับที่นำมาเขียนในระบบภาษามลายูยังมีความหมายเชื่อมโยงในทางศาสนา เพราะเป็นภาษาที่ใช้เพื่อการศึกษาคัมภีร์อัลกุรอาน ส่วนปัญหาประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะเหตุการณ์ในปี ๒๕๕๒ ที่สยามลงนามในสนธิสัญญาแบ่งเส้นเขตแดนระหว่างประเทศไทยกับอังกฤษยกสิทธิการปกครองและบังคับบัญชาเหนือเมืองกลันตัน เมืองตรังกานู เมืองไทรบุรี และเมืองปะลิส รวมทั้งเกาะใกล้เคียง และพลเมืองกว่าห้าแสนคนให้อังกฤษ ขณะที่ดินแดนด้านเหนือกลายเป็นของรัฐสยาม ผลที่ตามมาคือ ความขัดแย้งระหว่างส่วนกลางกับผู้นำท้องถิ่นในเรื่องผลประโยชน์และศักดิ์ศรีการเป็นผู้ปกครองเดิม (คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ, ๒๕๔๙) ความเห็นนี้สอดคล้องกับความเห็นที่ว่าบาดแผลทางประวัติศาสตร์นั้นถูกถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นต่อย้ำความรู้สึกว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมในจิตใจ เป็นการส่งผ่านจิตสำนึกและความทรงจำทางประวัติศาสตร์ตั้งแต่ครั้งราชอาณาจักรสยามทำสงครามกับเมืองปัตตานีได้ยึดครองเป็นเมืองขึ้นและผนวกเข้าเป็นประเทศไทย ความทรงจำและความรู้สึกเจ็บปวดดังกล่าวถูกถ่ายทอดส่งต่อกันเรื่อยมาจากรุ่นสู่รุ่น จึงถูกนำมาใช้เป็นเหตุผลหนึ่งของการปลุกระดมเพื่อการต่อสู้ในปัจจุบัน

อีกทั้งความรู้สึกว่าไม่ได้รับความเป็นธรรม ปัญหาการจัดการบริหารและการปกครองเป็นรากเหง้าของปัญหา การที่ประชาชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ รู้สึกว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการกระทำและทัศนคติของเจ้าหน้าที่รัฐบางส่วนตั้งแต่ในอดีตที่เลือกปฏิบัติและไม่ยอมรับ

ตัวตนของคนในท้องถิ่นอย่างสนิทใจ เป็นผลมาจากความไม่เข้าใจ ความหวาดระแวงของความแตกต่าง ในอัตลักษณ์ที่เป็นภัยต่อความสงบสันติสุขในสังคมไทย ทำให้ไม่มีความไว้วางใจระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับประชาชนและระหว่างประชาชนกับประชาชนทั้งในพื้นที่ และนอกพื้นที่ ขณะที่โครงสร้างการจัดการบริหารปกครอง กฎหมาย และนโยบายทางการเมือง เศรษฐกิจสังคมวัฒนธรรมในปัจจุบัน ยังมีรูปแบบเดียวกันกับที่ใช้ในพื้นที่อื่นทั่วประเทศ โดยมีได้คำนึงถึงลักษณะเฉพาะทางชาติพันธุ์ ศาสนา ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่สำคัญยังไม่เอื้อต่อการที่จะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยตรงกับภาครัฐเพื่อกำหนดทิศทางและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของตนเองในระดับที่สามารถสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของได้อย่างแท้จริงและเท่าเทียม นอกจากนี้การกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐบางส่วนตั้งแต่อดีตจนปัจจุบัน “การละเมิดสิทธิมนุษยชน การเลือกปฏิบัติ การซ้อมทรมาน การใช้วิธีการนอกกฎหมายในการจับกุม การจับผิดตัว รวมทั้งการอุ้มฆ่าฮั้วฮ้างยี่สุหลง การหายตัวไปของทนายสมชาย นีละไพจิตร เหตุการณ์มัสยิดกรือเซะและที่อำเภอตากใบ” ยังเป็นเงื่อนไขที่หล่อเลี้ยงความขัดแย้งความรุนแรงในพื้นที่อีกด้วย จึงทำให้การใช้วิธีสมานฉันท์และสันติวิธีเป็นข้อเสนอแนะที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มากกว่าการใช้วิธีทางการทหาร มาตรการเฉพาะหน้าในการแก้ไขปัญหาในชั้นบุคคลได้แก่ การจัดตั้งหน่วยสันติเสนากับกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบหรือกลุ่มผู้เห็นต่าง ส่วนการแก้ไขปัญหาในระยะยาวเป็นการแก้ไขในชั้นโครงสร้างและชั้นวัฒนธรรม ซึ่งรวมถึงการใช้มาตรการทางกฎหมายอื่นๆ ที่ให้สิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติบนพื้นฐานความเชื่อทางศาสนา การปรับปรุงการใช้บังคับกฎหมายอิสลามในพื้นที่ การแก้ไขปัญหาการว่างงาน และการเพิ่มประสิทธิภาพการศึกษาสามัญโดยยังคงความหลากหลายในระบบการศึกษาที่มีอยู่ซึ่งตามแนวทางเหล่านี้เห็นได้ว่าเป็นข้อเสนอที่มีการยอมรับในความแตกต่างหลากหลายที่มีอยู่ในพื้นที่มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะมาตรการแก้ปัญหาในชั้นวัฒนธรรมที่มุ่งส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมในขอบเขตทั่วประเทศ

รวมทั้งประกาศให้ภาษามลายูปัตตานีเป็นภาษาทำงาน เพิ่มเติมอีกภาษาหนึ่งในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ อย่างไรก็ตาม การแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธีมิใช่ปฏิเสธการใช้การทหารในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายที่ต้องอยู่ภายใต้หลักนิติธรรมเพื่อควบคุมความรุนแรงมิให้ขยายตัว กล่าวคือต้องอยู่ในกรอบของสันติวิธีโดยใช้การเมืองนำการทหารอย่างแท้จริง นอกเหนือจากที่กล่าวมา ยังมีข้อเสนอสำคัญให้ผลักดันการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมแสวงหาความจริงและสมานฉันท์เพื่อเป็นกลไกขับเคลื่อนให้เกิดความยุติธรรม ความไว้วางใจในพื้นที่ให้การศึกษาและพัฒนากิจการปกครองที่เหมาะสมโดยเน้นการมีส่วนร่วมโดยตรงของประชาชนและสอดคล้องกับอัตลักษณ์วัฒนธรรมในพื้นที่ตามกรอบรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (สำนักสันติวิธีและธรรมมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๙)

แนวความคิดเกี่ยวกับพหุวัฒนธรรม

สังคมที่ประกอบไปด้วยกลุ่มคนที่หลากหลายทางชาติพันธุ์มีความแตกต่างทางด้านภาษา วิถีชีวิต การนับถือศาสนา เรียกสังคมที่มีลักษณะเช่นนี้ว่า พหุวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับ

ดุสิต หวันเหลี่ยม, ๒๕๕๒ กล่าวถึงลักษณะของสังคมพหุวัฒนธรรมไว้ว่า การที่คนมีวัฒนธรรมแตกต่างกันแต่มาอยู่รวมกันในบริเวณเดียวกัน ลักษณะอย่างนี้เรียกว่า สังคมพหุวัฒนธรรม และ บรรพต วีระสัย, ๒๕๑๗ ได้ให้กรอบแนวคิดลักษณะสังคมที่มีความหลากหลายเป็นสังคมที่มีองค์ประกอบต่างๆ ดังนี้ ๑. มีหลายเชื้อชาติ หลายศาสนาปะปนอยู่ร่วมกันในชาติเดียวกัน ๒. มีวัฒนธรรมหรืออนุวัฒนธรรมของเชื้อชาติหรือศาสนาแตกต่างกัน ๓. มีการขัดแย้งกันในเรื่องเชื้อชาติหรือศาสนา ๔. มีบางกลุ่มในเชื้อชาติหลายศาสนา หลายวัฒนธรรมที่ครองอำนาจ จากองค์ประกอบของพหุวัฒนธรรมเห็นได้ว่าสังคมพหุวัฒนธรรมมีปรากฏการณ์ที่ทั้งสองวัฒนธรรมต้องมาสัมพันธ์กันมีทั้งเชิงบวกและเชิงลบ โดยที่ อมรา พงศาพิชญ์ (๒๕๔๒) ได้ศึกษาพิจารณาถึงเรื่องความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมหรือการปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม โดยมีคำศัพท์ที่ใช้ต่างกันมีดังนี้

๑. การปรับตัว อาจจะศึกษาจากการปรับทางชีวภาพและการปรับตัวทางวัฒนธรรม ศึกษามนุษย์กับสภาพแวดล้อมรอบตัวและแหล่งที่อยู่ การศึกษาในลักษณะเช่นนี้เป็นการพิจารณาเชิงประวัติศาสตร์ว่าได้มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อจัดระบบความสัมพันธ์ให้สอดคล้องกัน การปรับเปลี่ยนตัวมนุษย์เพื่อให้ความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมเป็นความสัมพันธ์ที่เหมาะสม การปรับสภาพแวดล้อมเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพของมนุษย์ การใช้คำว่าปรับตัวจึงมักใช้ในความหมายของการปรับเปลี่ยนส่วนหนึ่งส่วนใดหรือหลายส่วนเพื่อให้ความสัมพันธ์ลงตัว โคเฮน (อ้างใน อมรา พงศาพิชญ์, ๒๕๔๒) เสนอข้อคิดการพิจารณาเรื่องการปรับตัวทางวัฒนธรรมไว้ดังนี้

๑.๑ การศึกษาเรื่องการปรับตัวทางวัฒนธรรมควรพิจารณาองค์ประกอบด้านศิลปวัฒนธรรม และสังคมวัฒนธรรมที่เป็นวิถีชีวิต ความเชื่อ ฯลฯ

๑.๒ องค์ประกอบต่างๆ ของวัฒนธรรมเรียงร้อยประสานเข้าเป็นวัฒนธรรมที่มีลักษณะเป็นองค์รวม มีลักษณะเฉพาะของแต่ละวัฒนธรรม

๑.๓ การปฏิสัมพันธ์กับสังคมข้างเคียง หรือการค้นพบสิ่งใหม่ภายในสังคม ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนเพื่อการคงอยู่ของสังคมวัฒนธรรมนั้นๆ

๑.๔ วัฒนธรรม คือ ระบบสัญลักษณ์ขององค์ประกอบแต่ละส่วนมีความหมายและสื่อความหมายที่ลึกซึ้งและกว้างขวางกว่าข้อเท็จจริง

๑.๕ การดำรงชีวิตของมนุษย์ต้องดำเนินเป็นกลุ่ม การปรับเปลี่ยนสังคมเป็นการปรับเปลี่ยนในกลุ่มมากกว่าในระดับปัจเจกบุคคล การสืบทอดวัฒนธรรมต้องถ่ายทอดจากกลุ่มหนึ่งไปอีกรุ่นหนึ่งเป็นกลุ่มการปรับตัวทางวัฒนธรรมจึงเป็นการปรับเปลี่ยนของกลุ่ม

๑.๖ พฤติกรรมมนุษย์ยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนได้ ไม่มีพฤติกรรมใดที่ไม่สามารถปรับเปลี่ยนได้

๑.๗ การถ่ายทอดวัฒนธรรมจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งมีกระบวนการและขั้นตอนการผสมผสานวัฒนธรรม นักวิชาการทั้งในและต่างประเทศได้กล่าวถึง การผสมผสานวัฒนธรรมหรือการสังสรรค์ทางวัฒนธรรม ดังต่อไปนี้ สุพจน์ แสงเงิน (๒๕๔๒) กล่าวถึงการผสมผสานทางวัฒนธรรมไว้ว่าการผสมผสานทางวัฒนธรรม คือ การเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรม กล่าวคือ เมื่อกลุ่มชนหนึ่งที่มีวัฒนธรรมแตกต่างกันได้ติดต่อสัมพันธ์กัน จะมีการเผยแพร่ กระจายและมีการรับ

วัฒนธรรมกันขึ้นมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นกับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่าย เช่น ชาวไทยมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดกับชาวจีนจึงรับเอาคำศัพท์ในภาษาจีนหลายคำมาใช้ในชีวิตประจำวัน ส่วนคนจีนจะหันมาใช้ภาษาไทยในการติดต่อสื่อสารกัน นิยพรรณ วรณศิริ (๒๕๕๐) กล่าวว่า การที่วัฒนธรรมที่ต่างกันสองวัฒนธรรมมาพบกัน สัมพันธ์กันและเกิดการหยิบบ่มเปลี่ยนกันใช้ในระยะเวลาที่สม่ำเสมอและยาวนานพอสมควร วัฒนธรรมทั้งสองจะผสมผสานกันและปะปนกันไปหมด แต่ยังรู้ว่าเป็นวัฒนธรรมของใครไม่ถึงกับปนกันแยกไม่ออก เมื่อผู้หยิบบ่มวัฒนธรรมของผู้อื่นเข้าสู่กลุ่มชนเดิมของตนวัฒนธรรมเดิมนั้นจะดำรงรูปแบบเดิมได้คืออยู่ บุคคลนั้นยังประพฤติปฏิบัติตามวัฒนธรรมเดิมของตนไปตามเดิม แต่เมื่อออกมาพบปะหรือเผชิญกับคนจากวัฒนธรรมอื่นอีก ก็จะผสมผสานวัฒนธรรมของเขาเข้ากับวัฒนธรรมใหม่ที่สัมพันธ์กัน สรุปได้ว่า การผสมผสานวัฒนธรรม เป็นการที่วัฒนธรรมสองวัฒนธรรมมาพบเจอกัน มีการนำวัฒนธรรมอีกวัฒนธรรมหนึ่งมาใช้กับวัฒนธรรมของตนเอง เพื่อตอบสนองประโยชน์ของวัฒนธรรมตนเองเมื่อสองวัฒนธรรมไม่มีการติดต่อระหว่างกันก็สามารถกลับมาใช้วัฒนธรรมของตนเองได้

๒. ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรม

ณรงค์ เส็งประชา (๒๕๓๙) กล่าวถึง ปัจจัยการผสมผสานทางวัฒนธรรมขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง คือ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ การเปลี่ยนแปลงของประชากร การอยู่โดดเดี่ยวและการติดต่อกัน ระบบชนชั้น ทศนคติและค่านิยม การเล็งเห็นความจำเป็น นโยบายของผู้ผู้นำในสังคมระบบความรู้และเทคโนโลยี ความล้ำหลังทางวัฒนธรรม ปัจจัยทางเศรษฐกิจ และปัจจัยทางอุดมการณ์ โรบิน เอ็ม วิลเลียม จูเนียร์ (อ้างถึงใน นิปาติเมาะ หะยิหามะ และ อรุษา ปุณยบุรณะ, ๒๕๔๙) ได้กล่าวถึงปัจจัย ๕ ประการ ที่ทำให้ยึดเหนี่ยวและรักษาระเบียบแบบแผนในสังคม ซึ่งก่อให้เกิดการผสมผสานกันดังนี้ ๑. ความจำเป็นที่ต้องพึ่งพาอาศัยระหว่างกัน ๒. ความรู้สึกว่าถูกบังคับจากภายนอก ซึ่งจะเป็นตัวทำให้สร้างความเป็นเอกภาพและความเป็นหนึ่งในสมาชิก ๓. การมีเอกลักษณ์ที่ซ้อนกันอยู่ และความเป็นสมาชิกในหลายๆ กลุ่มจะเป็นตัวช่วยผสมผสานในการทำหน้าที่ ๔. ความเชื่อที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย หรือหลักการขั้นพื้นฐาน ซึ่งใช้เป็นวิธีการต่างๆ ไป สำหรับควบคุมสมาชิกในสังคม ๕. การมีความสนใจหรือมีผลประโยชน์ร่วมกัน เป็นพื้นฐานของความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของการทำหน้าที่ในสังคมที่ซับซ้อนในปัจจุบัน

๓. การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม ฟอสเตอร์ (อ้างถึงใน นิยพรรณ วรณศิริ, ๒๕๕๐) ได้อธิบายปรากฏการณ์การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมเอาไว้ว่า เป็นปรากฏการณ์ที่วัฒนธรรมที่แตกต่างกันสองวัฒนธรรมมาพบและสัมพันธ์กันอย่างสม่ำเสมอในระยะเวลาอันยาวนานและต่อเนื่อง อีกทั้งได้มีการหยิบบ่มแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกันใช้ในที่สุดต่างฝ่ายต่างรับเอาวัฒนธรรมของอีกฝ่ายหนึ่งมาเป็นของตนอย่างแยกไม่ออกจนเกิดเป็นวัฒนธรรมใหม่ขึ้นมา ซึ่งไม่มีร่องรอยของวัฒนธรรมเดิมหลงเหลืออยู่เลย การกลมกลืนทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นได้ใน ๒ ระดับ ระดับแรก เป็นการกลืนกลายทางวัฒนธรรมได้แก่ การที่คนจากสองวัฒนธรรมเอาวัฒนธรรมของฝ่ายตรงข้ามไปเป็นของตนไปจนหมดแต่เป็นเพียงการประพฤติปฏิบัติกันภายนอกเท่านั้น แต่ถ้าหากทั้งสองฝ่ายถึงขั้นแต่งงานกันจะเป็นการกลืนกลายทางชีวภาพ เป็นขั้นสูงสุดของปรากฏการณ์ของการกลืนกลายทางวัฒนธรรม ถึงแม้ว่าการ

แต่งงานข้ามวัฒนธรรมจะพบอุปสรรคในการปรับตัวในระหว่างคู่สมรสกันบ้าง แต่ก็สามารถเอาชนะได้ด้วยการเห็นอกเห็นใจกัน ความเข้าใจกันและกัน การมีเมตตาต่อกัน

๔. ความขัดแย้งทางวัฒนธรรม ในความหมายที่แท้จริงไม่ใช่วัฒนธรรมขัดกันแต่เป็นเรื่องของคนในสังคมขัดแย้งกันและโดยทั่วไปความขัดแย้งดังกล่าวมีพื้นฐานมาจากวัฒนธรรมจึงมักสรุปกันว่าเป็นความขัดแย้งของวัฒนธรรม (สุพัตรา สุภาพ, ๒๕๕๒) แต่ อมรา พงศาพิชญ์ (๒๕๔๒) อธิบายว่า ความขัดแย้งทางวัฒนธรรมเกิดจากการแพร่กระจายและการสังสรรค์ทางวัฒนธรรมความขัดแย้งทางวัฒนธรรมจะไม่เกิดขึ้นหากกลุ่มชาติพันธุ์มีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีความเชื่อและภาษาพูดร่วมกัน ถ้าในสังคมชาติพันธุ์สองชาติพันธุ์ไม่สามารถเข้ากันหรือสอดคล้องกัน ปัญหาเรื่องความขัดแย้งของกลุ่มชาติพันธุ์จะเกิดตามมา ซึ่งเกิดจากการที่แต่ละฝ่ายต่างพยายามรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนและไม่ยอมรับเอกลักษณ์และวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ข้างเคียง ปัญหาความรุนแรงจะเพิ่มมากขึ้นถ้าความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ไม่เท่าเทียมกันมีลักษณะเป็นชนกลุ่มน้อยและชนกลุ่มใหญ่ กล่าวโดยสรุป สังคมพหุวัฒนธรรม เป็นกลุ่มคนที่มีความแตกต่างด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ทั้งขนบธรรมเนียมประเพณี ชาติพันธุ์ ศาสนกิจพิธีการต่างๆ ภาษา การแต่งกาย วิธีการคิด การมีปฏิสัมพันธ์ รวมถึงการสื่อสาร การรวมกันของกลุ่มหมู่เหล่าหรือต่างชาติพันธุ์จึงนำไปสู่การมีกฎ กติกา มารยาท การให้เกียรติซึ่งกันและกัน การเคารพบนพื้นฐานของความเข้าใจร่วมกัน ถือว่าเป็นปัจจัยที่ทำให้สังคมพหุวัฒนธรรมดำเนินไปตามครรลองของสังคมได้ดี

พหุนิยมเป็นแนวความคิดที่เป็นลักษณะของทางสายกลาง กล่าวคือ การยอมรับในความแตกต่างหลากหลายที่มีอยู่ในสังคม ส่วนตรงข้ามกับแนวความคิดพหุนิยมคือ ชาตินิยม ที่ถูกนำมาเป็นเครื่องมือทางการเมือง การปลูกฝังความเป็นชาตินิยมมากทำให้เกิดแนวความคิดสุดโต่งในอดีต รัฐพยายามใช้วิธีการแบบการกลืนกลาย ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญในการสร้างรัฐชาติในหลายสังคม โดยเป็นการทำลาย กัดกัน บังคับวัฒนธรรมกลุ่มย่อยให้กลายมาเป็นเพียงส่วนหนึ่งของสังคมใหญ่ โดยในระยะหลังรัฐได้ปรับเปลี่ยนแนวความคิดนโยบายมาเป็นการบูรณาการการผสมผสาน โดยนโยบายพหุวัฒนธรรมเน้นการยอมรับ การอยู่ร่วมกันและการบูรณาการของความหลากหลายทางวัฒนธรรมของแต่ละชนชาติภายในประเทศเดียวกัน เป็นวิธีที่ทำให้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างกลุ่มคนชาติพันธุ์ต่างๆ ลดลงกว่าเดิม เพราะมุ่งนำสังคมไปสู่การตระหนักรู้ถึงการรวมอยู่ร่วมกัน และความเป็นหนึ่งเดียวกันของสังคม จึงต้องปรับเปลี่ยนวิธีการมองแต่ประโยชน์ของวัฒนธรรมเดียวมาเป็นพหุวัฒนธรรมที่ไม่มีต้นแบบวัฒนธรรมเพียงอย่างเดียวแต่มีความหลากหลายอยู่ร่วมกันด้วย โดยในระบบสังคมจะประกอบด้วยกลุ่มต่างๆ ที่แบ่งลักษณะของกลุ่มตามโครงสร้างของสัญชาติ กลุ่มชน ศาสนา ชนชั้นทางสังคม และเพศ โดยที่บุคคลสามารถเป็นสมาชิกที่มีลักษณะเฉพาะของกลุ่มหนึ่งและอาจเป็นสมาชิกของหลายกลุ่มที่แตกต่างกันในเวลาเดียวกัน จึงกล่าวได้ว่า แนวความคิดพหุวัฒนธรรมจะมีลักษณะปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ได้แก่ ลักษณะการปรับตัวทางกายภาพและทางวัฒนธรรม มีการผสมผสานระหว่างสองวัฒนธรรม การกลืนกลายวัฒนธรรม และลักษณะปรากฏการณ์ที่มีลักษณะความขัดแย้ง ซึ่งลักษณะปรากฏการณ์ของพหุวัฒนธรรมสามารถนำมาเป็นพื้นฐานในการศึกษาครั้งนี้ได้ เนื่องจากสถาบันการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้นมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและเป็น

ลักษณะสังคมพหุวัฒนธรรมทั้งไทยพุทธและอิสลาม

แนวความคิดการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม

ในสังคมปัจจุบันเราสามารถพบผู้คนที่มีความแตกต่างทางด้านชาติพันธุ์ วัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อ อาศัยอยู่ในสังคมเดียวกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องรู้จักแนวทางในการอยู่ร่วมกันของผู้คนภายใต้สังคมพหุวัฒนธรรม เพื่อการดำรงชีวิตของมนุษย์เป็นไปอย่างปกติสุขและสงบสุข มนุษย์จึงต้องมี “ทักษะสังคม” เป็นพื้นฐานในการอยู่ร่วมกันภายในสังคมที่มีกลุ่มคนที่หลากหลายซึ่งทักษะสังคมที่เสนอนั้นเป็นกลุ่มทักษะต่างๆ ที่ใช้ในการปฏิสัมพันธ์และการสื่อสารระหว่างกันภายในสังคม ได้แก่ ทักษะการสื่อสาร การพูด การฟัง การทำงานเป็นทีม ทักษะการเข้าใจในสถานการณ์ต่างๆ ที่หลากหลาย กฎกติกาต่างๆ ในสังคม ทักษะการรู้จักและเข้าใจผู้อื่นอย่างถ่องแท้ ทั้งนี้เพื่อสร้างความสัมพันธ์แก่กลุ่มคนในสังคมไปในทางที่ดีและยังเป็นทักษะที่จำเป็นต่อทุกเพศทุกวัย โดยจะต้องเริ่มเรียนรู้ทักษะสังคมพื้นฐานตั้งแต่วัยเด็ก

สังคมพหุวัฒนธรรมที่ประกอบด้วยชนกลุ่มใหญ่และชนกลุ่มน้อยอยู่ในสังคมเดียวกันจะต้องมีแนวทางในการอยู่ร่วมกันอย่างลงตัว ซึ่ง โชคชัย วงศ์ธานี (๒๕๕๕) เห็นว่า เป็นการจัดการความหลากหลายที่เน้นความเป็นกลางที่ไม่สุดขั้วจนเกินไปด้วยวิธีการที่แตกต่างกันไป เช่น มาตรการวิธีการหรือนโยบายเพื่อสื่อให้เห็นถึงสมาชิกทั่วไปซึ่งอยู่ในสังคมนั้นๆ ได้เข้าใจถึงความหลากหลายประเด็นที่ควรพิจารณาในเรื่องการจัดการความหลากหลายระหว่างชนกลุ่มใหญ่และชนกลุ่มน้อยนั้นหลักๆ เป็นเรื่องของการใช้สิทธิในด้านต่างๆ เช่น สิทธิในการเป็นพลเมืองเทียบเท่ากัน สิทธิในการเมือง การปกครอง สิทธิโอกาสมีการประกอบอาชีพ เป็นต้น เมื่อพิจารณาหลักการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมที่มีความหลากหลาย ซึ่งกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ร่วมกันที่แตกต่างกันในเรื่องชาติพันธุ์ วัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อ การดำรงชีวิตของแต่ละกลุ่ม บางครั้งทำให้เกิดความขัดแย้งด้านคุณค่าและทัศนคติซึ่งนำไปสู่ความขัดแย้งในเชิงกายภาพได้ จึงจำเป็นต้องมีหลักการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม ซึ่ง ปิยะ กิจถาวร (๒๕๕๕) ได้ค้นพบข้อเสนอหลักในการอยู่ร่วมกันจากงานวิจัย ดังนี้

๑. การอยู่ร่วมกันต้องมีความเข้าใจในหลักศาสนาซึ่งกันและกัน ทุกศาสนิกต้องดำเนินชีวิตภายใต้กรอบของศาสนา
๒. การมีปฏิสัมพันธ์กันโดยไปมาหาสู่ระหว่างกัน กรณีที่มีความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนมุสลิมจะต้องสื่อสารด้วยภาษามลายู
๓. มีคุณธรรม และจริยธรรม รู้ความต้องการของเขา ของเรา
๔. การระงับข้อพิพาทระหว่างชาวไทยพุทธและชาวมุสลิม จะขอความเห็นใจกัน โดยไม่ต้องพูดถึงเรื่องผิดถูก
๕. กรอบในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในหมู่บ้าน คือ เรื่องสั้นทำให้หาย เรื่องยาวทำให้สั้น
๖. ให้ความเสมอภาคทั้งชาวไทยพุทธและชาวมุสลิม

๗. ดูแลความสงบสุขของชุมชน สอดส่องคนไม่ดีทั้งที่เป็นผู้ร้ายและข้าราชการที่ทุจริต นอกจากจะมีหลักในการอยู่ร่วมกันบนความหลากหลายทางสังคม ซึ่งเป็นแนวทางให้ทุกกลุ่มในสังคมควรปฏิบัติ ยังมีหลักธรรมอีกประการหนึ่งที่ควรพิจารณาในหนทางการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ คือ การอดทนอดกลั้นในความแตกต่าง คือ การยอมรับในความแตกต่างซึ่งโดยพื้นฐานของมนุษย์ย่อมมีความแตกต่างทั้งในเรื่องทางกายภาพและพฤติกรรม การอดทนอดกลั้นจะเกิดขึ้นเมื่อคนในสังคมมีความยอมรับและเคารพซึ่งกันและกัน อันนำมาซึ่งการสร้างเอกภาพของการอยู่ร่วมกันบนพื้นฐานความหลากหลายได้ (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๕๖)

แนวความคิดการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนปรารถนาที่จะให้เกิดขึ้นในสังคมของตน แต่บางครั้งการที่มีคนอยู่ร่วมกันหลายคนหลายกลุ่มมีความหลากหลายแตกต่างกันย่อมมีการขัดแย้งกัน คงไม่มีใครสามารถสร้างสังคมที่ปราศจากความขัดแย้งได้โดยสิ้นเชิง แม้เพียงคนๆ เดียวอาจมีความขัดแย้งในตนเองได้เพราะมนุษย์ย่อมมีความขัดแย้งกันเป็นธรรมดาอันเป็นธรรมชาติของมนุษย์ซึ่งมีความต้องการที่ไม่จำกัด แต่สิ่งที่สนองความต้องการนั้นมีอยู่จำกัด ความขัดแย้งจึงเป็นเรื่องธรรมดาที่มีอยู่ทั่วไปในสังคมมิใช่เป็นสิ่งที่เลวร้ายเสมอไป เพราะบางครั้งความขัดแย้งเป็นประโยชน์ก่อให้เกิดความหลากหลายในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อมนุษย์ที่อยู่ในสังคมนั้นๆ ได้ หากแต่ถ้าเมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้นแล้ว มีวิธีการต่างๆ ในการแก้ปัญหาหรือดำเนินการใดๆ ที่เหมาะสมกับชุมชน และสังคมนั้นๆ ทำให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ (โคทม อาริยา, ๒๕๔๘)

สันติหรือสันติภาพ ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หมายถึง ความสงบ เช่น การอยู่ร่วมกันโดยสันติ (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๒) จากการศึกษาแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับนิยามคำว่า “สันติ” หรือ “สันติภาพ” พบว่า นักคิดและนักปฏิบัติการสันติภาพเชิงสังคมได้ให้ความหมายของสันติในแง่มุมต่างๆ โดยมองว่าค่านิยมของสันตินั้นตามสามัญสำนึกและความรู้สึกที่รับรู้กันอยู่คือสันติตรงข้ามกับสงคราม โดยมาจากฐานเดิมของวิธีการคิดแบบจับคู่ของบรรดาสรรพสิ่ง และถ้าวิธีการคิดแบบนี้สมเหตุสมผล สันติ จึงอยู่คนละด้านกับสงครามเป็นการยากที่จะอธิบายได้อย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม นักทฤษฎีด้านสันติศึกษาผู้หนึ่งชื่อ Johan Galtung ได้เสนอความหมายในเชิงแง่คิดว่า สันติ ไม่ใช่สภาวะที่ปราศจากความรุนแรงนี้มีความหมายกว้างหลายแง่มุม รวมถึงแต่ความรุนแรงทางกายภาพทางสภาพจิตใจ ความรุนแรงทางเศรษฐกิจ ความรุนแรงทางการเมือง ความรุนแรงทางสังคม ไปถึงแง่มุมความรุนแรงที่เกิดขึ้นและความรุนแรงที่ซ่อนอยู่ ซึ่งอาจประทุขึ้นได้ และครอบคลุมไปถึงความรุนแรงระดับบุคคลระดับกลุ่มจนถึงระดับมหาระหว่างประเทศจนถึงระดับโลก ซึ่งเรียกว่าเป็นความรุนแรงทางโครงสร้าง (Johan Galtung, 1996)

ผู้ศึกษาเกี่ยวกับสันติศึกษายอมรับว่า สันติ คือ ความสงบเป็นสภาพที่ปราศจากความรุนแรงแต่ยังเห็นไม่ตรงกันว่า สภาพที่มีสันตินั้นยังมีความขัดแย้งอยู่หรือปราศจากความรุนแรง หรือคือสภาพที่ปราศจากทั้งความรุนแรงและความขัดแย้ง ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน ได้กล่าวไว้ว่า

“สันติภาพนั้นมีความหมายสลับซับซ้อน ดังนั้นสันติภาพจึงเป็นเรื่องของการให้ความหมายที่ต่างกันไป แต่สรุปได้ว่า ภาวะใดเป็นภาวะที่มีความสงบมีความสุข ไร้ความขัดแย้งจะมีสันติภาพ” (วิจิตร ศรีสอ้าน, ๒๕๒๙) โยฮัน กัลตุง (๒๕๓๘) ได้เสนอแนวความคิดสันติในเรื่อง “การยอมรับในความหลากหลายและการพึ่งพาอาศัยกันและกัน” นับได้ว่า เป็นนักสันติภาพที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้มีความโดดเด่นในแง่ของ “สันติภาพแบบพหุนิยม” มองว่าความต้องการขั้นพื้นฐานทั้ง ๔ ประการ กล่าวคือ การดำรงชีวิต การมีความเป็นอยู่ที่ดี การมีเสรีภาพและการมีเอกลักษณ์ และความรู้สึก มีความหมายในชีวิตเป็นตัวแปรสำคัญที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งความรุนแรงในสังคม หากมนุษย์ไม่ได้รับการตอบสนองหรือได้รับไม่เพียงพอ ทั้งยังมองว่าสันติภาพไม่ได้เพียงสันติภาพในระดับประเทศหรือรัฐชาติหากหมายถึง “สันติภาพในสังคม สันติภาพระหว่างและภายในตัวมนุษย์ และสันติภาพระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ เป็นสันติภาพที่ครอบคลุมทั้งธรรมชาติ มนุษย์ สังคม และโลก” ทั้งหมดนี้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติภายใต้เงื่อนไข ๒ ประการคือ ความหลากหลาย และการพึ่งพาอาศัยกันและกัน โดยความหลากหลายและการพึ่งพาในธรรมชาติ นำมาซึ่งความสมดุลทางนิเวศและทำให้เกิดการสร้างสรรค์ทำให้เกิดสังคมพหุนิยม ทั้งทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ อีกทั้งการพึ่งพากันและกันในธรรมชาติเป็นการพึ่งพาในแนวนอนไม่ใช่การพึ่งพาในแนวตั้งไม่ใช่การพึ่งพาของผู้ที่อ่อนแอกว่าต่อผู้แข็งแรงกว่า

สามารถสรุปความสัมพันธ์ของสังคมในเชิงพหุนิยม ในแง่การเคารพความแตกต่างและการใช้ลักษณะของความแตกต่างให้เกิดการสร้างสรรค์ ถ้ามนุษย์มีความร่วมมือร่วมใจกัน มีทัศนคติที่ดำเนินไปในทางเดียวกัน สันติจะเกิดขึ้นอย่างแท้จริงและมุมมองของนักทฤษฎีสันติภาพและสันติวิธี มนุษย์ไม่จำเป็นต้องต่อสู้กับความขัดแย้งทุกประการเพียงเพื่อระบบใดระบบหนึ่ง หากการที่มนุษย์สามารถอยู่ร่วมกันในโลกที่มีความแตกต่างหลากหลายเป็นสิ่งที่พึงปรารถนา การแสดงออกซึ่งการยอมรับกันและกันก่อให้เกิดความเป็นหนึ่งเดียวกัน อันเป็นลักษณะเอกนิยม แม้ว่าจะมีความแตกต่างกันทางด้านต่างๆ อันเป็นสภาพของพหุนิยม (Richard L. Lanigan, 1999) และการศึกษาของ James O’Connell (1987) ได้กล่าวว่า สันติ เป็นคำและเนื้อหาที่ชี้ถึงความสัมพันธ์ที่ดำเนินต่อเนื่องอยู่ทั้งในระดับบุคคลและระดับสังคม โดยอยู่บนพื้นฐานของความมั่นคง ความประสานร่วมมือ ความเห็นอกเห็นใจ พึ่งพาอาศัยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความเคารพในสิทธิการสื่อสารทำความเข้าใจกันอย่างเพียงพอ ในลักษณะของความสุภาพอ่อนโยน รวมทั้งมีมาตรการที่จะแก้ไขความขัดแย้งโดยไม่ใช้กำลังหรือความรุนแรงและมีความไวเนื้อเชื่อใจกัน

แนวความคิดเกี่ยวกับพหุวัฒนธรรมศึกษา

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒ ให้ความหมายของคำว่า “พหุ” คือ มากและให้ความหมายของ “วัฒนธรรม” ว่า หมายถึงสิ่งที่ทำความเจริญงอกงามให้แก่หมู่คณะ เช่น วัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมในการแต่งกาย วิถีชีวิตของหมู่คณะ เช่น วัฒนธรรมพื้นบ้าน วัฒนธรรมชาวเขา คำว่า “วัฒนธรรม” พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ทรงบัญญัติขึ้นใหม่โดยอธิบายในสารานุกรมไทย เล่ม ๒๖ ว่าวัฒนธรรมนี้ได้ถูกขึ้นเพื่อให้มีความหมายตรงกับคำว่า Culture

ซึ่งตามมูลศัพท์หมายความว่า เพาะปลูกให้งอกงามเป็นการแสดงถึงความเจริญงอกงามซึ่งเปรียบได้กับการเพาะปลูกพันธุ์ไม้ให้งอกงาม ผลิดอกออกผลเพื่อประโยชน์แก่มนุษย์ในอันจะใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ตนได้ เช่น การใช้บริโภคหรือใช้ประกอบทำสิ่งของเครื่องใช้ที่มนุษย์จะใช้ได้ หรือทางใจ เช่น การชมในฐานะที่เป็นสิ่งเจริญตาเจริญใจ เป็นต้น และการเพาะเลี้ยงสัตว์ให้เจริญงอกงามมีลักษณะคล้ายคลึงกัน จึงรวมอยู่ในความหมาย Culture เหมือนกัน วัฒนธรรม หมายถึงความเจริญงอกงามตามที่กล่าวมา (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๙) คณะกรรมการจัดทำพจนานุกรมศัพท์ศึกษาศาสตร์ราชบัณฑิตยสถาน (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๖) ให้ความหมายว่า การศึกษาพหุวัฒนธรรมเป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ครอบคลุมเนื้อหาสาระและความคิด ความเชื่อของกลุ่มชนที่มีความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม แม้ว่าในสังคมชุมชนที่สถานศึกษาตั้งอยู่ไม่มีชนกลุ่มน้อยหรือผู้พูดภาษาถิ่น แต่หลักสูตรและการสอนความเชื่อมโยงถึงความรู้ และความสัมพันธ์เกี่ยวกับวัฒนธรรมของชนท้องถิ่น เช่น ประเพณี ภาษา ความเชื่อ การทำมาหากิน และวิถีชีวิต เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีต่อกันและอยู่ร่วมกันอย่างสันติ Cortes (1996) กล่าวว่า การศึกษาแบบพหุวัฒนธรรม หมายถึง การจัดการศึกษาที่มีความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมให้อยู่ด้วยความเข้าใจกัน มีความร่วมมือร่วมใจกัน มองเห็นประโยชน์ที่แท้จริงในการพึ่งพาอาศัยกัน ความเสียสละ และความยุติธรรม การยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมนั้นไม่นำไปสู่ความแตกแยก การพัฒนาความเข้าใจ การพึ่งพาอาศัยระหว่างกลุ่มคน อาศัยการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นว่า การแบ่งแยกทางสังคมนั้นเกิดจากการขาดวิจาร์ณญาณของคน การศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมจำเป็นสำหรับทุกโรงเรียน ไม่ใช่โรงเรียนที่มีเด็กหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาที่มีความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมเท่านั้น เพราะทั้งผู้เรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาจำเป็นต้องแลกเปลี่ยนความหลากหลายทางวัฒนธรรมในชาติเดียวกัน เพื่อความเข้าใจกันและพึ่งพาอาศัยกัน ดังนั้นโรงเรียนจึงควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของโรงเรียนได้ขยายขอบเขตความหลากหลายทางวัฒนธรรมจากสิ่งที่ใกล้ตัวออกไปสู่สิ่งที่ไกลตัว National Council for Accreditation of Teacher Education (NCATE) (2002) กล่าวไว้ว่า พหุวัฒนธรรมคือ การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสังคม การเมือง เศรษฐกิจ การศึกษาและประวัติศาสตร์ โดยใช้โครงสร้างของกลุ่มชนเชื้อชาติ สถานะของครอบครัว เพศ ความสามารถพิเศษ ภาษา ศาสนา บทบาททางเพศ และพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ ซึ่งสอดคล้องกับ Mitchell and Salsbury (1999) อธิบายไว้ว่า การจัดการศึกษาตามแนวทางพหุวัฒนธรรม หมายถึง การศึกษาที่พยายามแนวความคิดค่านิยมเชิงบวกเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันของมนุษย์และนำไปสู่การปรับปรุงความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียนทุกคน นอกจากนี้ Banks (2001) ศึกษาได้ว่าการจัดการศึกษาตามแนวทางพหุวัฒนธรรมคือ รูปแบบของการจัดการศึกษาประเภทหนึ่งที่สภาพแวดล้อมทางการศึกษาประกอบไปด้วยนักเรียนที่มาจากกลุ่มวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน เช่น เชื้อชาติ หรือกลุ่มชาติพันธุ์ เพศ ชนชั้นทางสังคม กลุ่มภูมิภาค ซึ่งสภาพแวดล้อมทั้งหมดได้รับการปฏิรูปเพื่อส่งเสริมให้เกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน รวมทั้งสอดคล้องกับสถาบันวิจัยและพัฒนาสุขภาพภาคใต้ (๒๕๕๓) ให้ความหมายไว้ว่า เป็นกระบวนการจัดการศึกษาในโรงเรียนที่มีนักเรียนที่มีความหลากหลายชาติพันธุ์ ภาษา ศาสนา ขนบประเพณี และวิถีชีวิต เพื่อปลูกฝังให้นักเรียนเกิดความตระหนักรู้และความเข้าใจถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรม เกิดการยอมรับ

มีความอดทนอดกลั้นต่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีวัฒนธรรมต่างจากตน รวมทั้งการเสริมสร้างทักษะความสามารถในการสร้างปฏิสัมพันธ์ และการทำงานร่วมกับบุคคลต่างวัฒนธรรม กล่าวโดยสรุปได้ว่า พหุวัฒนธรรมศึกษาคือการจัดการศึกษาประเภทหนึ่ง โดยการจัดสภาพแวดล้อมภายในสถาบันการศึกษาที่มีผู้เรียนมาจากหลากหลายวัฒนธรรมทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ยอมรับในความแตกต่างทางวัฒนธรรม มีความเคารพซึ่งกันและกัน ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อกัน เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจลดความขัดแย้งต่อกัน สรุปได้ว่า การศึกษาพหุวัฒนธรรมศึกษา หมายถึง การจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นให้ผู้คนในสังคมมีความเท่าเทียมกัน มีความเสมอภาค มีเสรีภาพ ยอมรับซึ่งกันและกันของผู้เรียนที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม เช่น เชื้อชาติหรือกลุ่มชาติพันธุ์ ภาษา ศาสนา เพศ ชนชั้นทางสังคม ให้เกิดการเรียนรู้ที่จะยอมรับในความแตกต่างทางวัฒนธรรม ไม่มีอคติต่อกัน ไม่เกิดการแบ่งแยกและการเลือกปฏิบัติ ลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างกัน

ความสำคัญของการศึกษาพหุวัฒนธรรมศึกษา

แนวความคิดของการศึกษาพหุวัฒนธรรมศึกษา (Multicultural Education) เกิดจากสภาพห้องเรียนและโรงเรียนที่ประกอบด้วยนักเรียนต่างเชื้อชาติ วัฒนธรรม เรียนร่วมกันมีมากขึ้น ส่งผลทำให้เกิดความยากลำบากในการจัดการเรียนการสอนของครูว่าจัดเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างไร จึงสามารถพัฒนาผู้เรียนที่มีความหลากหลายเหล่านี้ให้พัฒนาสูงสุดตามศักยภาพของตน และเป็นพลเมืองที่ดีของชุมชน สังคมและประเทศชาติ นักการศึกษาจึงได้พัฒนาแนวความคิดและรูปแบบการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรมศึกษาขึ้นเพื่อเป็นการศึกษาทางเลือกหนึ่งให้กับครูได้นำไปประยุกต์ใช้ในห้องเรียนและโรงเรียนของตน

บทบาทหน้าที่สำคัญประการหนึ่งของนักการศึกษา นอกจากการให้ความรู้ทางวิชาการ และการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมแล้ว หน้าที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ การเตรียมเยาวชนรุ่นใหม่ให้มีทักษะในการใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนโลกที่ผู้คนมีความแตกต่างหลากหลายเชื้อชาติ วัฒนธรรม สามารถอยู่ร่วมกันด้วยความสมัครสมานสามัคคี สามารถบรรลุถึงเป้าหมายและความเป็นอยู่ที่ดี (Singh, 2006 and Wan, 2006) รวมทั้งผู้บริหารสถานศึกษา ครู ผู้ปกครอง ควรมีหน้าที่และบทบาทในการปลูกฝังให้นักเรียนเกิดความคิด ความเชื่อและค่านิยมในการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความหลากหลาย ๒ ประการ คือ ๑. การสร้างความเข้าใจหรือความตระหนักรู้ในความแตกต่างทางเชื้อชาติและวัฒนธรรม ๒. การสร้างการยอมรับในความแตกต่างหลากหลายทางเชื้อชาติและวัฒนธรรม

Kunzman (2003) เชื่อว่า การสร้างความเข้าใจหรือความตระหนักรู้ในความแตกต่างทางวัฒนธรรมจะช่วยให้เด็กเกิดความรู้สึกเข้าใจซึ่งกันและกันมากขึ้น แต่ก็ยังไม่เพียงพอที่จะทำให้เกิดความสงบสุขในสังคมได้ การที่จะสร้างความสงบสุขและสันติภาพได้อย่างยั่งยืนคือ การส่งเสริมให้คนในสังคมเกิดการยอมรับซึ่งกันและกันในความมีอยู่และความเป็นไปของอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งการส่งเสริมให้เกิดการยอมรับซึ่งกันและกันในกลุ่มนักเรียนนั้น สถานศึกษาต้องจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียนและนอกห้องเรียนให้เป็นบรรยากาศแห่งความไว้วางใจและการยอมรับ สร้างบรรยากาศในโรงเรียนให้เป็นชุมชนแห่งการค้นหาให้นักเรียนทุกกลุ่มมีโอกาสประสบความสำเร็จโดยเท่าเทียมกันและเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง ฝึกให้นักเรียนมีความคิดอย่างมีวิจารณญาณ เน้นความร่วมมือระหว่างกลุ่ม

นักเรียน โดยครูจะสอดแทรกบูรณาการแนวความคิดเพื่อให้เกิดการยอมรับซึ่งกันและกันไปในกระบวนการเรียนการสอน

รูปแบบการจัดการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมศึกษา

James Banks (2001) ได้กล่าวถึงรูปแบบหรือแนวทางการจัดการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมศึกษาไว้ ๕ มิติ ดังนี้

๑. การบูรณาการในเนื้อหา คือ การที่ครูผู้สอนยังคงสอนวิชาต่างๆ เหมือนที่เคยสอน ขณะเดียวกันก็นำเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมของกลุ่มต่างๆ มาสอดแทรกบูรณาการในเนื้อหาเดิมที่กำลังสอนอยู่ โดยครูอาจนำข้อมูลสารสนเทศจากกลุ่มวัฒนธรรมของนักเรียนที่อยู่ในห้องเรียนหรือในชุมชนมายกตัวอย่างให้อภิปรายร่วมกัน ซึ่งวิธีนี้นอกจากจะเหมาะสมกับการสอนวิชาทางด้านภาษาและสังคมศึกษาแล้ว ยังสามารถสอดแทรกในวิชาทางด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ได้อีกด้วย

๒. กระบวนการสร้างองค์ความรู้ ในมิตินี้ครูมีบทบาทในการช่วยให้นักเรียนเกิดความเข้าใจว่าความรู้ถูกสร้างขึ้นมาได้อย่างไร องค์ประกอบทางเชื้อชาติ ชาติพันธุ์ เพศ ชั้นทางสังคมของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลมีอิทธิพลต่อการก่อเกิดความรู้ขึ้นๆ ได้อย่างไร ข้อสรุป กรอบการอ้างอิง ทรรศนะ และความลำเอียงของคนในวัฒนธรรมหนึ่งๆ เกิดขึ้นมาจากปัจจัยใด ดังนั้น การจัดการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมศึกษาในมิตินี้ สถานศึกษาและครูต้องเปลี่ยนจากการเรียนที่มุ่งเน้นให้นักเรียนจดจำ เป็นการกระตุ้นส่งเสริมให้นักเรียนมีโอกาสค้นคว้าจากการฟัง พูด อ่าน เขียน และแลกเปลี่ยนอภิปรายความคิดเห็นเพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์ เปรียบเทียบ ตัดสินใจ เกิดความเข้าใจในผู้อื่นที่มาจากวัฒนธรรมที่ต่างจากตน

๓. การลดอคติ ในมิตินี้เชื่อว่าเด็กส่วนใหญ่เข้าโรงเรียนมาพร้อมกับเจตคติต่อเชื้อชาติวัฒนธรรมอื่นๆ ในทางลบ ซึ่งสะท้อนถึงเจตคติของพ่อแม่ผู้ปกครองเช่นเดียวกัน ดังนั้น แนวความคิดสำคัญอย่างไรที่สถานศึกษาและครูจะปลูกฝังเจตคติทางเชื้อชาติในทิศทางบวกและปลูกฝังเจตคติค่านิยมความเป็นประชาธิปไตยให้เกิดในตัวนักเรียน โดยการจัดหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพช่วยให้นักเรียนมีเจตคติต่อเชื้อชาติในทางบวกและมีค่านิยมแบบประชาธิปไตยด้านกิจกรรม ๔ ประการ ดังนี้ คือ ๑. การให้การเสริมแรงนักเรียน ๒. การให้นักเรียนได้รับรู้ถึงความแตกต่างทางเชื้อชาติและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในห้องเรียนและในสังคม ๓. การปรับเปลี่ยนหลักสูตรให้เอื้อต่อการส่งเสริมการยอมรับความหลากหลายวัฒนธรรม ๔. การใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นความร่วมมือและเปิดโอกาสให้นักเรียนจากกลุ่มเชื้อชาติต่างๆ ได้ติดต่อสัมพันธ์กัน

๔. การสอนที่ยึดหลักความยุติธรรม ในมิตินี้มุ่งเน้นให้ครูปรับวิธีการสอนที่เอื้ออำนวย สนับสนุนให้นักเรียนที่มาจากต่างชาติวัฒนธรรมได้ประสบความสำเร็จในการเรียน โดยครูส่งเสริมให้นักเรียนจากกลุ่มต่างๆ ได้มีส่วนร่วมในชั้นเรียนอย่างทั่วถึงทั้งในการอภิปรายแสดงความคิดเห็นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม

๕. การปรับโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมในโรงเรียน ในมิตินี้เน้นการปรับวัฒนธรรมองค์กรของโรงเรียนให้เหมาะสมกับนักเรียนกลุ่มต่างๆ ให้เกิดความเสมอภาคเท่าเทียมกัน

โดยผู้บริหาร ครู บุคลากรทุกคนในโรงเรียน ผู้ปกครอง ควรมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจการสร้างบรรยากาศของความร่วมมือกัน การปรับรูปแบบการสื่อสารที่เอื้อต่อสมาชิกทุกคนในโรงเรียน ปรับหลักสูตรและการสอนรวมทั้งกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้ส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียนทุกกลุ่ม

กล่าวโดยสรุป การจัดการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมศึกษาเป็นการจัดการศึกษาแบบองค์รวม คือ จัดกิจกรรมพร้อมๆ กันทั้งด้านการบูรณาการเนื้อหา กระบวนการสร้างองค์ความรู้ การลดอคติการสอนที่ยึดหลักยูติธรรม และการปรับโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมในโรงเรียน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมศึกษา คือ การปลูกฝังเยาวชนที่มีความแตกต่างกันทั้งด้านชาติพันธุ์ ภาษา ศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณีและวิถีชีวิต ให้มีโอกาสประสบความสำเร็จในการเรียนโดยเสมอภาคกันและมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของความเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย ยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรมและดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมพหุวัฒนธรรมได้อย่างมีความสุข

ลักษณะการจัดการศึกษาตามแนวพหุวัฒนธรรมศึกษา

แนวทางการปฏิรูปการจัดการศึกษาตามแนวทางพหุวัฒนธรรมศึกษาที่แท้จริงมิใช่ตัวแปรที่อยู่ในระบบสังคมของสถานศึกษาเท่านั้น แต่ต้องมีการปฏิรูปทั้งโครงสร้างของหลักสูตร ส่วนประกอบของรายวิชา ไม่เพียงแค่นั้นการจัดการศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรมและการสอนในรายวิชาที่ไวต่อความรู้สึกจะไร้ประสิทธิภาพหากอยู่ในมือของครูที่มีเจตคติทางลบต่อความแตกต่างทางวัฒนธรรม ดังนั้น ครูที่ไม่มีลักษณะของความเข้าใจต่อการจัดการศึกษาตามแนวทางพหุวัฒนธรรมถือว่าเป็นอันตรายอย่างยิ่ง จึงมีความจำเป็นต้องช่วยให้ครูหรือบุคลากรทางการศึกษามีความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของกลุ่มและเจตคติทางบวกต่อความเสมอภาคเห็นคุณค่าของการนำการจัดการศึกษาตามแนวทางพหุวัฒนธรรมไปใช้ การนำการจัดการศึกษาตามแนวทางพหุวัฒนธรรมไปใช้ต้องมีการปฏิรูปหรือเปลี่ยนแปลง ลักษณะการใช้คำพูดในการสื่อสารระหว่างครูและนักเรียน วัฒนธรรมของสถานศึกษา หลักสูตร กิจกรรมนอกหลักสูตร เจตคติเกี่ยวกับภาษาของแต่ละกลุ่ม การวัดและประเมินผลกิจกรรมกลุ่ม รูปแบบของสถาบัน โครงสร้างทางสังคม ความเชื่อ ค่านิยม และเป้าหมายของสถานศึกษา ความสนใจที่สำคัญคือการมุ่งไปที่หลักสูตรแฝงของสถานศึกษา โดยสถานศึกษาต้องประกอบด้วยหลักสูตร ๒ ลักษณะคือ หลักสูตรที่ชัดเจน และหลักสูตรแฝง โดยหลักสูตรที่ชัดเจนต้องประกอบด้วยคู่มือ เอกสาร ป้ายประกาศ แผนการสอนที่แสดงส่วนประกอบของสภาพแวดล้อมทางการศึกษาที่มีความสำคัญและสร้างวัฒนธรรมของสถานศึกษาแสดงเจตคติทางบวกเกี่ยวกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม และช่วยให้ผู้เรียนจากกลุ่มต่างๆ ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ อย่างไรก็ตาม หลักสูตรแฝง ย่อมมีความสำคัญน่าเชื่อถือกว่าหลักสูตรที่เปิดเผย โดยลักษณะของหลักสูตรแฝงจะไม่ถูกเปิดเผยโดยผู้สอน แต่ผู้เรียนจะสามารถรับรู้ได้จากกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา แนวความคิดทางพหุวัฒนธรรมต้องเพื่อผู้เรียนทุกคนโดยไม่แบ่งแยก เพศ ชนชั้นทางสังคม กลุ่มชนเชื้อชาติ หรือลักษณะทางวัฒนธรรมต้องมีความเท่าเทียมกันในโอกาสที่ได้รับการเรียนรู้ในสถานศึกษา และมุ่งให้ผู้เรียนได้รับการเปลี่ยนแปลงที่ดีที่สุดในสถานศึกษาการจัดการศึกษาตามแนวทางพหุวัฒนธรรมศึกษา เป็นแนวทางในการปฏิรูปทางการศึกษา ซึ่งเป็นเรื่องยากในการที่จะเปลี่ยนแปลง

สถาบันการศึกษาที่มีผู้เรียนจำนวนมาก หลากหลายชนชั้น มีความแตกต่างทางเพศ เชื้อชาติ และ วัฒนธรรม ให้มีโอกาสที่เท่าเทียมกันทางการศึกษา ดังนั้นการปฏิรูปการศึกษาตามแนวการศึกษาพหุ วัฒนธรรมต้องเป็นการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางการศึกษาของสถานศึกษาในลักษณะองค์รวม ไม่ได้จำกัดเฉพาะการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเท่านั้น การจัดการศึกษาตามแนวทางพหุวัฒนธรรมศึกษา เป็นกระบวนการที่มีเป้าหมายเกี่ยวกับการจัดการจัดการศึกษาที่มีเสริภาพและความยุติธรรม ต้องมีการ ขจัดความคิดที่เป็นอคติและการแบ่งแยกของกลุ่มต่างๆ ในผู้เรียน ให้หมดไปโดยเป็นกระบวนการที่ต้อง ปฏิบัติอย่างต่อเนื่องเพื่อความเท่าเทียมกันทางการศึกษาแก่ผู้เรียนทุกคน

แนวทางการบริหารสถานศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรม

แนวทางการบริหารสถานศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรม ต้องคำนึงถึงความแตกต่าง ระหว่างบุคคลโดยการจัดการศึกษาตามแนวทางพหุวัฒนธรรมต้องช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนมีความมั่นใจใน ความสามารถที่จะประสบความสำเร็จในการศึกษา สถานศึกษาต้องช่วยสร้างความเข้าใจและทัศนคติ เกี่ยวกับความแตกต่างทางวัฒนธรรม มีทักษะทางสังคมที่สามารถพิจารณาความแตกต่างของกลุ่ม สามารถปรับตัว เพื่อการอยู่ร่วมกัน และเรียนรู้ร่วมกันอย่างเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางสังคม ซึ่งถือเป็นบทบาทหลักในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาที่ต้องจัดการศึกษาให้มีความสอดคล้อง กับความแตกต่างทางวัฒนธรรม เพศ เชื้อชาติ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ศาสนา และชนชั้นทางสังคม ดังนั้น แนวทางการจัดการศึกษาตามแนวพหุวัฒนธรรมควรประกอบด้วย ๔ แนวทาง ดังนี้

๑. ภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม ถือเป็นหน้าที่หลักของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีหน้าที่ใน การพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพในทุกๆ ด้าน ต้องสร้างความน่าเชื่อถือให้กับชุมชน ต้องมีองค์ ความรู้หรือแนวทางในการปฏิบัติสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในบริบทของสังคมนั้นๆ James Banks (2001) กล่าวว่า ผู้บริหารที่ดีต้องให้โอกาสทางการศึกษาต้องประเมินสถานการณ์เกี่ยวกับสถานะของ ปัญหาและความตึงเครียดที่เกิดขึ้นในโรงเรียน และต้องสามารถประยุกต์แนวทางการจัดการกับปัญหา ที่เกิดขึ้นจากความหลากหลายทางวัฒนธรรม ลดช่องว่างทางสังคมและวัฒนธรรมระหว่างครู ผู้เรียนให้ สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความแตกต่างได้อย่างมีความสุข เป็นผู้กำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน มี เป้าหมายในการจัดการศึกษาเพื่อช่วยส่งเสริมให้การทำงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เสริมสร้างความ เท่าเทียมกันทางสังคม รวมถึงการจัดการศึกษาในเชิงบูรณาการกับวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ให้สอดคล้อง กับความแตกต่างทางพหุวัฒนธรรม

๒. การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ในการพัฒนาครูและบุคลากรทางการ ศึกษาในปัจจุบันครูที่ดีต้องมีคุณลักษณะในการสอนคือ การกระทำตนเป็นแบบอย่างที่ดี ปราศจาก ความอคติไม่ลำเอียงต่อผู้เรียนที่มีลักษณะแตกต่างจากตน ยอมรับแนวความคิดในเรื่องของความ แตกต่างทางวัฒนธรรมและการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความหลากหลาย ครูต้องมีความเข้าใจและอยู่ ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมได้อย่างมีความสุขและต้องมีจรรยาบรรณครู ส่วนที่สำคัญอีกส่วนหนึ่งคือ ครูและบุคลากรทางการศึกษาต้องมีทักษะในการสื่อสารในชั้นเรียน ครูต้องมีความเข้าใจพื้นฐานใน ภาษาของการสื่อสารของผู้เรียนเป็นหลัก เปิดใจกว้างยอมรับข้อจำกัดในการสื่อสารระหว่างครู และ ผู้เรียน และศึกษาหาความรู้อย่างสม่ำเสมอ รวมไปถึงบูรณาการการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน สร้าง

บรรยากาศในชั้นเรียนเพื่อเอื้ออำนวยต่อการจัดการเรียนการสอนของครู มีการบูรณาการหลักสูตรสถานศึกษากับหลักสูตรท้องถิ่นเข้าด้วยจัดกิจกรรมในบทเรียนอย่างเท่าเทียมและเสมอภาคกันโดยใช้วิธีการสอนที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน

๓. หลักสูตรและการเรียนการสอน การจัดการศึกษาในปัจจุบันได้มีนักวิชาการเสนอแนวทางการแก้ปัญหาไว้มาก เช่น การปรับหลักสูตรสถานศึกษาให้มีความสอดคล้องกับท้องถิ่นมีการส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายทั้งการศึกษาสามัญวิชาชีพและศาสนา มีการเรียนรู้แบบบูรณาการให้สามารถเทียบโอนกันได้ระหว่างการศึกษารูปแบบเดียวกันและต่างรูปแบบ จัดให้มีโครงการพัฒนาการเรียนการสอนอิสลามศึกษาระบบ ๒ หลักสูตรในโรงเรียนของรัฐ จึงสรุปได้ว่าหลักสูตรและการเรียนการสอนที่เหมาะสมควรมีหลักสูตรสถานศึกษาที่มีความสอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น รวมถึงการบูรณาการหลักสูตรสถานศึกษาตามขอบเขตของศาสนา ฐานะทางสังคม ความสามารถพิเศษของผู้เรียน และวัฒนธรรมประเพณี เพื่อให้ส่งผลถึงความเท่าเทียมทางการศึกษาของผู้เรียนทุกคน

๔. การมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นแนวทางหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างมากในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาตามบริบทของชุมชนนั้นๆ เอกกรินทร์ สังข์ทอง (๒๕๕๑) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นหน้าที่หลักของผู้บริหารสถานศึกษาในการประสานสัมพันธ์ที่ระหว่างชุมชนและสถานศึกษา โดยผู้บริหารต้องมีความสัมพันธ์กับชุมชนทั้งในเรื่องการบริหารจัดการสถานศึกษาการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาการเรียนการสอนของครูและนักเรียน การมีส่วนร่วมเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามาใช้บริการทางการศึกษามากขึ้น โดยทั่วไปการจัดการศึกษาต้องให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่จะมาเป็นผู้รับบริการทางการศึกษา และเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน การสนับสนุนให้ผู้ปกครอง ชุมชน และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งประโยชน์แก่ผู้เรียนเป็นสำคัญ

แนวความคิดกระบวนการขัดเกลาทางสังคม

มนุษย์ถือว่าเป็นสัตว์สังคมที่มีวัฒนธรรม แต่การเป็นสัตว์สังคมของมนุษย์นั้นไม่ได้มีมาแต่กำเนิดต้องอาศัยการเปลี่ยนสภาพทางชีวภาพไปสู่สิ่งมีชีวิตทางสังคม จึงสามารถมีชีวิตปรับตัวและเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับคนอื่น ๆ ในสังคมได้อย่างราบรื่น การได้เป็นสมาชิกของสังคมนั้นมนุษย์จะได้รับการปลูกฝังวัฒนธรรมและเรียนรู้ กฎระเบียบ และบรรทัดฐานของสังคมที่ตนเองสังกัดอยู่ เพื่อหล่อหลอมมนุษย์ให้มีบุคลิกภาพตามที่สังคมคาดหวัง วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น กำหนดขึ้นและถูกถ่ายทอดกันมาอย่างยาวนานเพื่อสนองความต้องการและความสะดวกในการดำรงชีวิต อาทิ ความเชื่อ ภาษา ความคิด จริยธรรม ศีลธรรม ประเพณี กฎเกณฑ์ ระเบียบแบบแผน และวิถีการดำรงชีวิต ถือว่าเป็นมรดกทางสังคมอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นผลจากการเรียนรู้ของมนุษย์ทั้งแบบตั้งใจและไม่ตั้งใจ ดังเช่น Bidney (1968) อธิบายไว้ว่าวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์นั้นได้มาโดยการเรียนรู้หรือเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการอบรมสั่งสอนและสมาชิกของสังคมยอมรับและปฏิบัติตามร่วมกัน อย่างไรก็ตาม

ตาม เมื่อธรรมชาติของสังคมมีการเปลี่ยนแปลง ฉะนั้นวัฒนธรรมที่มนุษย์สร้างขึ้นก็สามารถเปลี่ยนแปลง เพิ่มเติมและสูญหายไปได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการใช้ของมนุษย์ในสังคมนั้น เช่น การสร้างชาติด้วยวัฒนธรรมใหม่ เพื่อจัดระเบียบการดำเนินชีวิตของคนไทยให้เป็นแบบอารยประเทศ ในสมัยจอมพล ป.พิบูล สงคราม เช่น การเปลี่ยนวันขึ้นปีใหม่จากวันที่ ๑ เมษายน เป็นวันที่ ๑ มกราคมของทุกปีเพื่อให้สอดคล้องกับหลักสากล เป็นต้น การขัดเกลาทางสังคม หรือการเรียนรู้วัฒนธรรมเป็นกระบวนการสำคัญที่เกิดขึ้นต่อเนื่องกันไปตลอดชีวิต ซึ่งสำคัญต่อการดำรงอยู่และการกระทำระหว่างกันของมนุษย์ที่อยู่ร่วมสังคมเดียวกัน ทั้งนี้เพื่อให้บุคคลเรียนรู้และซึมซับรับเอาค่านิยมและวัฒนธรรมต่างๆ เพื่อได้พัฒนาตัวตนและบุคลิกภาพให้สอดคล้องไปในทางที่สังคมต้องการ ถ้าหากมนุษย์ขาดการอบรมขัดเกลาให้เรียนรู้ระเบียบของสังคม นอกจากมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนขัดต่อกฎข้อบังคับของสังคมแล้ว มนุษย์จะไม่มีสภาพความเป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์และไม่สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ หรืออาจเรียกว่าเป็นสภาพที่มนุษย์ขาดการขัดเกลาทางสังคม สอดคล้องกับที่ เดวิส คิงสลีย์ กล่าวไว้ว่า มนุษย์ที่ขาดการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่นไม่มีคุณลักษณะเหมือนกับมนุษย์คนอื่นๆ ในสังคม ด้วยเหตุนี้มนุษย์จึงต้องเรียนรู้และเข้าสู่กระบวนการขัดเกลาทางสังคมเพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่อยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างสมบูรณ์

ความหมายของการขัดเกลาทางสังคม

การขัดเกลาทางสังคม การเรียนรู้ทางสังคม หรือการเรียนรู้วัฒนธรรม การหล่อหลอมทางสังคม การถ่ายทอดทางสังคม การอบรมให้รู้ระเบียบทางสังคมและการอบรมทางสังคม นักวิชาการหรือผู้รู้ทั่วไปเข้าใจร่วมกันในคำว่า Socialization หรือในสาขาวิชามานุษยวิทยาวัฒนธรรมใช้คำว่า Enculturation มีความหมายว่าการรับวัฒนธรรมเข้ามาไว้ในตัวเราหรือการเรียนรู้วัฒนธรรมนั่นเอง แนวความคิดเรื่องการขัดเกลาทางสังคมได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยในหลากหลายแขนงวิชา เช่น สังคมวิทยา มานุษยวิทยา ครุศาสตร์และจิตวิทยาสังคม เป็นต้น ผู้วิจัยจึงได้รวบรวมการให้ความหมายของกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ดังนี้ ปฟาณี ฐิติวัฒนา (๒๕๒๓) กล่าวว่า การขัดเกลาทางสังคม คือ กระบวนการที่สังคมหรือกลุ่มทางสังคมได้สั่งสอนในทางตรงหรือในทางอ้อมแก่ผู้ที่เป็นสมาชิกของสังคมหรือกลุ่มได้ให้เรียนรู้และรับเอาระเบียบวิธี กฎเกณฑ์ และความประพฤติ เพื่อความเป็นระเบียบด้านความประพฤติและความสัมพันธ์ จำนง อติวัฒนสิทธิ์ และคณะ (๒๕๔๐) กล่าวถึงการขัดเกลาทางสังคมว่าเป็นกระบวนการทางจิตวิทยาและทางสังคมที่มีผลให้เกิดบุคลิกภาพตามแนวทางที่สังคมต้องการ ดังนั้น การขัดเกลาทางสังคมจึงมีความหมายอยู่ ๒ นัย คือ ๑. การขัดเกลาทางสังคม หมายถึง การถ่ายทอดวัฒนธรรมที่ทำให้มนุษย์ได้เรียนรู้และสามารถปฏิบัติให้เข้ากับสังคมได้ถูกต้อง เช่น มารยาทในการรับประทานอาหาร หรือการได้รับการสั่งสอนเรื่องภาษาจนทำให้สามารถสื่อสารติดต่อกันได้ในสังคม เป็นต้น ๒. การขัดเกลาทางสังคม หมายถึง การพัฒนาบุคลิกภาพเพื่อให้มีบุคลิกภาพเช่นเดียวกับคนอื่น ๆ ในสังคม

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ - ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (๒๕๔๙) ได้ให้ความหมายไว้ว่าการขัดเกลาทางสังคม โดยสรุปเป็นกระบวนการซึ่งมนุษย์ได้เรียนรู้การเป็นสมาชิกของสังคมหรือกลุ่ม โดยการรับเอาบรรทัดฐานและค่านิยมของสังคมมาเป็นของตน และเรียนรู้ที่จะปฏิบัติ

ตามบทบาทหรือหน้าที่ทางสังคมของตน Broom and Selznick (1958) อธิบายว่ากระบวนการขัดเกลาทางสังคมไว้สองความหมายในมุมมองสังคม กระบวนการขัดเกลาทางสังคมนี้เป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมและการทำให้บุคคลมีวิถีชีวิตที่เป็นระเบียบ ส่วนในมุมมองปัจเจกบุคคล กระบวนการขัดเกลาทางสังคมเป็นกระบวนการที่ทำให้คนเปลี่ยนจากชีวอินทรีย์เป็นมนุษย์ที่ควบคุมพฤติกรรมตนเอง และปฏิบัติตามค่านิยม อุดมคติ และระดับความทะเยอทะยาน Merand Merton (1958) อธิบายว่าการขัดเกลาทางสังคมเป็นกระบวนการที่ช่วยให้บุคคลมีการเรียนรู้และรับวัฒนธรรม ธรรมเนียม ประเพณี บรรทัดฐานทางสังคม อุปนิสัย และคุณค่าของระบบสังคมที่ตนอยู่ไว้เป็นของตน และยอมทำตามกฎเกณฑ์ของสังคมในชีวิตประจำวันจนกลายเป็นนิสัย จากความหมายของกระบวนการขัดเกลาทางสังคมเห็นได้ว่ามีความแตกต่างกันในการใช้คำพูดของนักวิชาการแต่ละท่าน แต่ในสาระสำคัญของความหมายนั้นมีความคล้ายคลึงกัน สรุปได้ว่า กระบวนการขัดเกลาทางสังคมเป็นกระบวนการแห่งการสร้างคุณสมบัติแบบกับสมาชิกของสังคมให้ได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสืบทอดวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่องทั้งที่แบบรู้ตัวและไม่รู้ตัว เพื่อรับเอาทัศนคติ ค่านิยม คุณค่า อุดมคติที่ยึดมั่น รวมถึงศีลธรรม จรรยา และกฎเกณฑ์ระเบียบแบบแผนทางพฤติกรรมที่จำเป็นต่อการพัฒนาตัวตนและบุคลิกภาพทางด้านสังคม เพื่อการเป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่มและเกิดคุณภาพในความสัมพันธ์ในระบบสังคมที่ตนอยู่เป็นสมาชิกอยู่

จุดมุ่งหมายของกระบวนการขัดเกลาทางสังคม

กระบวนการขัดเกลาทางสังคม ถือว่าเป็นการควบคุมทางสังคมอย่างหนึ่งเพื่อประโยชน์แก่การใช้ชีวิตและการพัฒนาพฤติกรรมของบุคคล Broom and Selznick (1958) กล่าวว่า สังคมโดยทั่วไปมีจุดมุ่งหมายหลักในการขัดเกลาทางสังคมอยู่ ๔ ประการ ได้แก่

๑. การปลูกฝังระเบียบวินัยขั้นพื้นฐาน หรือพฤติกรรมที่จำกัดความพอใจในปัจจุบัน เพื่อการยอมรับของสังคม การมีระเบียบวินัยถือเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกันในสังคม เพราะระเบียบวินัยทำให้บุคคลยอมกระทำตามระเบียบกฎเกณฑ์ที่สังคมวางเอาไว้แม้ว่าจะไม่เต็มใจหรือต้องฝืนใจทำก็ตาม จึงเป็นสิ่งที่สมาชิกของสังคมต้องยึดถือปฏิบัติร่วมกันและควรเริ่มฝึกฝนตนเองตั้งแต่วัยเยาว์ เพราะเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่จะได้อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างมีความสุข

๒. การปลูกฝังความใฝ่ฝัน ปณิธาน และค่านิยมในชีวิตที่กลุ่มยอมรับความมุ่งหวังหรือความใฝ่ฝันในชีวิตเป็นสิ่งที่ช่วยให้บุคคลเกิดความมุ่งมั่นและยอมฝืนใจลำบากทำตามระเบียบวินัยและบรรทัดฐานที่กลุ่มหรือสังคมวางไว้ให้สำเร็จลุล่วง เพื่อเป้าหมายและความมุ่งหวังในสิ่งที่สังคมยกย่อง ซึ่งก็คือการถ่ายทอดคุณค่าทางสังคมมายังตัวบุคคล

๓. การกำหนดบทบาททางสังคม ในลักษณะที่สอนให้สมาชิกได้สะสมความรู้อย่างค่อยเป็นค่อยไปเกี่ยวกับบทบาทของตัวเองและคนอื่นที่ไปมีความสัมพันธ์ด้วยอย่างถูกต้องและเหมาะสมตามกาลเทศะ

๔. การให้ทักษะและความชำนาญเฉพาะด้าน ช่วยให้บุคคลเตรียมตัวให้พร้อมที่จะเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมกับผู้อื่นโดยต้องปลูกฝังทักษะความชำนาญในการประกอบอาชีพ

สภาพปัจจัยที่เอื้อต่อการขัดเกลาทางสังคม

ในการขัดเกลาทางสังคมมีลักษณะในการถ่ายทอดที่แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมรอบด้านของผู้ถ่ายทอดและผู้เรียนรู้ รวมถึงการศึกษาเกี่ยวกับสภาพของปัจจัยที่เอื้อให้การขัดเกลาทางสังคมประสบผลสำเร็จ ซึ่งจากการรวบรวมเอกสารในการขัดเกลาทางสังคม สรุปว่าสิ่งที่จำเป็นในการขัดเกลาทางสังคมสำหรับผู้ที่อยู่ในวัยเด็ก ได้แก่ ๓ ประการ คือ ประการแรก ผู้ที่ได้รับการขัดเกลาต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับสังคมที่มีการยอมรับและเหมาะสม ประการที่สอง เด็กต้องมีการเจริญเติบโตทางร่างกายและพัฒนาการด้านจิตใจ ความคิด ทักษะไปพร้อมๆ กัน ถ้าหากว่าการถูกทำร้ายร่างกายหรือจิตใจจะส่งผลให้เด็กมีการเจริญเติบโตที่ไม่มีคุณภาพได้ ประการที่สาม ธรรมชาติของเด็กที่มีการเติบโตอย่างมีพัฒนาการที่เริ่มต้นจากการมีการประสานสัมพันธ์ทางอารมณ์กับผู้อื่น ได้แก่ ความรัก ความเห็นอกเห็นใจ ความรู้สึกอับอายอิจฉา และความภาคภูมิใจเป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นเมื่อได้อยู่ร่วมกับผู้อื่น สิ่งเหล่านี้เด็กได้รับการเรียนรู้อารมณ์ต่างๆ ได้จากสังคมจากผู้คนที่ได้พบเห็น ไม่เพียงแต่การสั่งสอนทางตรงเป็นคำพูดหรือลายลักษณ์อักษรเท่านั้น แต่มีการเรียนรู้ทางอ้อมที่มาจากบุคคลอื่นๆ นอกจากครอบครัวจึงกลายเป็นสัญลักษณ์ของการกระทำพฤติกรรมในหลายๆ ด้านของเด็ก

ตัวแทนการขัดเกลาทางสังคม

สังคมยุคปัจจุบันประกอบไปด้วยคนหนุ่มมากย่อมยากที่สังคมจะขัดเกลาพฤติกรรมของสมาชิกทุกคน ดังนั้นสังคมจึงมีตัวแทนประกอบด้วยบุคคลหลายกลุ่มและสถาบันหลายสถาบันเป็นผู้ดำเนินการแทนการมีตัวแทนให้การขัดเกลาทางสังคมนี้ได้ช่วยให้มนุษย์ได้รับประสบการณ์และโอกาสเรียนรู้คุณค่าทางสังคมหรือกลุ่มสมาชิกของสังคมที่มีวัยแตกต่างกันย่อมได้รับประสบการณ์จากการเรียนรู้กฎเกณฑ์และคุณค่าของสังคม รวมถึงบุคลิกลักษณะที่ต่างกันออกไปตามกลุ่มตัวแทนที่มีอิทธิพลต่อตนเองมากที่สุด แบ่งกลุ่มตัวแทนการขัดเกลาทางสังคมได้ ๖ กลุ่ม ดังนี้

๑. ครอบครัว หมายถึง พ่อแม่ ผู้ปกครอง และผู้เลี้ยงดู ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานที่มีความสำคัญที่สุด เพราะเป็นสถาบันที่ใกล้ชิดและมีความผูกพันกับสมาชิกของครอบครัวเป็นอย่างมาก การที่สมาชิกได้ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันเป็นเวลานานทำให้การอบรมสั่งสอนดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง โดยมีพ่อแม่หรือผู้ปกครองเป็นสื่อกลางในการเรียนรู้ที่มีอิทธิพลต่อตัวเด็กมาก ทั้งนี้พ่อแม่ผู้ปกครองจะให้วิธีการอบรมทั้งทางตรงด้วยการบอกกล่าวด้วยวาจาหรือการกระทำทำให้เด็กรู้ว่าสิ่งใดควรทำหรือไม่ควรทำ เช่น การมีมารยาทในสังคม และอีกวิธีหนึ่งคือการอบรมทางอ้อมที่เด็กต้องสังเกตเอาเองซึ่งเป็นการอบรมแบบไม่รู้ตัว การผ่านประสบการณ์ในวัยต้นของชีวิตที่บุคคลได้รับจากครอบครัวนั้นมีผลต่อพื้นฐานโครงสร้างบุคลิกภาพ รวมทั้งอารมณ์และจิตใจของเด็ก กล่าวได้ว่าครอบครัวนั้นเปรียบเสมือนห้องอบบุคลิกภาพส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อพัฒนาการเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต นอกจากนี้ Baumrind ได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับหน้าที่ของครอบครัวที่สำคัญ คือ การเลี้ยงดูให้ความอบอุ่นกับสมาชิกการให้การอบรมที่ชัดเจน การสื่อสารระหว่างพ่อแม่และเด็ก การทำหน้าที่ดังกล่าวล้วนมีผลต่อพฤติกรรมของเด็กในเวลาต่อมาทั้งสิ้น

๒. กลุ่มเพื่อน เมื่อเด็กเจริญเติบโตขึ้นได้รับการถูกรวมจากกลุ่มเพื่อนที่เป็นตัวแทนกลุ่มที่สองรองจากครอบครัวที่ประกอบด้วยผู้ที่เสมอกันซึ่งมีอายุรุ่นราวคราวเดียวกันหรือมากกว่าที่มีรสนิยมนิสัยใจคอรวมถึงสถานภาพทางสังคม เศรษฐกิจที่ใกล้เคียงกัน โดยในวัยเด็กจะเป็นกลุ่มเพื่อนในละแวกบ้านหรือร่วมโรงเรียนเดียวกัน และเมื่อโตเป็นวัยรุ่นจะเป็นกลุ่มเพื่อนฝูงที่ร่วมเรียนร่วมเที่ยวกันมาก กลุ่มเพื่อนจึงมีความสำคัญโดยทางอ้อมในการขัดเกลาทางสังคมของบุคคล และจะปรากฏเด่นชัดที่สุดในกลุ่มวัยรุ่น บุคคลจึงจำเป็นต้องทำเพื่อให้กลุ่มเพื่อนยอมรับเพื่อแสดงถึงความเป็นพวกพ้องเดียวกันแต่บางครั้งเพื่อนก็เหมือนดาบสองคม กล่าวคือถ้าเด็กคบเพื่อนดีก็จะได้รับแบบอย่างและพาเราไปสู่ทางที่ดี ช่วยเหลือสนับสนุนซึ่งกันและกัน แต่ถ้าหากคบเพื่อนที่ไม่ดีก็อาจชักนำให้เราไปสู่ทางที่เสื่อม ดังนั้นกลุ่มเพื่อนรุ่นราวคราวเดียวกัน มีความสำคัญอย่างมาก ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการวางกฎเกณฑ์ขัดเกลานั้นไม่ใช่สังคมหรือพ่อแม่แต่จะเป็นกลุ่มเพื่อนที่มามีบทบาทในการชี้แนะ แนะนำและมีอิทธิพลต่อบุคคลมากขึ้น

๓. สถาบันการศึกษา เป็นสถานที่ให้โอกาสทางการศึกษาแก่บุคคลได้เรียนรู้สหวิชาการแขนงต่างๆ อย่างเป็นทางการ และเป็นสถานที่ที่จะได้สร้างสัมพันธ์ทำให้เด็กรู้จักปรับตัวให้เข้ากับเพื่อนเพศตรงข้ามอีกทั้งได้รับความรู้และทักษะในการดำรงชีพ การอบรมสั่งสอนด้านจรรยา มารยาท ขนบธรรมเนียมประเพณีเพื่อให้เป็นพลเมืองที่ดีของสังคมต่อไปในอนาคตด้วย และโรงเรียนก็มีบทบาทที่สำคัญในทางการขัดเกลาทางสังคมด้านการให้ความรู้ความเข้าใจ และทางด้านอารมณ์ความรู้สึกต่อโลกภายนอกด้วย ผลของกระบวนการขัดเกลาในสถาบันการศึกษาที่กล่าวมานั้นสามารถพิจารณาได้ ๒ แบบ คือ เด็กนักเรียนได้พัฒนาความคิด ความเชื่อ และพฤติกรรมไปในทางที่ถูกต้องเหมาะสมเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ส่วนอีกแบบคือปฏิกิริยาของเด็กนักเรียนที่ตนเองเกิดความรู้ความเข้าใจ ลักษณะนิสัยและความสามารถของตน อีกทั้งมีความรู้สึกความเชื่อต่อผู้อื่นในลักษณะต่างๆ และมีเจตคติต่อสิ่งแวดล้อมทางสังคม อันได้แก่ ระบบ โครงสร้าง และกฎเกณฑ์ของสังคมในทางใดทางหนึ่ง แต่ปัญหาที่เกิดจากการขัดเกลาของโรงเรียนยังคงมีอยู่ คือ โรงเรียนขัดเกลาอบรมไม่ตรงกับทางบ้านอาจทำให้เด็กเกิดความสับสนว่าจะเชื่อใครดี ไม่ทราบว่าคุณวิทย์วิทยาการของใครจะถูกกว่ากัน เช่น แม่ว่าอย่าง ครูว่าอีกอย่าง เป็นต้น หรือการสอนสิ่งที่เข้าใจยาก เช่น การสอนสิ่งที่ เป็นทฤษฎีจนเกินไป จนไม่สามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตจริงทำให้เด็กเกิดความขัดแย้งในตัวบุคคลขึ้น ซึ่งปัญหานี้สถาบันการศึกษาควรหาทางออกที่เป็นไปได้ในการช่วยเหลือและจัดรูปแบบการอบรมสั่งสอนที่เด็กนำไปใช้ได้ในชีวิตจริงและเป็นประโยชน์ต่อการหาเลี้ยงชีพในอนาคตได้

๔. กลุ่มอาชีพและกลุ่มผลประโยชน์ เมื่อบุคคลผ่านพ้นจากการศึกษาในรั้วโรงเรียนจนถึงระดับที่ต้องหาเลี้ยงชีพตัวเองและครอบครัว บุคคลจำเป็นต้องไปเกี่ยวข้องกับกลุ่มอาชีพต่างๆ ในสังคมซึ่งแต่ละกลุ่มอาชีพมีคุณค่าหรือระเบียบกฎเกณฑ์ รวมถึงการมีบุคลิกภาพแตกต่างกันไปตามอาชีพของตน โดยแต่ละกลุ่มอาชีพที่บุคคลเข้าไปเกี่ยวข้องจะมีส่วนอย่างมากในการสร้างบุคลิกภาพ และสร้างลักษณะทางวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่ม หากบุคคลเป็นสมาชิกของกลุ่มอาชีพใดกลุ่มหนึ่งเป็นเวลานานอาจทำให้เกิดความผูกพันในอาชีพเดียวกัน รวมถึงการรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มตนเอง

๕. สื่อมวลชน ในยุคปัจจุบันเป็นยุคข้อมูลข่าวสาร ซึ่งการให้ข่าวสารและเข้าถึงข้อมูล

สามารถทำได้ตลอด ๒๔ ชั่วโมง โดยผ่านเครื่องมือสื่อสาร เช่น โทรศัพท์ วิทยุ สื่อสิ่งพิมพ์ โทรศัพท์และอินเทอร์เน็ต เป็นต้น มีส่วนในการขัดเกลาทั้งทางตรงและทางอ้อมทั้งด้านบวกและด้านลบในการนำเสนอและสร้างเงื่อนไข ทำให้ผู้ถูกขัดเกลาคล้อยตามโดยไม่รู้ตัว ดังนั้นจึงขึ้นอยู่กับการมีวิจารณญาณและการมีสติแยกแยะว่าสิ่งไหนมีประโยชน์หรือเป็นโทษต่อผู้ถูกขัดเกลา เพราะบางครั้งเด็กอาจรับเอาแบบอย่างความประพฤติที่ไม่ดีมาโดยไม่รู้ตัว ดังนั้นผู้ชมจะได้รับประโยชน์หรือโทษขึ้นอยู่กับการใช้วิจารณญาณของแต่ละคน ฉะนั้นสื่อมวลชนเป็นแหล่งที่ให้ทั้งสาระความรู้และความเพลิดเพลินไปพร้อมๆ กัน และอิทธิพลของสื่อมวลชนในสังคมยุคใหม่มีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงคุณค่า วัฒนธรรม และความเป็นไปในสังคม นับวันชีวิตของเราจะต้องพึ่งพาสื่อมวลชนมากขึ้น อานุภาพในการจูงใจของสื่อมวลชนนี้ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวห่างเหินกันมากขึ้นกว่าเดิม

๖. ตัวแทนทางศาสนา ถึงแม้วิทยาศาสตร์หรือเทคโนโลยีจะพัฒนาอย่างต่อเนื่อง แต่ความจำเป็นที่สังคมต้องมีศาสนายังคงมีอยู่ เพราะศาสนาให้หลักเกณฑ์เกี่ยวกับจริยธรรม ศีลธรรม และหลักปรัชญาในการใช้ชีวิต อีกทั้งศาสนาเป็นเครื่องบำบัดความมั่นคงในจิตใจของมนุษย์ เนื่องจากสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงทุกวันนี้ไม่สามารถสนองความต้องการทุกอย่างให้มนุษย์ได้ เมื่อผิดหวังจากสังคมหรือพบปัญหาชีวิต มนุษย์จึงหันไปพึ่งศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ การใกล้ชิดกับศาสนาในชีวิตประจำวันทำให้มนุษย์ได้รับทัศนคติและอุดมคติในการดำรงชีวิตมากขึ้น ทำให้มนุษย์มีหลักศีลธรรมและคุณธรรมที่ทรงคุณค่าต่อการยึดมั่นร่วมกันทำให้สังคมเกิดความสันติหรือเกิดความหมดทุกข์ของแต่ละบุคคล

กล่าวโดยสรุป ตัวแทนของการขัดเกลาทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย คือ สถาบันครอบครัว เป็นสถาบันแรกและมีความสำคัญต่อการพัฒนาการของมนุษย์ทุกคน ส่วนกลุ่มเพื่อน และสถาบันการศึกษาถือว่ามีค่าสำคัญเมื่อมนุษย์ต้องออกจากบ้านไปปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในสังคม เพื่อเรียนรู้และเข้ากลุ่มสังคม ส่วนกลุ่มอาชีพและกลุ่มผลประโยชน์มีความสำคัญเมื่อมนุษย์ต้องผูกพันกับอาชีพนั้นนานๆ ส่วนสื่อมวลชนถือว่าเป็นตัวแทนการขัดเกลาที่มีอิทธิพลในยุคข่าวสารต่อความคิด ความรู้สึกรวมถึงมนุษย์ และตัวแทนทางศาสนาที่เคยเป็นตัวแทนการขัดเกลาที่สำคัญในอดีตแต่ว่าปัจจุบันมีแนวโน้มบทบาทลดลง

องค์ประกอบของกระบวนการขัดเกลาทางสังคม

ศศิธร อภิสิริธีร์นินทร (๒๕๔๑) ได้แบ่งองค์ประกอบของกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ซึ่งเป็นกระบวนการในการถ่ายทอดและเรียนรู้วัฒนธรรมไว้ ๓ ด้าน ดังนี้

๑. การขัดเกลาทางด้านจิตใจ เป็นการถ่ายทอดเรื่องเกี่ยวกับคุณค่าทางสังคม หมายถึง การขัดเกลาในเรื่องค่านิยม ความคิด หรือความเชื่อที่สังคมเห็นว่ามีความดีในตัวเอง และมีการบำรุงรักษาเพื่อถ่ายทอดให้แก่คนรุ่นหลังในสังคมเพื่อให้คงอยู่ต่อไป โดยส่วนมากเป็นเรื่องที่เป็นนามธรรม มีคุณค่าต่อมนุษย์ในด้านจิตใจสูงและประเมินค่าไม่ได้ เช่น ศีลธรรมจรรยา ศิลปะและขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคม เป็นต้น

๒. การขัดเกลาทางด้านสติปัญญา การขัดเกลาเป็นการถ่ายทอดเพื่อขัดเกลาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความรู้ต่างๆ ทั้งแบบที่เป็นทางการและความรู้ในสิ่งรอบตัว ทั้งนี้การมีภาษาซึ่งเป็นสัญลักษณ์

ที่สำคัญอย่างหนึ่งในการติดต่อสื่อสารสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ เพื่อการแลกเปลี่ยนและถ่ายทอดสิ่งต่างๆ ให้แก่กัน นอกจากนี้ ยังมีการถ่ายทอดในเรื่องทักษะวิชาชีพและความชำนาญต่างๆ เพื่อความอยู่รอดของมนุษย์และการสร้างสรรค์สังคมที่ตนอยู่ให้มีความเจริญก้าวหน้า

๓. การขัดเกลาทางด้านพฤติกรรม เป็นการถ่ายทอดในเรื่องเกี่ยวกับบรรทัดฐานทางสังคม กฎเกณฑ์ระเบียบแบบแผน หรือคตินิยมที่สังคมสร้างขึ้น เพื่อกำหนดแนวทางให้บุคคลยึดถือในสถานการณ์ต่างๆ เนื่องจากบรรทัดฐานทางสังคมจะกำหนดแนวทางความประพฤติของบุคคลเมื่อมีการกระทำระหว่างกันทางสังคม นอกจากนี้ ยังถ่ายทอดเรื่องของบทบาททางสังคมที่เป็นเครื่องบ่งบอกถึงสถานภาพและความเป็นตัวตนของมนุษย์และเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมการแสดงออกของมนุษย์ ทำให้ทราบถึงการวางตัวและการทำหน้าที่ในสังคมของบุคคล และในสังคมหนึ่งๆ บุคคลสามารถมีบทบาทที่หลากหลายในคนเพียงคนเดียว นอกจากนี้การขัดเกลาทางสังคมด้านพฤติกรรมยังเกี่ยวเนื่องกับพฤติกรรมทางด้านสังคมด้วย เพราะเหตุว่าบทบาททางสังคมที่ได้รับสอดคล้องกับการกระทำต่างๆ ในแต่ละสถานการณ์ จึงจำเป็นต้องขัดเกลาพฤติกรรมทางสังคมเพื่อให้เกิดพฤติกรรมการแสดงออกที่สังคมเห็นว่าเหมาะสมและถูกต้อง หรือเป็นพฤติกรรมที่สังคมมุ่งหวังให้เกิดการแสดงออก

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชวิน พงษ์ผจญ (๒๕๖๑) ได้ทำการวิจัยเรื่องสภาพปัญหาในการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างสันติสุขของโรงเรียนรัฐบาลในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้ข้อสรุปดังนี้

๑. การกระจายโอกาส เมื่อการจัดการศึกษาระดับชาติเน้นการประเมินที่อิงกับมาตรฐานของส่วนกลาง โรงเรียนที่ไม่สามารถจัดการศึกษาตามมาตรฐานเหล่านี้ด้วยข้อจำกัดต่างๆ จึงได้รับผลกระทบ ซึ่งส่งผลต่อโอกาสทางการศึกษาและโอกาสด้านอื่นของนักเรียน เช่น การศึกษาต่อ อาชีพ ความไม่เสมอภาคเช่นนี้ ถือเป็นการสะสมความรุนแรงเชิงโครงสร้างที่ส่งผลโดยตรงต่อความรู้สึกถูกแบ่งแยกของคนในพื้นที่เมื่อเปรียบเทียบกับคนนอกพื้นที่ จากสภาพปัญหานี้ แม้ปัญหาด้านงบประมาณและทรัพยากรการศึกษาจะไม่สามารถแก้ได้อย่างชัดเจน เพราะเกี่ยวกับระบบการจัดการของภาครัฐแต่ปัญหาด้านนโยบายการศึกษานั้นสามารถแก้ไขได้ด้วยการเข้าใจแนวความคิดการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ.๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๔๕ ตลอดจนหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ที่ให้ความสำคัญกับการกระจายอำนาจและการตอบสนองความหลากหลายของท้องถิ่นภายใต้เอกภาพทางด้านนโยบาย เพราะความรู้ความเข้าใจช่วยส่งเสริมให้โรงเรียนจัดการศึกษาได้ตามบริบทเฉพาะของตนเอง โดยตอบสนองต่อหลักสูตรแกนกลางฯ บริบทชุมชน และนโยบายการศึกษาต่างๆ ซึ่งจะช่วยเพิ่มโอกาสทางการเรียนรู้ของนักเรียนในพื้นที่ให้มากขึ้น

๒. การตระหนักในความแตกต่าง ปัญหาด้านภาษา การใช้ภาษาไทยขัดกับวิถีชีวิตของครูและนักเรียนในพื้นที่ที่ใช้ภาษายาวีเป็นภาษาแรก จึงส่งผลต่อความเข้าใจทั้งในการเรียนและการสื่อสารระหว่างชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม และการเข้าถึงโอกาสต่างๆ อีกทั้งการจัดการเรียนรู้

หลักสูตร และสภาพแวดล้อมของโรงเรียนในพื้นที่ไม่ได้คำนึงและตอบสนองต่อความหลากหลายที่แท้จริง เห็นได้ชัดเจนจากโรงเรียนที่มีนักเรียนสองศาสนาาร่วมกัน กล่าวคือ โรงเรียนมุ่งตอบสนองความต้องการของชาวมุสลิมจนไม่ได้คำนึงถึงชาวพุทธที่เป็นคนส่วนน้อยในพื้นที่เท่าที่ควร โดยเฉพาะการจัดการเรียนรู้ศาสนาและสภาพแวดล้อมของโรงเรียนที่เน้นหลักการอิสลามเป็นหลัก อย่างไรก็ตามทุกโรงเรียนพยายามสอนให้นักเรียนเข้าใจความสำคัญในการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลายแต่อาจไม่เพียงพอ เพราะไม่เข้าใจแนวความคิดพหุวัฒนธรรมที่ถูกต้องอย่างแท้จริง เห็นได้จากการที่ครูท่านหนึ่งอธิบายแนวคิดนี้ว่า โรงเรียนที่มีไทยพุทธและมุสลิมอยู่ร่วมกันจะเป็นพหุวัฒนธรรม เพราะมีสองศาสนาผสมกันอยู่ในโรงเรียน ถ้าโรงเรียนไหนมีพุทธล้วนหรือมุสลิมล้วนก็ไม่ใช่ ความเข้าใจเช่นนี้ย่อมส่งผลต่อการจัดการศึกษาและนักเรียน ซึ่งหากดำเนินต่อไปอาจก่อให้เกิดความไม่เข้าใจกันระหว่างกลุ่มคนต่างศาสนาและกลายเป็นความขัดแย้งได้ในที่สุด การพัฒนาความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดพหุวัฒนธรรมจึงเป็นปัจจัยหนึ่งส่งเสริมให้การจัดการศึกษาโรงเรียนเหล่านี้ตอบสนองความหลากหลายของนักเรียนและเตรียมพร้อมนักเรียนสู่การเป็นพลโลกในสังคมพหุวัฒนธรรมทั้งในและนอกพื้นที่

๓. การมีส่วนร่วม แม้ทุกโรงเรียนเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม แต่ก็ไม่ใช่การมีส่วนร่วมที่แท้จริงเนื่องจากนโยบายหรือการตัดสินใจยังมาจากผู้บริหารเป็นหลัก ดังนั้นครู นักเรียน ผู้ปกครองหรือชุมชนจึงมีส่วนร่วมในลักษณะร่วมงานหรือร่วมแรงแต่ไม่ได้ร่วมคิดหรือตัดสินใจ และเมื่อพิจารณาในระดับชุมชนพบว่า การมีส่วนร่วมเป็นไปเพื่อประโยชน์ของสองฝ่ายมากกว่าความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกัน อาจกล่าวได้ว่า ความสัมพันธ์เช่นนี้ไม่ยั่งยืน เพราะสามารถกลายเป็นความขัดแย้งได้อย่างรวดเร็วหากผลประโยชน์ที่เคยมีร่วมกันหมดลง การจัดการศึกษาที่เน้นการมีส่วนร่วมทั้งระดับนโยบายและปฏิบัติจึงจำเป็นในการแก้ปัญหา เพราะสามารถพัฒนาให้โรงเรียนมีบทบาทเป็นโรงเรียนของทุกคน ซึ่งก่อให้เกิดความสัมพันธ์เชิงบวกที่แข็งแรงและยั่งยืน

๔. การประณีประนอม ผลจากความขัดแย้งในอดีตที่ยังอยู่ในรูปแบบความเชื่อ คำสอน และการปฏิบัติตนที่ไม่ถูกต้อง และความรู้สึกไม่ไว้วางใจกันระหว่างกลุ่มคนสองศาสนาจะไม่ได้สะท้อนภาพความขัดแย้งอย่างชัดเจน แต่กลับเป็นความขัดแย้งเชิงโครงสร้างที่รุนแรงและมีส่วนสำคัญยิ่งในการขัดขวางการประณีประนอมและสันติสุขที่แท้จริง เมื่อสิ่งเหล่านี้ถูกผลิตซ้ำผ่านวิถีชีวิตและระบบการศึกษาจะทำให้ความขัดแย้งได้รับการส่งต่อสู่คนรุ่นใหม่โดยไม่รู้ตัว การแก้ปัญหาจำเป็นต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสร้างสันติสุขและการศึกษาเพื่อการสร้างสันติสุขเพื่อให้โรงเรียนตระหนักถึงความสำคัญของแนวคิดและพัฒนาแนวทางการหยุดผลิตซ้ำความขัดแย้งเชิงโครงสร้างเหล่านี้ผ่านการจัดการศึกษาซึ่งส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนานักเรียนและชุมชน

นุรชีตา เพอแอสละ (๒๕๕๘) ได้ทำการวิจัยเรื่องสถานการณ์ด้านการศึกษาของเยาวชนในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ของจังหวัดสงขลา ได้สรุปผลการวิจัยว่าจากจำนวนทั้งสิ้น ๒๕๘ ครัวเรือน อายุระหว่าง ๕ - ๒๕ ปี จำนวน ๓๖๗ คน ในที่นี้มีผู้กำลังศึกษาหรือสำเร็จการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่าแล้วจำนวน ๒๗๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๓.๕๗ ในขณะที่อีก ๙๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๔๓ ไม่ได้ศึกษาและไม่ได้สำเร็จการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา

ตอนปลายหรือเทียบเท่า โดยสัดส่วนการศึกษาของเพศหญิงสูงกว่าเพศชาย ผู้ที่กำลังศึกษาส่วนใหญ่ ศึกษายอยู่ในโรงเรียนทั่วไปในประเทศไทยที่จัดการศึกษาสายสามัญและส่วนใหญ่ศึกษาอยู่ภายในจังหวัด ผู้ที่ไม่ได้ศึกษาและไม่ได้สำเร็จการศึกษาส่วนใหญ่ศึกษาครั้งสุดท้ายถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๒ จากโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามภายในจังหวัดสงขลา และเมื่อออกจากการศึกษาส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป ซึ่งแสดงให้เห็นว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของเยาวชนในพื้นที่นี้ ควรมีมาตรการส่งเสริมการศึกษาให้กับเยาวชนในพื้นที่โดยเฉพาะกลุ่มนักเรียนชายในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามซึ่งเกิดการออกกลางคันมากกว่ากลุ่มอื่นๆ

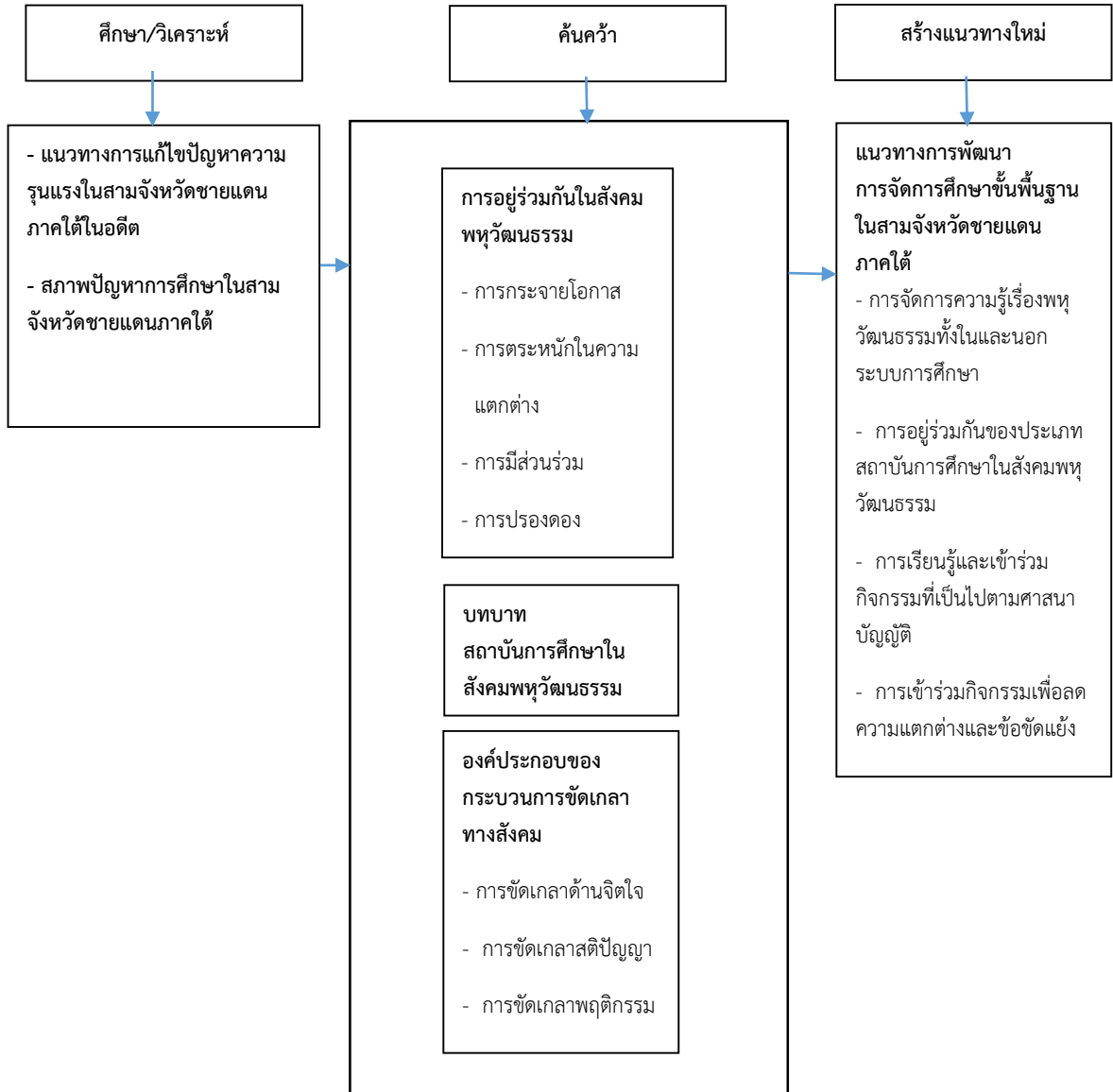
พิริยะ กรูณา (๒๕๖๑) ได้ทำการวิจัยเรื่องการบริหารสถานศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมในโรงเรียนสอนศาสนา มีข้อสรุปได้ว่าในการบริหารสถานศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมในโรงเรียนสองศาสนา จำเป็นต้องคำนึงถึงบริบทที่มีความหลากหลาย ความแตกต่างในสังคม โดยศึกษาสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะปัญหาคุณภาพการจัดการศึกษา คุณภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษา ด้านหลักสูตรในการจัดการเรียนการสอนด้านการมีส่วนร่วมกับชุมชน รวมไปถึงด้านการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการบริหารงานในภาวะที่มีความเสี่ยงและความละเอียดอ่อนต่อบุคคลในพื้นที่ที่มีความแตกต่างกันทั้งในด้านศาสนา วัฒนธรรม วิถีชีวิต จึงเป็นบทบาทหลักของผู้บริหารที่ต้องมีความเข้าใจ เข้าถึง และสามารถพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการเป็นอยู่ต่อไป ผู้บริหารที่ดีควรจัดการการบริหารสถานศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมในโรงเรียนสองศาสนา ดังนี้

๑. จัดตั้งนโยบาย และแนวปฏิบัติที่ชัดเจนเกี่ยวกับการจัดการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรม พร้อมกับจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมให้แก่ผู้เกี่ยวข้อง

๒. จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เช่น กิจกรรมลูกเสือ การจัดค่ายส่งเสริมในแต่ละศาสนา การจัดทำศนศึกษา เป็นต้น โดยออกแบบกิจกรรมเหล่านี้ ให้ส่งผลต่อการสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน และให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม เช่น ภาษา การแต่งกาย ความคิด ความเชื่อ ทักษะในการมองโลกอันนำไปสู่คุณลักษณะสำคัญ คือ การยอมรับนับถือในความแตกต่างหลากหลายทางเชื้อชาติและวัฒนธรรม

๓. ส่งเสริมให้ครูผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษา มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการจัดการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรม เช่น จัดการอบรมสัมมนา การนิเทศติดตามการดำเนินงาน เป็นต้น และปรับปรุงแบบการจัดการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน

กรอบแนวความคิดในการวิจัย

สรุป

จากการทบทวน แนวความคิด ทฤษฎี วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ว่า แนวทางแก้ไขปัญหาคาความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า ปัญหาคาความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีลำดับขั้นของความรุนแรงที่เด่นชัดที่สุดเป็นตัวบุคคลหรือผู้กระทำความรุนแรงที่แสดงออกด้วยการทำร้ายผู้อื่น ขั้นที่อยู่ลึกลงไปเป็นเงื่อนไขเชิงโครงสร้างเพราะบุคคลหรือกลุ่มบุคคลผู้กระทำความรุนแรงเหล่านี้ดำรงอยู่ในโครงสร้างของสังคมทั้งหมดเช่น ครอบครัว คุณลักษณะของการศึกษา และฐานะตำแหน่งทางสังคม ส่วนขั้นที่อยู่ลึกที่สุดเป็นขั้นทางวัฒนธรรมซึ่งทำหน้าที่ให้ความชอบธรรมกับการกระทำต่างๆ ทำให้ผู้ใช้ความรุนแรงรู้สึกว่าการกระทำของตนเป็นที่ยอมรับได้เพราะถูกต้องชอบธรรม และจากการวิเคราะห์ปัญหาหลักของความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ การต่อสู้โดยอ้างถึงอุดมการณ์แบ่งแยกดินแดนของขบวนการต่างๆ เพื่อต่อต้านอำนาจรัฐที่ต้องการตอบโต้การกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐบางส่วนที่ทางกลุ่มรู้สึกว่าจะไม่ได้รับความเป็นธรรม ส่วนปัญหาการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า มีความอ่อนแอของระบบการศึกษาสามัญ เนื่องจากนักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่านักเรียนในภาคอื่นๆ ทุกวิชายกเว้นภาษาอังกฤษ และประชากรในวัยเรียนสามารถจบการศึกษาระดับอุดมศึกษาได้เพียงร้อยละ ๒ และสุดท้ายคือปัญหาในเรื่องประชากร ร้อยละ ๗๙.๓ ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ นับถือศาสนาอิสลาม พูดภาษามลายูแต่บุคลากรของภาครัฐในพื้นที่เป็นชาวไทยมุสลิมเชื้อสายมลายูมีจำนวนไม่มากนัก นอกจากนี้ยังมีปัญหาด้าน ภาษา ศาสนา ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม จึงมีการเสนอให้ผลักดันการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมแสวงหาความจริงและสมานฉันท์ เพื่อเป็นกลไกขับเคลื่อนให้เกิดความยุติธรรม ความไว้วางใจในพื้นที่ ให้การศึกษาและพัฒนาการจัดการบริหารปกครองที่เหมาะสมโดยเน้นการมีส่วนร่วมโดยตรงของประชาชนและสอดคล้องกับอัตลักษณ์วัฒนธรรมในพื้นที่ตามกรอบรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดพหุวัฒนธรรมที่เน้นการยอมรับการอยู่ร่วมกันและการบูรณาการของความหลากหลายทางวัฒนธรรมของแต่ละชนชาติภายในประเทศเดียวกัน เป็นวิธีที่ทำให้ปัญหาคาความขัดแย้งระหว่างกลุ่มคนชาติพันธุ์ต่างๆ ลดลงกว่าเดิม เพราะมุ่งนำเสนอไปสู่การตระหนักรู้ถึงการรวมอยู่ร่วมกัน และความเป็นหนึ่งเดียวกันของสังคม จึงต้องปรับเปลี่ยนวิธีการมองแต่ประโยชน์ของวัฒนธรรมเดียวมาเป็นพหุวัฒนธรรมที่ไม่มีต้นแบบวัฒนธรรมเพียงอย่างเดียวแต่มีความหลากหลายอยู่ร่วมกันด้วย โดยในระบบสังคมประกอบด้วยกลุ่มต่างๆ ที่แบ่งลักษณะของกลุ่มตามโครงสร้างของสัญชาติ กลุ่มชน ศาสนา ชนชั้นทางสังคม และเพศ ดังนั้นการพัฒนาสถาบันการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบันจึงควรให้ความสำคัญและมีการปฏิรูปการจัดการศึกษาตามแนวความคิดพหุวัฒนธรรมศึกษาที่ให้ความสำคัญในการจัดการศึกษาที่มีความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมให้อยู่ด้วยความเข้าใจกัน มีความร่วมมือร่วมใจกัน มองเห็นประโยชน์ที่แท้จริงในการพึ่งพาอาศัยกัน ความเสียสละ ความยุติธรรม และการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมการพัฒนาความเข้าใจ การพึ่งพาอาศัยระหว่างกลุ่มคนโดยการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมศึกษา เป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นว่าการแบ่งแยกทางสังคมนั้นเกิดจากการขาดวิจาร์ณญาณของคน การศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมจำเป็นสำหรับทุกโรงเรียน ไม่ใช่โรงเรียนที่มีเด็กหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาที่มีความแตกต่าง

ทางด้านวัฒนธรรมมากเท่านั้น เพราะทั้งผู้เรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาจำเป็นต้องแลกเปลี่ยนความหลากหลายทางวัฒนธรรมในชาติเดียวกัน เพื่อความเข้าใจกันและพึ่งพาอาศัยกันเพื่อลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างกัน แนวความคิดของการศึกษาพหุวัฒนธรรมศึกษาเกิดจากสภาพห้องเรียนและโรงเรียนที่ประกอบด้วยนักเรียนต่างเชื้อชาติ วัฒนธรรม เรียนร่วมกันมีมากขึ้นส่งผลทำให้เกิดความยากลำบากในการจัดการเรียนการสอนของครูว่าจัดเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างไร จึงสามารถพัฒนาผู้เรียนที่มีความหลากหลายเหล่านี้ให้พัฒนาสูงสุดตามศักยภาพของตน และเป็นพลเมืองที่ดีของชุมชน สังคมและประเทศชาติ นักการศึกษาจึงได้พัฒนาแนวความคิดและรูปแบบการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรมศึกษาขึ้นเพื่อเป็นการศึกษาทางเลือกหนึ่งให้กับครูได้นำไปประยุกต์ใช้ในห้องเรียนและโรงเรียนของตน เพราะนักการศึกษา นอกจากการให้ความรู้ทางวิชาการและการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมแล้ว หน้าที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ การเตรียมเยาวชนรุ่นใหม่ให้มีทักษะในการใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนโลกที่ผู้คนมีความแตกต่างหลากหลายเชื้อชาติ วัฒนธรรม สามารถอยู่ร่วมกันด้วยความสมัครสมานสามัคคี สามารถบรรลุถึงเป้าหมายและความเป็นอยู่ที่ดี รวมทั้งผู้บริหารสถานศึกษา ครู ผู้ปกครอง ควรทำหน้าที่และบทบาทในการปลูกฝังให้นักเรียนเกิดความคิด ความเชื่อและค่านิยมในการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความหลากหลายด้วยการสร้างความเข้าใจหรือความตระหนักรู้ในความแตกต่างทางเชื้อชาติและวัฒนธรรม รวมทั้งการสร้างการยอมรับในความแตกต่างหลากหลายทางเชื้อชาติและวัฒนธรรม ซึ่งรูปแบบการจัดการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมศึกษาควรประกอบด้วยกระบวนการในเนื้อหา กระบวนการสร้างองค์ความรู้ การลดอคติ การสอนที่ยึดหลักความยุติธรรม และการปรับโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมในโรงเรียน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมศึกษา คือ การปลูกฝังเยาวชนที่มีความแตกต่างกันทั้งด้านชาติพันธุ์ ภาษา ศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณีและวิถีชีวิต ให้มีโอกาสประสบความสำเร็จในการเรียนโดยเสมอภาคกันและมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของความเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย ยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรมและดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมพหุวัฒนธรรมได้อย่างมีความสุข ซึ่งสถาบันการศึกษาถือได้ว่าเป็นตัวแทนการขัดเกลาทางสังคม เป็นสถานที่ให้โอกาสทางการศึกษาแก่บุคคลได้เรียนรู้สหวิชาการแขนงต่างๆ อย่างเป็นทางการ และเป็นสถานที่ที่จะได้สร้างสัมพันธ์ทำให้เด็กรู้จักปรับตัวให้เข้ากับเพื่อนเพศตรงข้าม อีกทั้งได้รับความรู้และทักษะในการดำรงชีพ การอบรมสั่งสอนด้านจรรยาบรรณ ขนบธรรมเนียมประเพณี เพื่อให้เป็นพลเมืองที่ดีของสังคมต่อไปในอนาคตด้วย และสถาบันการศึกษามีบทบาทสำคัญในทางการขัดเกลาทางสังคมด้านการให้ความรู้ความเข้าใจ และทางด้านอารมณ์ ความรู้สึกต่อโลกภายนอกด้วย ผลของกระบวนการขัดเกลาในสถาบันการศึกษาสามารถพิจารณาได้ ๒ แบบ คือ เด็กนักเรียนได้พัฒนาความคิด ความเชื่อ และพฤติกรรมไปในทางที่ถูกต้องเหมาะสมเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ส่วนอีกแบบคือปฏิกิริยาของเด็กนักเรียนที่ตนเองเกิดความรู้ความเข้าใจลักษณะนิสัยและความสามารถของตน อีกทั้งมีความรู้สึกความเชื่อต่อผู้อื่นในลักษณะต่างๆ และมีเจตคติต่อสิ่งแวดล้อมทางสังคม อันได้แก่ ระบบ โครงสร้าง และกฎเกณฑ์ของสังคมในทางใดทางหนึ่ง แต่ปัญหาที่เกิดจากการขัดเกลาของสถาบันการศึกษายังคงมีอยู่ คือ สถาบันการศึกษาขัดเกลาอบรมไม่ตรงกับทางบ้านอาจทำให้เด็กเกิดความสับสนว่าจะเชื่อใครดีไม่ทราบว่าคุณครูวิทยากร

ของใครจะถูกกว่ากัน เช่น แม่ว่าอย่าง ครูว่าอีกอย่าง เป็นต้น หรือการสอนสิ่งที่เข้าใจยาก เช่น การสอนสิ่งที่เบ็นทฤษฎีจนเกินไปจนไม่สามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตจริง ทำให้เด็กเกิดความขัดแย้งในตัวบุคคลขึ้น ซึ่งปัญหานี้สถาบันการศึกษาควรหาทางออกที่เป็นไปได้ในการช่วยเหลือและจัดรูปแบบการอบรมสั่งสอนที่เด็กนำไปใช้ได้ในชีวิตจริงและเป็นประโยชน์ต่อการหาเลี้ยงชีพในอนาคตได้

บทที่ ๓

สภาพสถาบันการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

การให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรบูรณาการหลักการของสังคมและวัฒนธรรมเพื่อนำมาซึ่งการยอมรับในความหลากหลายของอัตลักษณ์ ภาษา ศาสนา และ วัฒนธรรม อีกทั้งเป็นกลไกหนึ่งในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างมีความสุขในสังคมพหุวัฒนธรรม และการพัฒนาคุณภาพการศึกษาถือเป็นเครื่องบ่งชี้ความเจริญของประเทศด้วย ผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องศึกษาปัญหาต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อสภาพสถาบันการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งการจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปัญหาการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ความสำคัญของระบบการศึกษาที่เหมาะสมกับความจำเป็นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ สามารถอธิบายได้ดังนี้

การจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ ปัตตานี ยะลา นราธิวาส ร้อยละ ๘๐ ของประชากรนับถือศาสนาอิสลาม ศาสนาพุทธ ร้อยละ ๑๙.๙ และอื่นๆ ร้อยละ ๐.๑ ได้มีการพัฒนาการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่องพบว่า การศึกษายังไม่สามารถตอบสนองความต้องการและความมั่นคงของท้องถิ่นได้เท่าที่ควรในทุกภาคส่วน ทั้งการศึกษาสามัญ วิชาชีพ ศาสนา เด็กและเยาวชนบางส่วนขาดโอกาสในการได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ ประชาชนยังคงขาดความรู้ในการพัฒนาอาชีพ มีปัญหาในการใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร กระบวนการเรียนรู้ยังขาดการบูรณาการระหว่างการศึกษอาชีวกับการศาสนาที่เป็นวิถีชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น และที่สำคัญเมื่อเกิดเหตุการณ์ไม่สงบอย่างต่อเนื่อง ครู บุคลากร และนักเรียนเกิดความหวาดกลัวและขาดขวัญกำลังใจเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นเพื่อเป็นการแก้ปัญหาทางการศึกษาและบำรุงขวัญครู ผู้เรียน และประชาชน จึงจำเป็นต้องเร่งปฏิรูปการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข การจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ต้องยึดหลักการจัดการศึกษาเชิงบูรณาการวิถีชีวิต เอกลักษณ์ ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความต้องการของท้องถิ่น และประชาชนที่มีลักษณะเฉพาะบนพื้นฐานของหลักศาสนาที่เชื่อมโยงกับวิชาสามัญและวิชาชีพที่ยึดผู้เรียนและประชาชนเป็นศูนย์กลาง โดยให้มีการบริหารจัดการในลักษณะพิเศษที่แตกต่างจากพื้นที่อื่นๆ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๔๒) การจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จึงมีความหลากหลายพิเศษกว่าพื้นที่อื่นๆ ซึ่งสามารถแบ่งการจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ออกเป็น ๒ ระบบ ดังนี้

๑. สถานศึกษาในระบบ สามารถแบ่งได้ ๕ ประเภท ดังนี้

๑.๑ สถานศึกษาก่อนและขั้นพื้นฐาน (อนุบาล – มัธยมศึกษาปีที่ ๖) ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาภาคบังคับ (ประถมศึกษาปีที่ ๖) ทั้งของรัฐและของเอกชน โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่สอนควบคู่สามัญ (ระดับมัธยมศึกษา) และที่อยู่ภายใต้องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น

- ๑.๒ สถาบันอาชีวศึกษาของรัฐและเอกชน
- ๑.๓ วิทยาลัยชุมชน
- ๑.๔ สถาบันอุดมศึกษา
- ๑.๕ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แบ่งออกเป็นแผนกสามัญศึกษา แผนกธรรม

และแผนกบาลี

๒. สถานศึกษานอกระบบ ซึ่งสามารถแบ่งได้ดังนี้

- ๒.๑ สถาบันศึกษาปอเนาะ (ที่จดทะเบียน)
- ๒.๒ ศูนย์อบรมศาสนาอิสลามประจำมัสยิดสำหรับผู้ใหญ่ และศูนย์อบรมศาสนาอิสลามประจำมัสยิดสำหรับเด็ก เรียกว่า ตาติกา ซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักเรียนประถมศึกษาของรัฐและอบรมเด็กก่อนเกณฑ์ประจำมัสยิดและศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
- ๒.๓ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
- ๒.๔ ศูนย์บริการศึกษานอกโรงเรียน
- ๒.๕ ศูนย์การเรียนอัลกุรอานตามบ้านของปราชญ์อัลกุรอานและศูนย์ท่องจำอัลกุรอาน ไม่นับรวมการศึกษาตามอัยยาศัยด้านศาสนาอิสลามสำหรับเยาวชนและผู้ใหญ่ตามมัสยิดต่างๆ โดยเฉพาะมัสยิดกลางทั้งสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

สภาพของการจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

๑. โรงเรียนของรัฐ ทั้งระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาที่มีนักเรียนมุสลิมจำนวนมากจะให้มีการจัดการเรียนอิสลามศึกษา อย่างไรก็ตาม สัดส่วนเวลาที่นักเรียนมุสลิมเรียนค่อนข้างน้อย คือ ๙ ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ในโรงเรียนที่เปิดสอนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา หลักสูตรประถมศึกษาจัดเป็นรายวิชากลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตและกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยในหมวดสังคม จึงไม่สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในพื้นที่ จึงได้กำหนดให้มีการสอนอิสลามศึกษาประกอบกับท้องถิ่นเรียกร้องให้โรงเรียนของรัฐ มีการสอนหลักสูตรอิสลามศึกษาที่เข้มข้นเพื่อให้บุตรหลานมีความรู้วิชาสามัญควบคู่กับศาสนาอิสลามและได้วุฒิด้านศาสนาเพื่อศึกษาต่อในระดับสูงขึ้น และทำให้เกิดความสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งมีลักษณะเฉพาะและจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการบูรณาการการศึกษาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต อัตลักษณ์ ความหลากหลายทางวัฒนธรรม และความต้องการของท้องถิ่น โดยเชื่อมโยงกับหลักศาสนา จึงได้นำมาเป็นหลักฐานในการกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ และมาตรการในการพัฒนาการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

๒. โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม แปรสภาพมาจากโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ส่วนใหญ่เคยเป็นปอเนาะมาดั้งเดิมแปรตามจากนโยบายของรัฐ จัดการเรียนการสอนแบ่งออกเป็น ๒ ส่วนหลักคือ วิชาสามัญและวิชาศาสนา ตามสภาพข้อเท็จจริงพบว่า ในระดับมัธยมศึกษาผู้ปกครองส่วนใหญ่นิยมส่งบุตรหลานไปเรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามมากกว่าโรงเรียนของรัฐ เนื่องจากมีการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับความเชื่อ และวิถีชีวิต โดยจัดวิชาด้านศาสนามากกว่าในโรงเรียนของรัฐ จากการศึกษาการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยเพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดนราธิวาส โดยใช้การจัดการความรู้ผลการทดสอบระดับชาติ (O-NET) พบว่าโรงเรียน

ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับหลังสุด สถานศึกษาทุกประเภทในพื้นที่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน (เรชา ชูสุวรรณ และคณะ, ๒๕๕๐) ในส่วนของสถาบันศึกษาปอเนาะรัฐควรปล่อยให้มีความอิสระในการจัดการและกำหนดหลักสูตร แต่ควรให้การส่งเสริมในด้านกายภาพหรือด้านสาธารณูปโภคให้แก่สถาบันศึกษาปอเนาะ โดยไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับหลักสูตรในส่วนของ การส่งเสริมวิชาชีพจะต้องไม่กระทบกับตารางการศึกษาที่มีอยู่และไม่กระทบกับวิถีชีวิตทางการศึกษา ในสถาบันศึกษาปอเนาะ ส่วนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามรัฐควรไปส่งเสริมและช่วยเหลือให้เกิดการพัฒนาวิชาสามัญหรือวิชาชีพให้มีความพร้อมและมาตรฐานมีคุณภาพทางการศึกษา เหมือนกับโรงเรียนของรัฐหรือโรงเรียนเอกชนทั่วไป และทั้งสองสถาบันการศึกษามีความสำคัญ และเหมาะสมกับพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ รัฐควรให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่พัฒนาบนความเข้าใจ และยอมรับในความแตกต่างทางศาสนา วัฒนธรรม วิถีคิดที่มีความแตกต่างให้เป็นประโยชน์ ต่อเยาวชนและประเทศชาติบนพื้นฐานของการยอมรับความแตกต่างทางด้านต่างๆ ที่เกิดขึ้นจริง ในสังคม (อับดุลชะกูร์ บินชาฟีอีย์ ดินอะ, ๒๕๕๐)

หลักสูตรการศึกษาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

หลักสูตรอิสลามศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ได้ยึดวิสัยทัศน์ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ที่มุ่งพัฒนานักเรียนทุกคนซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม และมีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษา ต่อการประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นนักเรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อที่ว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มที่ตามศักยภาพ หลักสูตรอิสลามศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ได้ยึดวิสัยทัศน์ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ดังนี้

๑. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มีจุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรมบนพื้นฐานของความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล
๒. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อวงชนที่ประชาชนทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและมีคุณภาพ
๓. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่สนองการกระจายอำนาจ ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น
๔. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระการเรียนรู้เวลาและการจัดการ
๕. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ
๖. เป็นหลักสูตรการศึกษาสำหรับการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัยครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้และประสบการณ์
๗. มุ่งเน้นพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักการของศาสนาอิสลาม เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต

๘. เป็นการศึกษาที่มุสลิมทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โดยให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของแต่ละท้องถิ่น

๙. ส่งเสริมให้นักเรียนพัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

นอกจากนี้หลักสูตรได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ที่เป็นข้อกำหนดคุณภาพนักเรียนด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม เพื่อพัฒนานักเรียนให้เกิดความสมดุล โดยคำนึงถึงหลักพัฒนาการทางสมองและพหุปัญญาให้นักเรียนบรรลุตามมาตรฐานที่กำหนดตามสาระการเรียนรู้ใน ๘ กลุ่มสาระการเรียนรู้ คือ ๑. ภาษาไทย ๒. คณิตศาสตร์ ๓. วิทยาศาสตร์ ๔. สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ๕. สุขศึกษาและพลศึกษา ๖. ศิลปะ ๗. การงานอาชีพและเทคโนโลยี ๘. ภาษาต่างประเทศ

ทั้งนี้ หลักสูตรอิสลามศึกษา ยังกำหนดให้นักเรียนได้เรียนรู้จากสาระ ดังนี้

๙. อัล - กุรอาน ๑๐. อัล - หะดีษ ๑๑. อัล - อะกีดะฮ (หลักศรัทธา) ๑๒. อัล - ฟิกฮ (ศาสนบัญญัติ) ๑๓. อัตรารีค (ศาสนประวัติศาสตร์) ๑๔. อัล - อัคลาก (จริยธรรม) ๑๕. ภาษาอาหรับ ๑๖. ภาษามลายู / ภาษาอาหรับเสริม ในแต่ละสาระได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาคุณภาพนักเรียน นอกจากนี้มาตรฐานการเรียนรู้ยังเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการศึกษาทั้งระบบเพราะเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ที่สะท้อนให้ทราบว่าต้องการอะไร สอนอะไร และประเมินอย่างไร รวมทั้งเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบเพื่อประกันคุณภาพการศึกษา การจัดบูรณาการเนื้อหาอิสลามศึกษาในหลักสูตรสามัญเป็นโรงเรียนสามัญของรัฐ ผู้ปกครองอยากเห็นโรงเรียนรัฐสอนศาสนามากกว่าที่เป็นอยู่ อีกทั้งโรงเรียนมีแนวโน้มที่เด็กจะออกกลางคันไปเรียนในโรงเรียนสอนศาสนา โรงเรียนจึงเน้นการเพิ่มการเรียนรู้เรื่องอิสลามและอิสลามวิถีในการเรียนการสอนวิชาต่างๆ เพื่อให้ตอบสนองความต้องการของผู้ปกครองมุสลิม ดังสะท้อนว่า “พ่อแม่มุสลิมหลายชุมชนส่วนใหญ่คาดหวังเพียงว่าให้ลูกได้เรียนหลักธรรมคำสอน และปฏิบัติตามหลักศาสนาได้ ไม่ต้องถึงกับได้วุฒิแต่ขอให้เป็นคนดีโดยพื้นฐาน แค่นี้ก็พอใจแล้ว” ทั้งนี้ไม่จัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรอิสลามศึกษาเต็มรูปแบบทั้งระบบ แต่เน้นบูรณาการสาระเกี่ยวกับอิสลามไปกับวิชาต่างๆ ที่สามารถบูรณาการได้ และยังจัดเป็นรายวิชาพุทธศาสนา และอิสลามเป็นชั่วโมงเฉพาะ (อมรวิรัช นาคทรพรพ และคณะ, ๒๕๕๑ อ้างอิงจาก ผู้อำนวยการโรงเรียนวิจัพัฒน์, ๒๕๔๘ - ๒๕๕๐) สาเหตุที่ต้องมีการบูรณาการอันเนื่องมาจากการบูรณาการการศึกษาที่สมบูรณ์แบบค่อนข้างเป็นไปได้ยากในสังคมปัจจุบัน เพราะหลักสูตร หนังสือ แบบเรียน วิธีการสอน ตลอดจนบุคลากรทางการศึกษาต้องวางอยู่บนพื้นฐานของอิสลาม แม้ว่าจะสามารถปฏิบัติได้ในบางระดับแต่ต้องได้รับการปฏิบัติอย่างรอบคอบ เพราะการบูรณาการอย่างหละหลวมก่อให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดี อย่างไรก็ตาม เมื่อเราตระหนักว่าหลักสูตรการศึกษาในอิสลามเป็นหลักสูตรบูรณาการความพยายามที่จะต้องบูรณาการการศึกษาจึงควรได้รับการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง (อับดุลสุโก ดินอะ, ๒๕๕๐)

รูปแบบการจัดการเรียนรู้เรื่องอิสลามศึกษา

การจัดการเรียนรู้เรื่องอิสลามศึกษา มีแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายรูปแบบ ดังนี้

๑. การจัดการเรียนรู้ในหลักสูตรอิสลามศึกษาควบคู่หลักสูตรวิชาสามัญ เป็นรูปแบบ

การเรียนรู้ที่พบทั้งในโรงเรียนสามัญของรัฐและโรงเรียนเอกชนสอนศาสนา เกิดขึ้นจากความต้องการที่ชุมชนต้องการเห็นเด็กเรียนศาสนาควบคู่กับการได้เรียนวิชาสามัญอย่างเต็มที่ ซึ่งการจัดการขึ้นอยู่กับประเภทของโรงเรียนที่เป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาได้เพิ่มประสิทธิภาพหลักสูตรสายสามัญเพื่อตอบสนองความต้องการของพ่อแม่ที่อยากเห็นลูกได้เรียนรู้สายสามัญเช่นเดียวกับโรงเรียนของรัฐ โดยที่ลูกได้เรียนศาสนาอย่างเข้มข้น ส่วนโรงเรียนสามัญของรัฐ พบว่า จากการที่มีการเรียนรู้วิชาสามัญเป็นพื้นฐาน ภายหลังได้มีการเพิ่มหลักสูตรอิสลามศึกษาให้เรียนควบคู่วิชาสามัญเช่นกัน ทั้งโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาและโรงเรียนสามัญของรัฐ พบว่า มีการปรับตัวในการเรียนรู้ เช่น ตอนเช้าเรียนศาสนา บ่ายเรียนสามัญ หรือ บ่ายเรียนสามัญ ตอนเช้าเรียนศาสนา ซึ่งขึ้นอยู่กับ การแบ่งและออกแบบการเรียนการสอนที่ทั้งสองหลักสูตรสามารถจัดการได้อย่างมีคุณภาพมาตรฐาน

๒. การจัดบูรณาการเนื้อหาอิสลามศึกษาในหลักสูตรสามัญ เป็นลักษณะรูปแบบที่เกิดขึ้นในโรงเรียนสามัญของรัฐที่ผู้ปกครองอยากเห็นโรงเรียนรัฐสอนศาสนามากกว่าที่เป็นอยู่ โรงเรียนมีแนวโน้มที่เด็กออกกลางคันไปเรียนโรงเรียนสอนศาสนา โรงเรียนจึงเน้นการเพิ่มการเรียนรู้เรื่องอิสลามศึกษาและวิถีการดำเนินชีวิตแบบอิสลามในการเรียนการสอนวิชาต่างๆ เพื่อให้ตอบสนองความต้องการของพ่อแม่มุสลิม เน้นการบูรณาการสาระเกี่ยวกับอิสลามศึกษาไปกับวิชาต่างๆ นอกจากจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการศาสนาและยังเน้นการเรียนรู้บนพื้นฐานพหุวัฒนธรรมศึกษาที่ได้มีโอกาสเรียนรู้การใช้ชีวิตของคนต่างศาสนาต่างวัฒนธรรมด้วย และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กตามความต้องการของชุมชน

๓. การจัดการเรียนรู้อิสลามศึกษาที่เชื่อมต่อโรงเรียนตาดีกา เป็นรูปแบบที่พัฒนาขึ้นในโรงเรียนประถมสามัญของรัฐที่ดำเนินการจัดการเรียนรู้อิสลามศึกษาในโรงเรียนของตน โดยประสานกับโรงเรียนตาดีกาในท้องถิ่น มีการออกแบบเนื้อหาการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อให้เด็กที่เรียนศาสนาในโรงเรียนปกติสามารถมาเรียนเสริมหรือเรียนต่อกับตาดีกาโดยไม่ต้องเรียนเนื้อหาซ้ำซ้อน บางโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนระดับประถมศึกษายังตั้งครูสอนตาดีกามาร่วมสอนในชั้นเรียนด้วย เด็กจะได้เรียนไม่ซ้ำซ้อนและสามารถเทียบชั้นความรู้ทางศาสนาของตนกับครูผู้สอนตาดีกาไปพร้อมกัน (อมรวิชัย นาคทรพรพ, ๒๕๕๑)

รูปแบบและวิธีการในการบริหารจัดการศึกษา

การแก้ไขปัญหาที่ชัดเจนมีประสิทธิภาพก่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันทุกภาคส่วน จึงกำหนดแนวทางดังนี้

๑. การพัฒนาอิสลามศึกษา

๑.๑ พัฒนาหลักสูตรอิสลามศึกษาและการจัดการเรียนรู้ทุกระดับให้มีคุณภาพ

๑.๒ ส่งเสริมสนับสนุนการจัดการเรียนรู้อิสลามศึกษาขั้นพื้นฐานในสถานศึกษาของรัฐและเอกชน ส่งเสริมให้ผู้นำศาสนา ผู้ทรงคุณวุฒิปัญญาในพื้นที่มีส่วนร่วมการบริหารหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

๑.๓ เร่งรัดการใช้หลักสูตรบูรณาการการเรียนรู้อิสลามศึกษากับสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นมีการเทียบโอนและสอบเทียบความรู้อิสลามศึกษาทุกระดับ

๑.๔ เร่งพัฒนาผู้สอนอิสลามศึกษาจัดการเรียนรู้และให้มีโอกาสศึกษาต่อในวิชาชีพครู

๑.๕ จัดให้มีผู้เชี่ยวชาญอิสลามศึกษาเป็นผู้นิเทศ ติดตาม โดยกำหนดอัตรากำลังประจำในสำนักงานพื้นที่การศึกษาและสำนักผู้ตรวจราชการ

๒. การพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้

๒.๑ พัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาทุกระดับและทุกสังกัดให้สอดคล้องกับความต้องการ วิถีชีวิต วัฒนธรรม และภูมิหลังของพื้นที่ทั้งในด้านศาสนา วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และภาษาต่างๆ ของประเทศ

๒.๒ ส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยมีสาระการเรียนรู้

๒.๓ ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนสองภาษา (ไทยกับมลายูท้องถิ่น) ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยจัดทำหลักสูตรสื่อการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับท้องถิ่น

๒.๔ จัดให้มีการเทียบโอนการเรียนรู้วิชาศาสนาและวิชาสามัญทุกรูปแบบทั้งระบบ

๒.๕ ดำเนินการเทียบวุฒิทางการศึกษาสำหรับผู้สำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศ ให้ใช้เป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อในประเทศ และเพื่อใช้ในการประกอบอาชีพ

๒.๖ ส่งเสริมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในทุกระดับเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะตามที่พึงประสงค์ของหลักสูตร

๓. การพัฒนาการจัดการศึกษาของรัฐ

๓.๑ จัดระบบการแนะแนว ระบบการดูแลผู้เรียนในสถานศึกษาทุกระดับ ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้งด้านการศึกษาต่อ การดำรงชีวิต และประกอบอาชีพ

๓.๒ เร่งพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนที่มีชื่อเสียงในอดีตของจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้มีการพัฒนาคุณภาพอย่างรวดเร็ว

๓.๓ ส่งเสริมให้สถานศึกษาร่วมมือกับชุมชน โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือดูแลบุตรหลานอย่างใกล้ชิด เพื่อเป็นฐานในการพัฒนาการเรียนรู้ “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา”

๓.๔ ส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาทางเลือกในรูปแบบที่สนองความต้องการหรือให้โอกาสในการเข้าถึงการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างทั่วถึงอย่างมีคุณภาพ

๔. การพัฒนาการศึกษาเอกชน

๔.๑ พัฒนาระบบการมูลนิธิ กรรมการอำนวยการโรงเรียน กรรมการสถานศึกษา ผู้บริหาร ครูในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เพื่อเพิ่มคุณภาพนักเรียนและสร้างความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องทางด้านศาสนา วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

๔.๒ ส่งเสริมการสอนวิชาสามัญ และอาชีพแบบครบวงจร ทั้งด้านการผลิต การตลาดและการเข้าถึงแหล่งทุนในสถานศึกษาปอเนาะ โดยความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับหน่วยงานรัฐ

๔.๓ สร้างระบบและบุคลากรในการนิเทศโรงเรียนเอกชนให้สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๔.๔ ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาของรัฐกับสถานศึกษาเอกชน

๕. การพัฒนาอาชีพ การจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

๕.๑ จัดการศึกษาออกโรงเรียนให้กับผู้ไม่จบการศึกษาภาคบังคับและการศึกษาขั้นพื้นฐาน

๕.๒ จัดการศึกษาอบรมเพื่อยกระดับการศึกษาของประชากรวัยแรงงาน โดยร่วมมือกับภาคีเครือข่าย

๕.๓ จัดเทียบระดับการศึกษา เทียบโอนความรู้ และประสบการณ์ให้กับประชาชนเพื่อการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพ

๕.๔ จัดการสอนภาษามลายูท้องถิ่นให้กับข้าราชการทหาร ตำรวจ และประชาชนทั่วไป

๕.๕ จัดสอนภาษาไทยให้กับประชาชนผู้ไม่รู้หนังสือไทย

๕.๖ จัดหลักสูตรวิชาชีพและการฝึกอบรมตามความต้องการของชุมชนเพื่อสร้างรายได้และการมีงานทำ

ปัจจุบันการจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีสภาพการณ์ ดังนี้

๑. การจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความหลากหลายมากกว่าท้องถิ่นอื่นๆ ผู้ปกครองจึงสามารถส่งบุตรหลานเข้าเรียนในสิ่งที่ผู้ปกครองต้องการได้ และหน่วยงานหรือสถาบันที่จัดการศึกษาในพื้นที่ได้เริ่มต้นช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เช่น กศน. ส่งครูอาสาสมัครเข้าจัดการเรียนการสอนในปอเนาะ นอกจากนี้โรงเรียนของรัฐในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานบางโรงเรียนมีการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนควบคู่กับสามัญ ถึงแม้ทำให้นักเรียนต้องเรียนหนักแต่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ปกครองได้เป็นอย่างดี

๒. รัฐบาลให้การอุดหนุนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามแตกต่างกันไปตามประเภทของสถานศึกษา

๓. เด็กนักเรียนในระดับประถมศึกษาส่วนใหญ่เข้าเรียนในโรงเรียนของรัฐบาลประมาณร้อยละ ๙๐ แต่เมื่อถึงระดับชั้นมัธยมศึกษา เด็กส่วนใหญ่จะเข้าเรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม การที่เด็กเข้าเรียนในโรงเรียนเอกชนมากกว่าโรงเรียนของรัฐ เกิดจากหลายสาเหตุ ดังนี้ ความเชื่อค่านิยมของผู้ปกครองที่ต้องการให้เด็กได้เล่าเรียนด้านอิสลามศึกษา ความเชื่อและความศรัทธาในตัวโต๊ะครู ความพยายามทำการตลาดทางการศึกษาหรือประชาสัมพันธ์ของโรงเรียน เช่น การจัดการบริการรับส่งนักเรียน ค่าใช้จ่ายในการศึกษาน้อยกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับโรงเรียนของรัฐบาล โรงเรียนของรัฐบางโรงเรียนมีการแข่งขันสูงสอบเข้ายาก โรงเรียนมัธยมของรัฐโดยเฉพาะโรงเรียนมัธยมระดับอำเภอด้วยคุณภาพลงเนื่องจากไม่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อการแข่งขัน ความเชื่อของผู้ปกครองที่ว่าหากเข้าโรงเรียนของรัฐซึ่งมีการจัดการเรียนการสอนโดยครูที่นับถือศาสนาพุทธ มีการจัดกิจกรรมที่เป็นวัฒนธรรมของชาวพุทธ มีการจัดอาหารโดยชาวพุทธ ไม่มีวัฒนธรรมองค์กรที่เป็นมุสลิมจะกระทบต่อความเชื่อทางศาสนาอิสลาม เป้าหมายการเรียนของชาวมุสลิมประการแรก คือ การเรียนรู้เพื่อศาสนา ส่วนการเรียนรู้เพื่อประกอบอาชีพนั้นเป็นประเด็นรอง เป้าหมายดังกล่าวมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้ปกครองในการส่งบุตรหลานเข้าเรียน การคมนาคมไม่สะดวกประกอบกับนักเรียนพื้นที่ส่วนใหญ่ยากจนจึงไม่สามารถเดินทางไปโรงเรียนของรัฐได้และจากสถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ทำให้รถประจำทางไม่มีกำหนดเวลาที่แน่นอนในขณะที่โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

มีการบริการรถรับส่งครอบครัวกลุ่มทุกพื้นที่ และการยุบกรมสามัญศึกษาและให้โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานพื้นที่การศึกษาซึ่งส่งผลต่อการจัดสรรงบประมาณให้แก่โรงเรียนมัธยมศึกษาที่เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาสถานศึกษาในด้านต่าง ๆ

อุปสรรคต่อการจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

การจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังประสบปัญหาหลายประการที่ทำให้การดำเนินงานด้านการจัดการศึกษาไม่ทัดเทียมกับพื้นที่อื่นแม้ว่ารัฐบาลได้ใช้ความพยายามในการพัฒนาการศึกษาในพื้นที่อย่างต่อเนื่องแล้วก็ตาม แต่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในพื้นที่ยังคงอยู่ในระดับต่ำกว่าภาพรวมของประเทศ ซึ่งอุปสรรคที่ทำให้การจัดการศึกษาไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร มีดังนี้ (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, ๒๕๕๔)

๑. ความปลอดภัย ปัญหาด้านความปลอดภัยส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนทั้งทางตรงและทางอ้อม เนื่องจากผู้เรียนมีเวลาเรียนไม่เต็มที่เพราะต้องปิดโรงเรียนบ่อยครั้งและถึงแม้ในช่วงเปิดเรียนเวลาในการจัดการเรียนการสอนก็น้อยกว่าปกติ เพราะการเดินทางไป – กลับของครูมีช่วงเวลากำหนดตามที่หน่วยงานด้านความปลอดภัยกำหนดให้เข้า - ออกจากพื้นที่ ความรู้สึกไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินทำให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาขาดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน และทำให้ครูที่มีประสบการณ์สอนสูงๆ ขอย้ายออกนอกพื้นที่ การเดินทางไปนิเทศติดตามและประเมินผลทำได้น้อยมาก การที่หน่วยบริหารไม่สามารถเข้าถึงโรงเรียนได้จึงนำมาสู่ผลกระทบที่รุนแรงทั้งในด้านความมั่นคงและประสิทธิภาพการจัดการศึกษา

๒. ความไม่เข้าใจตรงกัน ความไม่เข้าใจตรงกันระหว่างภาครัฐกับชุมชนและสถาบันการศึกษาเอกชนในพื้นที่โดยฝ่ายรัฐมักมองโรงเรียนเอกชนในแง่ลบทำให้ประเด็นที่จะส่งเสริมสนับสนุนไม่ได้อยู่บนพื้นฐานของความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ในส่วนของชุมชนและท้องถิ่นบางครั้งแปลความเจตนาของรัฐบาลไม่ตรงสภาพ มองว่าการดำเนินการของรัฐมักมีวาระซ่อนเร้น

๓. ความเชื่อ ค่านิยม ตามวิถีชีวิตของมุสลิมในการเล่าเรียนศาสนามีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนในทุกๆ ด้าน รวมถึงการศึกษา ซึ่งในทัศนะของอิสลามมุสลิมที่ดีจะต้องเป็นผู้ที่ยึดมั่นกับหลักคำสอนของอิสลามเป็นวิถีในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง และการรู้จักศาสนาควรจะต้องผ่านกระบวนการศึกษา ซึ่งจะต้องเป็นการศึกษาด้านอิสลามที่มีความเข้มข้น มีคุณภาพทำให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตตามวิถีทางศาสนาได้อย่างเคร่งครัด ประกอบกับความเชื่อของผู้ปกครองที่ว่าเป็นการไม่สมควรหากส่งบุตรหลานเข้าโรงเรียนของรัฐ ซึ่งมีการจัดการเรียนรวมกันระหว่างนักเรียนชายและหญิง และมีการจัดกิจกรรมที่เป็นวัฒนธรรมของชาวพุทธ

๔. การกำหนดนโยบายและการนํานโยบายไปสู่การปฏิบัติ ตลอดเวลาที่ผ่านมา นโยบายและแนวทางการแก้ไขปัญหาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ถูกผูกไว้กับตัวบุคคลและมักเปลี่ยนแปลงตามการโยกย้ายของบุคคลเหล่านั้น และแนวทางการปฏิบัติงานไม่ชัดเจนเท่าที่ควรเกิดความไม่ต่อเนื่องของนโยบายทำให้ผู้ปฏิบัติสับสน อีกทั้งเมื่อมีการนํานโยบาย แผนงาน มาตรการไปสู่การปฏิบัติเพียงแต่ประเมินว่าได้ทำแล้ว แต่ขาดการวิเคราะห์ประเมินถึงสิ่งที่ทำว่ามีคุณภาพหรือเกิดผลตามเป้าหมายหรือไม่

๕. ความเหลื่อมล้ำระหว่างครูโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามกับโรงเรียนรัฐ

การสนับสนุนส่งเสริมครูในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งสอนในพื้นที่เสี่ยงภัยและสอนนักเรียนไทยเช่นเดียวกัน มีความเหลื่อมล้ำกันระหว่างครูในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามกับครูในโรงเรียนรัฐ ทั้งในด้านเงินเดือน สวัสดิการ ค่าตอบแทน การพัฒนาตนเอง โดยครูในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามส่วนใหญ่ได้รับเงินเดือนไม่ตรงตามวุฒิ ไม่ได้รับวิทยฐานะและเงินค่าเสี่ยงภัย

๖. การแบ่งแยกของนักเรียนชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม การจัดการศึกษาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในระดับก่อนประถมและระดับประถมศึกษาเป็นช่วงนักเรียนไทยมุสลิมส่วนมากเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาของรัฐบาล ซึ่งถือว่าเป็นช่วงเวลาที่นักเรียนไทยพุทธและนักเรียนไทยมุสลิมมีโอกาสเรียนรู้ร่วมกันในโรงเรียน และในระดับมัธยมศึกษา นักเรียนมุสลิมแยกไปเรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามส่งผลทำให้นักเรียนสองกลุ่มแยกออกจากกันอย่างสิ้นเชิง

๗. การขาดหน่วยงานบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนเอกชนโดยตรงในพื้นที่ การสนับสนุนส่งเสริมโรงเรียนเอกชนในเขตพื้นที่การศึกษาอาจไม่เหมาะสมสำหรับบริบทในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เพราะลักษณะของโรงเรียนเอกชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความหลากหลาย และส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่มีจำนวนค่อนข้างมากกว่าพื้นที่อื่นๆ ประกอบกับสำนักงานพื้นที่การศึกษาในพื้นที่มีภาระงานมาก และมีบุคลากรในกลุ่มสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) ไม่เพียงพอต่อการดูแลโรงเรียนเอกชน

๘. การประเมินโดยใช้มาตรฐานเดียว การประเมินต่างๆ ของรัฐใช้มาตรฐานเดียวกันทั้งประเทศก่อให้เกิดปัญหาเพราะบริบทต่างกัน การประเมินในบริบทที่แตกต่างกันควรใช้วิธีการที่แตกต่างกัน จึงควรมีเกณฑ์ส่วนกลางและเกณฑ์สำหรับแต่ละบริบทตามความเหมาะสม โดยเฉพาะในบริบทชายแดนภาคใต้ซึ่งประชากรมากกว่าร้อยละ ๘๐ นับถือศาสนาอิสลามและมีวิถีชีวิตแบบมุสลิม

ปัญหาการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

การจัดการศึกษาภายใต้นโยบายรัฐในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีปัญหาในเรื่องการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาหลายประการ เช่น ประชากร เศรษฐกิจ ทรัพยากร และการศึกษา หากพิจารณาในแง่อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของคนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่าการศึกษาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความเชื่อมโยงกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของคนท้องถิ่นค่อนข้างสูงทั้งภาษา ศาสนา และประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ เห็นได้ว่า ในอดีตการจัดการศึกษาภาครัฐในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ก่อให้เกิดปัญหาเนื่องจากการออกนโยบายการศึกษาที่ไม่ตอบสนองต่อความหลากหลายของโรงเรียนในพื้นที่และได้รับการตอบโต้จากสังคมท้องถิ่นที่มีลักษณะวัฒนธรรมแตกต่างจากวัฒนธรรมกระแสหลัก เพราะสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีภาษา ศาสนา ที่มีลักษณะเด่นชัดส่งผลกระทบต่อระบบความคิด ความเชื่อตัวตนทางประวัติศาสตร์มาอย่างยาวนาน เห็นได้จากประชาชนให้ความสำคัญกับระดับการศึกษาของบุตรหลานน้อย เพราะเชื่อว่าการศึกษาไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ประชญา ศาสนา จึงทำให้ประชาชนได้รับการศึกษาในระดับต่ำเมื่อเทียบกับประชาชนในท้องถิ่นอื่น (บรรจง พ้ารุ่งแสง, ๒๕๕๑) สามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีสถาบันการศึกษาหลายประเภท เช่น โรงเรียนรัฐบาลจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร

ของกระทรวงศึกษาธิการ โรงเรียนเอกชนอิสลาม จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการแต่เพิ่มการสอนศาสนาอิสลามควบคู่ไปด้วย และโรงเรียนสอนศาสนาจะสอนศาสนาอิสลามเพียงอย่างเดียว แต่ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนทั้ง ๓ ประเภทนี้ยังคงดำเนินไปอย่างแยกส่วน ซึ่งสะท้อนให้เห็นภาพความขัดแย้งเชิงโครงสร้างที่อาจพัฒนาเป็นปัญหาอื่นๆ และความรุนแรงในอนาคต โดยเฉพาะโรงเรียนรัฐบาลกับโรงเรียนเอกชนอิสลาม กล่าวคือ โรงเรียนรัฐบาลมีคุณภาพทางการศึกษาที่ดีกว่า ขณะที่โรงเรียนเอกชนอิสลามมีสถานะเป็นความภาคภูมิใจของคนในพื้นที่ โรงเรียนทั้ง ๒ ต้องแข่งขันกันเพื่อให้ผู้ปกครองตัดสินใจส่งบุตรหลานมาเรียนที่โรงเรียนของตนเพื่อได้รับงบประมาณสนับสนุนจากรัฐมากขึ้นตามจำนวนนักเรียน ทำให้แต่ละโรงเรียนพยายามหาและใช้วิธีการต่างๆ ในการประชาสัมพันธ์และจูงใจผู้ปกครอง การแข่งขันดังกล่าวสะท้อนภาพการแบ่งฝ่ายระหว่างโรงเรียนรัฐบาลในฐานะตัวแทนภาครัฐกับโรงเรียนเอกชนอิสลามในฐานะตัวแทนชาวมุสลิมอย่างชัดเจน ซึ่งมีส่วนทำให้การจัดการศึกษาไม่ได้มุ่งไปที่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างแท้จริงมากไปกว่านั้น การที่โรงเรียนรัฐบาลไม่สามารถจัดการเรียนรู้ด้านอิสลามศึกษาได้อย่างเต็มรูปแบบส่งผลให้ผู้ปกครองไม่นิยมส่งบุตรหลานเข้าเรียน นำไปสู่นโยบายที่ปรับโรงเรียนรัฐบาลบางแห่งเปิดหลักสูตรอิสลามแบบเข้มและพัฒนาเป็นหลักสูตรอิสลามศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.๒๕๕๑ ที่กำหนดให้จัดการเรียนรู้อิสลามศึกษา ๘ - ๙ ชั่วโมงต่อสัปดาห์จากเดิมที่มีเพียงแค่ ๒ ชั่วโมงเท่านั้น แม้โรงเรียนรัฐปรับตัวเพื่อให้สามารถตอบสนองอัตลักษณ์ของชาวมุสลิมในพื้นที่และสามารถแข่งขันกับโรงเรียนเอกชนอิสลามได้ โรงเรียนทั้ง ๒ ประเภทนี้ยังแข่งขันกันเพิ่มจำนวนนักเรียนเพื่อของบประมาณสนับสนุนที่มากขึ้นและไม่ได้มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นหลัก อีกทั้งผลการประเมินคุณภาพภายนอกโดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) พบว่า โรงเรียนขนาดเล็กประมาณ ๒๐๐ แห่ง ไม่ผ่านการรับรอง ยังพบว่ามีปัญหาเด็กนักเรียนออกกลางคันสูงและอัตราการเรียนต่อทั้งในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย รวมทั้งอุดมศึกษาต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ ๘๐ เป็นชาวมุสลิม และแม้ว่ารัฐให้การสนับสนุนส่งเสริมการเรียนการสอนอิสลามทั้งในสถานศึกษาของรัฐและเอกชน แต่ปัญหาที่พบคือ ความหลากหลายของสถาบันที่สอนศาสนาไม่มีระบบการเทียบโอนการศึกษาสามัญกับการศึกษาอิสลามศึกษา ทำให้นักเรียนบางส่วนจึงไปศึกษาต่อในสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศที่เน้นด้านศาสนา อีกทั้งการเรียนการสอนในโรงเรียนสอนศาสนาหรือปอเนาะยังมีความแตกต่างทั้งด้านคุณภาพมาตรฐานการเรียนรู้ กล่าวคือ การเรียนการสอนขึ้นอยู่กับโต๊ะครู (บาบอ) เป็นหลัก ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม มีวิถีชีวิตยึดมั่นกับหลักศาสนา เน้นการเรียนศาสนาที่ควบคู่วิชาสามัญ จึงทำให้มีสัดส่วนของโรงเรียนเอกชนอิสลามมากกว่าโรงเรียนรัฐบาลในอัตรา ๗๐ : ๓๐ ทั้งนี้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามีภารกิจมากทำให้ไม่สามารถดูแลโรงเรียนเอกชนอิสลามและโรงเรียนสอนศาสนาได้อย่างทั่วถึง และปัญหาการอุดหนุนจากรัฐให้แก่โรงเรียนเอกชนอิสลามในรูปค่าใช้จ่ายรายหัว ซึ่งอุดหนุนเงินเดือนครูเฉพาะวิชาสามัญไม่รวมถึงครูสอนศาสนาทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างบุคลากรภายในโรงเรียน นอกจากนี้ระบบการตรวจสอบติดตามการอุดหนุนยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ทั้งนี้ได้มีการศึกษาสภาพปัญหาพบว่า ปัญหาในระดับนโยบายและการเปลี่ยนแปลงนโยบายการจัดการศึกษาท้องถิ่นมีแนวโน้มทิศทางการบูรณาการทางสังคมและวัฒนธรรม จากการใช้รัฐใช้นโยบายการศึกษาในอดีตมุ่งเน้น

การศึกษาของรัฐ โดยคนส่วนใหญ่ในท้องถิ่นที่รุนแรงและการตอบโต้โดยอ้อม เช่น การหันไปสนับสนุนเสริมสร้างบูรณาการการเมือง การผสมผสานทางวัฒนธรรม อันนำมาซึ่งปัญหาการต่อต้านระบบให้บุตรหลานได้เรียนตามระบบการศึกษาตามวัฒนธรรมตนเองมีอยู่หลากหลาย เช่น โรงเรียนตาดีกา โรงเรียนปอเนาะ ตลอดถึงการศึกษาแผนใหม่ที่จัดการสอนตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ คือ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม การเรียนในสถานศึกษาดังกล่าวมุ่งส่งเสริมทั้งวัฒนธรรมด้านภาษา ศาสนา ไปพร้อมๆ กัน การศึกษาและวัฒนธรรมของคนกลุ่มใหญ่ในพื้นที่จึงมีรากฐานที่ผนึกรวมกันอย่างเหนียวแน่น ปัญหาการศึกษาในระดับนโยบายที่สอดคล้องกับการสร้างความมั่นคงของรัฐในอดีตที่ผ่านมาไปสู่วัฒนธรรมสายเดี่ยวซึ่งเป็นหลัก คือ วัฒนธรรมแห่งชาติ ปัจจุบันปัญหาความรุนแรงในภาคใต้ได้สะท้อนแนวทางที่ควรแก้ไขด้านการศึกษาดังกล่าว คือ รัฐจำเป็นต้องปรับยุทธศาสตร์ระดับนโยบายด้านการศึกษาสำหรับสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่นำไปสู่การแก้ไขปัญหาโดยสถาบันการศึกษาต้องมีหน้าที่สนับสนุนนโยบายของกระทรวงคือ ต้องจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นตามความต้องการของคนในท้องถิ่นด้วยการบูรณาการทางสังคม วัฒนธรรม การคงอัตลักษณ์ท้องถิ่น ส่งเสริมให้มีการศึกษาเผยแพร่ความรู้ในการแก้ไขปัญหาภาคใต้ เช่น การศึกษาองค์ความรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ด้านชาติพันธุ์ ชุมชนมุสลิม ด้านศาสนาอิสลามที่ถูกต้อง ยอมรับความหลากหลายด้านวัฒนธรรม ภาษา ชาติพันธุ์ เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ต้องมีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยสนับสนุนการจัดหลักสูตรของโรงเรียนต่างๆ ทั้งการส่งเสริมการสอนภาษามลายูกลาง ภาษาไทย ภาษาจีน การเทียบโอนหน่วยกิต การเทียบคุณวุฒิของการศึกษา โรงเรียนปอเนาะ และโรงเรียนตาดีกา สนับสนุนการจัดการศึกษา และกิจกรรมทางสังคมที่ดำเนินการร่วมกันในการแก้ไขปัญหาการศึกษาของเยาวชนท้องถิ่น เช่น การจัดโครงการศึกษาระหว่างเยาวชนต่างศาสนาโดยใช้กีฬาเป็นสื่อกลาง เช่น ฟุตบอล ตะกร้อ เป็นต้น การจัดการศึกษาภาคพิเศษบริการแก่คนในชุมชนโดยเฉพาะกลุ่มเยาวชน การส่งเสริมประเพณีทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่มีการสนับสนุนการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุข

ความสำคัญของระบบการศึกษาที่เหมาะสมกับสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

สถาบันการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีประชากรส่วนใหญ่เป็นมุสลิม และมีความหลากหลายเป็นอย่างมาก สถาบันการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จึงถูกกำกับควบคุมหลากหลายรูปแบบ โดยมีความพยายามที่จะประนีประนอมความรู้ทางศาสนากับความรู้ทางโลก ในขณะที่ความรู้ทางศาสนาถูกมองว่าจำเป็นสำหรับอัตลักษณ์และความเป็นมุสลิมที่ดี การศึกษาเพื่อความรู้ทางโลกในวิชาสามัญให้คุณวุฒิที่จำเป็นสำหรับการทำงานทำ เงินอุดหนุนที่รัฐให้กับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายที่ต้องการผลักดันให้มีการศึกษาวิชาสามัญในโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามได้เป็นแรงจูงใจให้เกิดการขยายจำนวนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามควบคู่กับการสอนวิชาสามัญที่ปัจจุบันมีนักเรียนหลายพันคน ขณะนี้จำนวนนักเรียนภายใต้ระบบโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามของพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีมากกว่า ๑๐๐,๐๐๐ คน การศึกษาอิสลามในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้แต่เดิมมีศูนย์กลางอยู่ที่สถานศึกษาปอเนาะ ซึ่งเป็นสถานศึกษาที่ได้รับการสนับสนุนจากชุมชน โดยปอเนาะคือศูนย์การศึกษาตลอดชีพ เป็นสถานศึกษาประจำที่สร้างเป็นกระต๊อบไม้ไผ่ ชาวมุสลิมทุกวัยใช้ระบบการเรียนเป็นกลุ่ม

โดยมีโต๊ะครูเป็นผู้สอนด้วยภาษาพื้นเมืองมลายูเป็นส่วนใหญ่ ปอเนาะจะไม่มีระบบการให้คะแนน ไม่มีกระบวนการสอบ โต๊ะครูไม่มีปริญญาตามความหมายของระบบการศึกษาสมัยใหม่ การเรียนในสถานศึกษาปอเนาะเป็นการเรียนที่ไม่เสียค่าใช้จ่ายโดยครูผู้สอนจะมีรายได้จากอาชีพอื่นๆ เช่น จากการกรีดยาง จากการวิเคราะห์ความสำคัญของระบบการศึกษาต่อความมั่นคงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า สถานศึกษาปอเนาะเป็นอุปสรรคต่อการผสมผสานชาวมลายูมุสลิมเข้าสู่สังคมเนื่องจากสถานศึกษาปอเนาะไม่สอนหลักสูตรวิชาสามัญและไม่ใช้ภาษาไทย ตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ.๒๕๐๓ เป็นต้นมา รัฐบาลได้พยายามให้มีการสอนวิชาจำนวนหนึ่งเป็นภาษาไทยในสถานศึกษาปอเนาะด้วยการให้การสนับสนุนด้านการเงินและครูสำหรับสอนวิชาสามัญในโรงเรียนที่ดำเนินการตามแนวทางของรัฐเช่นนี้จะมอบประกาศนียบัตรให้ผู้จบการศึกษาซึ่งใช้หางานทำได้ ต่อมารัฐบาลได้มีมาตรการที่ปิดสถานศึกษาปอเนาะซึ่งไม่ขึ้นทะเบียนภายในปี พ.ศ.๒๕๑๔ และห้ามไม่ให้มีการเปิดสถานศึกษาปอเนาะใหม่เพิ่มขึ้นอีก นโยบายดังกล่าวถูกต่อต้านจากชุมชนชาวมลายูมุสลิม เนื่องจากครูที่รัฐบาลจัดให้ไปสอนในสถานศึกษาปอเนาะเป็นกลุ่มบุคคลที่ไม่ใช่ผู้นับถือศาสนาอิสลาม และเป็นพวกแรกที่ถูกรับเข้าไปในสถาบันของชุมชนเหล่านี้ อีกทั้งครูเหล่านี้ยังใช้ภาษาที่ไม่ใช่ภาษามลายูสอนเด็กและเยาวชนชาวมลายูมุสลิม ในขณะที่ภาษามลายูเป็นภาษาที่ถูกห้ามใช้ในการสอน ผู้ปกครองได้มีปฏิกิริยาต่อนโยบายดังกล่าวด้วยการเริ่มส่งบุตรหลานไปเรียนต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งไปยังตะวันออกกลางเพื่อการศึกษาอิสลาม ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๑๔ จนถึงปี พ.ศ.๒๕๔๗ ซึ่งเป็นช่วงที่เกิดเหตุความรุนแรงที่ต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบันได้ปะทุขึ้น อย่างไรก็ตาม แม้จะไม่มีสถานศึกษาปอเนาะใหม่มาขึ้นทะเบียนอีกเลย แต่ขณะเดียวกันกลับมีสถานศึกษาปอเนาะจำนวนมากเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องโดยไม่ได้รับการอนุญาตอย่างเป็นทางการ โดยพบจากข้อมูลพื้นฐานโรงเรียนเอกชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ว่า ในปี พ.ศ. ๒๕๖๐ สถานศึกษาปอเนาะในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีรวมทั้งสิ้น ๔๗๙ แห่ง โดยมีครูรวม ๑,๖๕๙ คน และมีนักเรียนรวมจำนวน ๔๔,๒๓๘ คน ในอีกด้านหนึ่ง การทำให้สถานศึกษาปอเนาะทันสมัยขึ้นและขยายตัวออกไปตามลักษณะโรงเรียนที่กำหนดในมาตรา ๑๕ (๑) ของพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ.๒๕๒๕ ซึ่งครอบคลุมถึงโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาให้สอนทั้งหลักสูตรวิชาสามัญและหลักสูตรวิชาศาสนา ในขณะที่มาตรา ๑๕ (๒) ครอบคลุมถึงสถานศึกษาปอเนาะที่สอนเฉพาะหลักสูตรวิชาศาสนาเท่านั้น ทำให้โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเกิดขึ้นโดยมีแนวความคิดที่ทันสมัยเกี่ยวกับการสอนและการจัดองค์กร ซึ่งต่างออกไปจากสถาบันดั้งเดิมอย่างชัดเจน การที่โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเติบโตและขยายตัวอย่างรวดเร็วเนื่องจากโรงเรียนเหล่านี้มักมุ่งแสวงหากำไรและดึงดูดเงินอุดหนุนชดเชยต่อหัวนักเรียนจากรัฐ ดังนั้นในขณะที่จำนวนนักเรียนในโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามอย่างเดียวยังมีจำนวนนักเรียนน้อยลง แต่โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามซึ่งได้รับการอุดหนุนชดเชยจากรัฐให้สอนวิชาสามัญควบคู่ไปด้วยกลับมีนักเรียนหลายพันคน ตาม พ.ร.บ.โรงเรียนเอกชน พ.ศ.๒๕๒๕ มาตรา ๑๕ โรงเรียนมี ๒ ประเภท ดังต่อไปนี้ ๑. โรงเรียนที่จัดการศึกษาตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการหรือหลักสูตรที่ได้รับอนุมัติจากกระทรวงศึกษาธิการและจัดเป็นรูปแบบการศึกษาในระบบโรงเรียน ๒. โรงเรียนที่จัดการศึกษาตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการหรือหลักสูตรที่ได้รับอนุมัติจากกระทรวงศึกษาธิการและจัดเป็นรูปแบบการศึกษานอกระบบโรงเรียน มาตรา ๑๕ (๑) และมาตรา ๑๕ (๒) ยังคงกำหนดเช่นเดิมในพ.ร.บ.โรงเรียนเอกชน พ.ศ.๒๕๕๐ และ พ.ร.บ.โรงเรียนเอกชน

พ.ศ.๒๕๕๐ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๕๔ ศูนย์ตาติกาเป็นสถานศึกษาอีกส่วนหนึ่ง เป็นสถานศึกษาที่ให้การศึกษาอิสลามระดับประถมศึกษาแก่เด็กมุสลิมเป็นการเสริมโรงเรียนที่วางรากฐานให้กับเด็กชาวมลายูมุสลิมได้พัฒนาและเติบโตสู่วัยเยาวชน โดยศูนย์ตาติกา ประถมศึกษาของรัฐ ศูนย์ตาติกาส่วนใหญ่ได้รับการดูแลจัดการโดยชุมชนและมักเชื่อมโยงอยู่กับมัสยิดเท่าที่ผ่านมาศูนย์ตาติกาไม่เคยมีหลักสูตรมาตรฐานใช้กระทั่งหลังปี พ.ศ.๒๕๔๗ ครูที่สอนในศูนย์ตาติกาซึ่งส่วนใหญ่จบการศึกษาจากโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามหรือสถานศึกษาเอกชนจะมีอิสระในการออกแบบหลักสูตรของตน โดยไม่มีการควบคุมกำกับดูแลจากรัฐหรือหน่วยอิสลามกลางใดๆ ครูในศูนย์ตาติกาบางคนรู้จักกันในนาม “เจ๊ะครู” ได้ใช้ความอิสระนี้สอนหลักสูตรที่เน้นความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์ของปัตตานีและปลูกฝังสำนึกความรู้สึกชาตินิยมในความเป็นเชื้อชาติมลายูตลอดช่วงที่เด็กกำลังเติบโตไปสู่วัยเยาวชนในระดับประถมศึกษา เด็กมุสลิมส่วนมากจะเรียนในโรงเรียนของรัฐ เนื่องจากโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามซึ่งมีทั้งหลักสูตรวิชาสามัญและหลักสูตรวิชาอิสลาม โดยทั่วไปแล้วจะเป็นโรงเรียนระดับมัธยมแม้ในระยะหลังโรงเรียนรัฐบางโรงเรียนได้เพิ่มจำนวนชั่วโมงการสอนวิชาอิสลามแต่ยังคงเป็นจำนวน ๙ ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ศูนย์ตาติกาให้การศึกษาอิสลามในช่วงเวลาหลังเลิกเรียนจากโรงเรียนหรือในช่วงสุดสัปดาห์สำหรับเด็กในระดับอนุบาลถึงระดับประถมศึกษา ภาษาที่ศูนย์ตาติกาใช้ในการสอนคือภาษาพื้นเมืองมลายูและภาษามลายู ศูนย์ตาติกาได้ช่วยเสริมสร้างอัตลักษณ์มลายูให้กับเด็กชาวมลายูมุสลิมที่ส่วนใหญ่จะไปเป็นนักเรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาต่อไป ทั้งนี้ข้อมูลพื้นฐานโรงเรียนเอกชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ณ ปี พ.ศ.๒๕๖๐ ระบุว่า ศูนย์ตาติกาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ปัจจุบัน มีจำนวนรวม ๒,๑๐๗ แห่ง เห็นได้ว่าในระยะ ๑๐ ปีที่ผ่านมา ทั้งจำนวนศูนย์ตาติกา จำนวนผู้สอนและจำนวนผู้เรียนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้เพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน การเพิ่มขึ้นของจำนวนศูนย์ตาติกา จำนวนผู้สอนและจำนวนผู้เรียน โดยหลักสูตรปราศจากการดูแลกำกับควบคุมจากรัฐหรือหน่วยอิสลามกลางใดๆ ทำให้หน่วยงานความมั่นคงมีความเป็นห่วงเนื่องจากเชื่อว่าเด็กในโรงเรียนตาติกาถูกสอนให้ภาคภูมิใจกับถิ่นกำเนิดปัตตานีโดยละเอียดต่อการสอนให้รักชาติไทย ซึ่งการสอนเด็กเช่นนี้มีผลต่อการพร่ำสอนให้เด็กเกิดความรู้สึกคับแค้นใจต่อการกดขี่จากชาติไทย ทำให้มีฐานอุดมการณ์สำหรับการคัดเลือกเด็กเข้าสู่ขบวนการก่อความไม่สงบได้ต่อไป นอกจากนี้ทางการทหารเชื่อว่าขบวนการก่อความไม่สงบใช้โรงเรียนตาติกาเป็นฉากบังหน้าการส่งครูและนักเรียนเข้าสู่กลุ่มก่อความไม่สงบ ในอีกด้านหนึ่งโรงเรียนและครูของรัฐมักเป็นเป้าการโจมตีเนื่องจากผู้ก่อความไม่สงบชาวมุสลิมคิดว่าโรงเรียนและครูของรัฐทำลายอัตลักษณ์ทางเชื้อชาติศาสนาของชาวมุสลิมด้วยการปลูกฝังความรู้สึกนิยมชาติไทยในเด็กชาวมลายูมุสลิม เด็กชาวมลายูมุสลิมจำนวนมากเรียนในโรงเรียนรัฐในระดับประถมศึกษา แต่ในจำนวนนี้มีนักเรียนเพียงน้อยกว่าร้อยละ ๔ เท่านั้นที่เรียนต่อระดับมัธยมในโรงเรียนรัฐ การที่ผู้ปกครองชาวมุสลิมปฏิเสธโรงเรียนรัฐเป็นผลมาจากการขยายตัวอย่างรวดเร็วของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามอันเนื่องมาจากแรงสนับสนุนของเงินอุดหนุนชดเชยจากรัฐบาลที่เพิ่มสูงขึ้นมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๗ จึงก่อให้เกิดการแยกกันในลักษณะเช่นนี้ ทำให้นักเรียนชาวมุสลิมมีโอกาสน้อยลงที่จะได้มีความปฏิสัมพันธ์กับคนที่ต่างศาสนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับชาวพุทธที่มีสัดส่วนมากกว่าร้อยละ ๙๐ ของประชากรในประเทศ แต่เป็นประชากรส่วนน้อยในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ งานวิจัยเกี่ยวกับระบบการศึกษาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้จำนวนหนึ่งชี้ว่า ระบบการศึกษาที่เป็นอยู่ตอกย้ำการ

แบ่งแยกทางเชื้อชาติและส่งเสริมวงจรที่เป็นการกีดกันแบ่งแยกกันมากขึ้น เมื่อพิจารณาจากข้อมูลการข่าวในพื้นที่พบว่า ระบบการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีปัญหารากฐานที่ยาวนานและมีโครงสร้างอำนาจรัฐที่ซ้อน โดยฝ่ายขบวนการก่อความไม่สงบมีโครงสร้างฝ่ายการศึกษาที่มีหน้าที่ในการจัดตั้งเยาวชนในสถานการศึกษา ดังนี้

โรงเรียนอนุบาลและเด็กกำพร้า ครูจำนวนหนึ่งที่สอนในโรงเรียนอนุบาลและดูแลเด็กกำพร้า ได้ผ่านการฝึกอบรมและบ่มเพาะจากขบวนการก่อความไม่สงบ ส่วนใหญ่เป็นสตรีที่มีความรู้ระดับปริญญาตรีด้านการพัฒนาการเด็กมาจากสถานศึกษาดีพโพลมาและจากต่างประเทศ

เด็กระดับประถมศึกษา ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เรียนหลักสูตรอิสลามศึกษาในโรงเรียนตาดีกา โดยมีชมรมตาดีกาเป็นผู้จัดหลักสูตรให้เรียน มีครูอาสาสมัคร เป็นผู้สอนประจำในวันเสาร์ – อาทิตย์ โดยผู้สอนเป็นผู้ที่จบการศึกษาศาสนาจากโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาในระดับชั้นชานาวีขึ้นไป ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ได้รับการบ่มเพาะจากขบวนการก่อความไม่สงบมาแล้วทั้งสิ้น

การเข้าเรียนในสถานศึกษาปอเนาะ เด็กที่เรียนในสถานศึกษาปอเนาะส่วนใหญ่เป็นเด็กที่ขาดโอกาส เป็นเด็กที่อยู่ห่างไกลและศรัทธาต่อبابอเจ้าของปอเนาะ โดยจะเข้าสถานศึกษาปอเนาะเพื่อศึกษาศาสนาอิสลามโดยตรง บาบอเจ้าของปอเนาะจะได้รับการช่วยเหลือสนับสนุนด้านการเงินจากต่างประเทศเป็นหลัก สำหรับบริการการศึกษาของรัฐเป็นเพียงการศึกษานอกระบบ (กศน.) แต่โดยสภาพความขัดแย้งและความรุนแรงในพื้นที่ทำให้เยาวชนไม่ให้ความสนใจเข้าศึกษา

การเรียนการสอนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๔๕ และ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ.๒๕๕๓ ทั้งตามมาตรา ๑๕ (๑) และ ๑๕ (๒) ๓๑๔ ตั้งแต่ชั้นมัธยม ๑ ถึงมัธยม ๖ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจัดให้การศึกษา ๒ ส่วน ส่วนหนึ่งคือวิชาสามัญซึ่งรัฐให้การอุดหนุนเป็นรายหัวตามจำนวนนักเรียน ส่วนที่สองคือวิชาอิสลามศึกษาซึ่งรัฐไม่ได้ให้การอุดหนุน เป็นเหตุให้ผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามต้องแบ่งเงินจากการอุดหนุนวิชาสามัญจากรัฐมาช่วยในการจัดสอนวิชาอิสลามศึกษา ทั้งนี้การที่โรงเรียนจะมียอดจำนวนนักเรียนที่สูงขึ้นเพื่อให้ได้รับเงินอุดหนุนต่อหัวจากรัฐสูงขึ้นด้วย จำเป็นต้องมีการเรียนการสอนอิสลามศึกษาที่เป็นปัจจัยดึงดูดให้ผู้ปกครองนำบุตรธิดามาเข้าเรียน โดยจัดหลักสูตรอิสลามศึกษาให้มีความเข้มข้น ซึ่งมีผลต่อเนื้อหากำหนดให้นักเรียนไม่สนใจเรียนวิชาสามัญและภาษาไทย เมื่อถึงระดับมัธยม ๔ ถึง มัธยม ๖ เยาวชนจะเรียนอิสลามศึกษาระดับชั้น "ชานาวี" โดยเยาวชนเหล่านี้จะได้รับการคัดเลือกให้ฝึกสอนในช่วงปิดเทอม

การเรียนการสอนระดับ "ดีพโพลมา" ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีการเรียนการสอนระดับดีพโพลมา ๒ แห่ง คือ โรงเรียนธรรมวิทยามูลนิธิ และ สถานศึกษาปอเนาะดารุลอามารอฟ ทั้งนี้ คณะกรรมการอิสลามจังหวัดปัตตานีจะรับเยาวชนที่จบจากชั้น ๑๐ เทียบเท่ามัธยม ๖ เข้าศึกษา โดยนักศึกษาที่เข้าเรียนเป็นผู้ที่ผ่านอิสลามศึกษามาเข้าเรียนระดับปริญญาตรีทางศาสนา โดยมีวิชาด้านเตรียมเด็กและเยาวชน นักศึกษาที่เข้าเรียนจะเป็นกลุ่มสตรีซึ่งเมื่อจบการศึกษาแล้วจะเป็นครูสอนในโรงเรียนอนุบาลหรือสถานเลี้ยงเด็กกำพร้าเพื่อทำหน้าที่ปลูกฝังเด็กตั้งแต่เล็ก

ชมรมตาดีกา เป็นส่วนสำคัญในการจัดตั้งโรงเรียนตาดีกา โดยจัดทำหลักสูตรอิสลามศึกษาในโรงเรียนตาดีกา ทำให้โรงเรียนตาดีกามีอัตลักษณ์ที่เข้มแข็งมากขึ้น แต่ละจังหวัดมี

หลักสูตรเป็นของตนเองโดยไม่ได้มีการประสานกับอุสตาซในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม
 อัตลักษณ์ประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้ปกครองชาวมุสลิมนิยมให้บุตร
 หลานเข้าศึกษาในสถานศึกษาที่มีการเรียนการสอนอิสลามศึกษา เป็นผลให้โรงเรียนเอกชนสอน
 ศาสนามีความจำเป็นต้องมีอุสตาซสอนอิสลามศึกษา เพื่อให้ตรงตามความต้องการของผู้ปกครอง
 กล่าวโดยสรุป การจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ต้องปรับให้สอดคล้อง
 กับสภาพความเป็นจริงทางสังคม วัฒนธรรมท้องถิ่น ปัญหาคุณภาพการศึกษาที่ต้องเร่งแก้ไข
 โดยมุ่งจัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติเพื่อสร้างโอกาส
 ในการประกอบอาชีพและพัฒนาพื้นที่ โดยยึดแนวทางพระราชทานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคือ
 เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา ตลอดจนใช้หลักคุณธรรมนำความรู้เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์กร
 ศาสนา เพื่อสร้างสันติสุขภายใต้ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์เฉพาะของพื้นที่เพื่อ
 ส่งเสริมสังคมให้เกิดสันติสุขได้อย่างยั่งยืน สถาบันการศึกษาจึงต้องเพิ่มประสิทธิภาพระบบบริหารจัดการ
 การศึกษาในทุกระดับทุกประเภท จัดโครงสร้างการศึกษาเพื่อสร้างความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์และเอื้อ
 ต่อการเข้าถึงการศึกษาอย่างเสมอภาคทั่วถึง และใช้ทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมการมี
 ส่วนร่วมจากภาคเอกชนและจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่
 จึงต้องให้ความสำคัญต่อการพัฒนาการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในสังคมพหุวัฒนธรรมที่การเน้น
 ปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมระหว่างกันทั้งชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมในสาม
 จังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อให้เกิดทักษะในการอยู่ร่วมกันแบบสังคมพหุวัฒนธรรมและ
 สถาบันการศึกษาควรมีแนวทางที่เหมาะสมกับบริบททางสังคมวัฒนธรรมที่หลากหลายเพื่อเป็นการ
 ยอมรับในความหลากหลายของอัตลักษณ์เฉพาะพื้นที่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

บทที่ ๔

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มี ผลต่อการขัดเกลาทักษะสังคม

การจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบันพบว่า ยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการและความมั่นคงของท้องถิ่นได้เท่าที่ควร อีกทั้งยังมีปัญหาการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาหลายประการและการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความเชื่อมโยงกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของคนท้องถิ่นค่อนข้างสูงทั้งภาษา ศาสนา และประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ ในอดีตการจัดการศึกษาก่อให้เกิดปัญหาการออกนอกระบบการศึกษาที่ไม่ตอบสนองต่อความหลากหลายของโรงเรียนในพื้นที่และได้รับการตอบโต้จากสังคมท้องถิ่นที่มีลักษณะวัฒนธรรมแตกต่างจากวัฒนธรรมกระแสหลัก จึงเป็นปัญหาความขัดแย้งเชิงโครงสร้างที่อาจพัฒนาเป็นปัญหาอื่นๆ และความรุนแรงในอนาคตได้ รัฐจึงต้องปรับยุทธศาสตร์การศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ไปสู่การแก้ไขปัญหา โดยจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงทางสังคม วัฒนธรรมท้องถิ่น และปัญหาคุณภาพการศึกษาที่ต้องเร่งแก้ไข ด้วยยึดหลักการจัดการศึกษาเชิงบูรณาการวิถีชีวิต เอกลักษณะ ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความต้องการของท้องถิ่นและประชาชนที่มีลักษณะเฉพาะบนพื้นฐานของหลักศาสนาที่เชื่อมโยงกับวิชาสามัญ วิชาชีพที่ยึดผู้เรียนและประชาชนเป็นศูนย์กลาง โดยให้มีการบริหารจัดการในลักษณะพิเศษที่แตกต่างจากพื้นที่อื่นๆ ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องศึกษาความคิดเห็นของบุคลากรที่ทำงานอยู่ในสถาบันการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ การจัดการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ การลดอคติตามแนวคิดการจัดการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมศึกษา และองค์ประกอบของกระบวนการขัดเกลาทักษะสังคมที่มีผลต่อสถาบันการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตามลำดับดังนี้

ความคิดเห็นของบุคลากรที่ทำงานอยู่ในสถาบันการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ผู้วิจัยได้ไปทำการสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มตัวอย่าง ๔ คน ที่ทำงานอยู่ในสถาบันการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีดังนี้

คำถามที่ ๑ การจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบันมีสภาพการณ์เป็นอย่างไร และมีปัญหาที่ต้องเร่งแก้ไขอย่างไรบ้าง

คนที่ ๑ ในปัจจุบันมีภาวะวิกฤตท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้น จึงไม่ได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างทั่วถึง และขาดโอกาสการเข้าศึกษาในระบบจำนวนมากส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนโดยรวมอยู่ในระดับต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยระดับชาติ ปัญหาที่ต้องเร่งแก้ไข

คือความปลอดภัยและภาษาเป็นส่วนหนึ่งส่งผลสัมฤทธิ์นักเรียนในการอ่านเขียนภาษาไทยไม่คล่อง เนื่องจากผู้เรียนส่วนใหญ่ใช้ภาษามลายูมากกว่าภาษาไทยในการสื่อสาร ฟังและพูดในการดำเนินชีวิตประจำวัน

คนที่ ๒ การศึกษาชายแดนใต้เป็นการศึกษาที่เชื่อมโยงกับศาสนา ภาษา วิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่ ประชาชนให้ความสำคัญกับการศึกษาด้านศาสนาของบุตรหลานอย่างมาก เช่น หลังเลิกเรียนจะเรียนกุรอานตามบ้านวันหยุดเสาร์ - อาทิตย์ จะไปเรียนศูนย์ตาดีกา เมื่อเรียนจบ ป.๖ นิยมต่อในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามมากกว่าเข้าเรียนโรงเรียนของรัฐ ซึ่งมี ๒ หลักสูตรควบคู่ เมื่อเรียนจบ ม.๖ บางคนไปเรียนต่อต่างประเทศ บางคนต่อสายอาชีพ สำหรับผู้ที่ต้องการมีความรู้ด้านศาสนาเพิ่มเติมก็เข้าศึกษาในสถาบันปอเนาะโดยดำเนินการสอนด้วยโต๊ะครู ปัญหาที่ต้องเร่งแก้ไขคือ ๑. ครูโรงเรียนเอกชนมีเงินเดือนต่ำและไม่มีความมั่นคงในอาชีพ ๒. ขาดความสมดุลระหว่างหลักสูตรศาสนากับหลักสูตรสามัญ ๓. มีรายวิชามากเกินไป ๔. ค่าแรงงานในพื้นที่ราคาถูก ๕. อาชีพเกษตรกรรมเสื่อมโทรม ๖. การระบาดของยาเสพติด ๗. สถานการณ์ความไม่สงบ เยาวชนจำเป็นต้องไปทำงานทำในประเทศมาเลเซียที่มีรายได้มากกว่า

คนที่ ๓ สถานศึกษาของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความหลากหลายจนเป็นเหตุให้นักเรียนสามารถเลือกสถานศึกษาที่คิดว่าดีที่สุดเข้าศึกษา ซึ่งบางสถานศึกษาอาจอยู่ห่างจากชุมชนเมืองไปบ้าง ไม่ค่อยมีนักเรียนศึกษามากนัก ส่งผลให้อีกหลายๆ สถานศึกษาที่มีขนาดเล็กได้รับการอุดหนุนจากรัฐน้อยตามไปด้วย โดยคิดจากรายหัวของจำนวนเด็ก ซึ่งมีผลกระทบต่อค่าจ้างบุคลากร (ครูและผู้บริหารอื่นๆ ในสถานศึกษา) ไม่อาจได้รับค่าจ้างตามที่เป็นจริง การบริหารงานด้านอื่นๆ อีกมากมาย ผลจากการกระทบหลายๆ ด้านข้างต้นตอกมาถึงตัวนักเรียนโดยตรง นั่นคือคุณภาพการศึกษาต่ำมากเมื่อเทียบกับภูมิภาคอื่นๆ ของประเทศไทย และไม่บรรลุถึงภาคีวิชาที่ต้องเรียนเพิ่มเติมทางด้านวิชาศาสนาอีกด้วย หมายความว่าทางสถานศึกษาต้องหาเงินเพิ่มในการจ้างบุคลากรทางวิชาการ และปัญหาที่ต้องเร่งแก้ไข ๑. ด้านผู้สอน บางสถานศึกษามีผู้สอนที่ไม่ถนัดหรือตรงตามวุฒิการศึกษาที่ตนเองร่ำเรียนมาแต่จำเป็นต้องสอน ๒. ด้านบริหารจัดการในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนา มักใช้ระบบเครือญาติบริหารจัดการศึกษา แทนที่จะเป็นมืออาชีพมาดูแลหรืออาจมีบ้างก็อาศัยผู้บริหารที่เกษียณอายุราชการมาแล้วมาบริหาร ๓. ด้านอุดหนุนต่างๆ บางสถานศึกษาแทบกล่าวได้ว่าไม่สามารถที่จะดำเนินการตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดกฎเกณฑ์ให้ถือปฏิบัติได้เลย เพราะยังขาดเงินที่ต้องจัดการ ท้ายสุดผลกระทบตกที่ตัวเด็กนักเรียน ๔. การนิเทศติดตาม ประเมินผลการศึกษา มีน้อยมาก โดยเฉพาะจากผู้รับผิดชอบโดยตรงไม่ว่าของระดับอำเภอ จังหวัด ก็ตาม

คนที่ ๔ แต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกันทั้ง สภาพการณ์ สภาพแวดล้อม สภาพความเป็นอยู่ล้วนต่างกัน การจัดการศึกษาโดยยึดแกนกลางเป็นฐานแล้วมาปรับใช้ให้สอดคล้องกับความแตกต่างของแต่ละพื้นที่ สิ่งนี้เป็นสิ่งที่ดีเพราะเป็นมาตรฐานความรู้เดียวกันทั้งประเทศ เพียงแต่การวัดและประเมินผลระดับประเทศหรือระดับมาตรฐานกลับไม่ได้คำนึงถึงสภาพความเป็นจริงของแต่ละพื้นที่อย่างจริงจัง พอสรุปผลจึงเกิดความเหลื่อมล้ำกันอย่างเห็นได้ชัด และปัญหาที่ต้องเร่งแก้ไข คือ พื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้เป็นพื้นที่ที่แตกต่างกับพื้นที่อื่นอย่างเห็นได้ชัดทั้งศาสนา ภาษา และวัฒนธรรม ความเป็นพหุวัฒนธรรมเป็นจุดสำคัญที่สุดในการพัฒนา

การศึกษาชายแดนภาคใต้และการประเมินผลระดับประเทศ ผลการประเมินที่เป็นจุดอ่อนของนักเรียนในพื้นที่สามจังหวัดกลายเป็นจุดสำคัญต่อความเชื่อมั่น แม้บุคลากรทางการศึกษานักเรียนในพื้นที่มีความตั้งใจเพียงใดแต่รูปแบบการประเมินที่ไม่คำนึงถึงสภาพการณ์ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ทำให้ผลการประเมินไม่สามารถเทียบเท่าภูมิภาคอื่นๆ ได้

สรุป การจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบันคือ ขาดความปลอดภัยเนื่องจากเหตุการณ์ไม่สงบ ยาวจนขาดโอกาสในการศึกษาอย่างมากส่งผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาอยู่ในระดับต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยระดับชาติ และการวัดการประเมินผลไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน เกิดการหลีกหนีทางการศึกษา ประชาชนให้ความสำคัญกับการศึกษาด้านศาสนาเป็นอย่างมากและเชื่อมโยงกับภาษา วิถีชีวิตของคนในพื้นที่เด็กไทยมุสลิมกับเด็กไทยพุทธแยกกันอย่างชัดเจนควรให้ความสำคัญในการศึกษาพหุวัฒนธรรมศึกษา งบประมาณที่ได้รับการอุดหนุนไม่เพียงพอ อีกทั้งครูมีภาระงานนอกเหนือจากการสอนมาก และปัญหาที่ต้องเร่งแก้ไขคือ ปัญหาด้านความปลอดภัย ปัญหาด้านภาษาเนื่องจากเด็กนักเรียนส่วนใหญ่ใช้ภาษามลายูมากกว่าภาษาไทยจึงอ่าน เขียน ภาษาไทยไม่คล่อง ครูโรงเรียนเอกชนมีเงินเดือนต่ำและไม่มีความมั่นคงในอาชีพ ขาดความสมดุลระหว่างหลักสูตรศาสนากับหลักสูตรสามัญ จัดครูผู้สอนไม่ตรงตามคุณวุฒิที่ได้รับ ขาดงบประมาณ

คำถามที่ ๒ สถาบันการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรมีบทบาทอย่างไรที่สามารถช่วยลดความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้

คนที่ ๑ บทบาททางการศึกษา เนื่องจากจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นพื้นที่ห่างไกลจากศูนย์กลางการศึกษา ทำให้นักเรียนที่มีความรู้น้อยง่ายต่อการถูกชักจูงและโดนหลอกลวงได้ง่าย บทบาทด้านความรู้ในเรื่องศาสนา เนื่องจากนักเรียนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามมากกว่าศาสนาอื่นๆ จึงควรสร้างความเข้าใจด้านศาสนาที่ถูกต้องเพื่อให้เกิดความสงบสุขต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

คนที่ ๒ ต้องยึดหลักความเป็นประชาธิปไตย ยอมรับในทุกเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม มีความสามารถในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นเข้าใจถึงความเป็นหนึ่งใจเดียวกัน แก้ไขปัญหาด้วยสันติวิธี ยึดหลักการไม่ยอมรับความรุนแรง

คนที่ ๓ จัดหลักสูตรที่เน้นเนื้อหาการรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ โดยจัดกิจกรรมที่เน้นความสามัคคี ความปรองดองเป็นพิเศษ มีการอบรมและนิเทศผู้สอนอยู่เสมอทั้งสอนศาสนาหรือสอนสามัญ มีกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นกิจกรรมต่อเนื่อง

คนที่ ๔ บทบาทของสถาบันการศึกษาและบทบาทครูต้องให้ทั้งความรู้ทางวิชาการแก่ผู้เรียน คุณธรรมจริยธรรม ความถูกต้องของการใช้ชีวิตบนความเป็นพหุวัฒนธรรมเป็นสำคัญเพื่อระงับความขัดแย้งที่เกิดขึ้น

สรุป บทบาทสถาบันการศึกษาที่ช่วยลดความรุนแรงได้คือ ให้ความสำคัญทางด้านการศึกษา ให้ความเข้าใจในด้านศาสนาที่ถูกต้อง ส่งเสริมให้เกิดการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม

คำถามที่ ๓ เนื่องจากสถาบันการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบันมีความหลากหลายเป็นอย่างมาก จึงควรมีแนวทางอย่างไรให้ได้มีการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้และมี

ปฏิสัมพันธ์ต่อกัน

คนที่ ๑ สร้างความเข้าใจในบทบาทหน้าที่อันดีงามระหว่างโรงเรียนกับชุมชนทั้งทางตรงและทางอ้อม ช่วยให้โรงเรียนและชุมชนเกิดความเข้าใจอันดีงามต่อกัน ช่วยลดปัญหาความขัดแย้ง และช่วยให้เกิดความร่วมมืออันดีงามต่อกันทั้ง ๒ ฝ่ายต้องปฏิบัติตามบทบาทของตนเองด้วยวิธีที่เหมาะสม

คนที่ ๒ สนับสนุนให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ต่อกัน จัดสถานที่และบรรยากาศให้เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้ง่ายมากขึ้น

คนที่ ๓ ควรจัดตลาดนัดวิชาการหรือมีการประกวดกิจกรรมต่างๆ ทั้ง วิชาการ อาชีพ กีฬาและอื่นๆ ที่แสดงออกถึงความสามารถหรือนำเสนอผลงานของนักเรียนจากสถาบันการศึกษาเริ่มตั้งแต่คัดเลือกจากสถานศึกษาในระดับอำเภอ จังหวัด ภาค/เขต และระดับชาติ ควรจัดทุกปีอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นขวัญกำลังใจ และควรจัดชุมนุมครูผู้สอนระดับภูมิภาค นอกจากนี้จัดชุมนุมกิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี นักศึกษาวิชาทหาร หรืออื่นๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการได้รู้จักกันระหว่างภูมิภาคเช่น ภาคเหนือ ภาคใต้ หรือภาคอื่นๆ อย่างน้อยปีละครั้ง

คนที่ ๔ ฝ่ายบริหารการศึกษาควรพิจารณาสิทธิและความเท่าเทียมกัน โดยยึดหลักของหน้าที่การปฏิบัติงานที่เหมือนกัน แม้จะมีต้นสังกัดที่ดูแลแตกต่างกัน

สรุป การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันในสถาบันการศึกษาที่มีความหลากหลาย ดังนี้ สร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันและให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ มีการจัดกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันในทุกระดับทั้งระดับอำเภอ จังหวัด ภาค/เขต และระดับชาติ โดยให้เกิดสิทธิในความเท่าเทียมกัน

คำถามที่ ๔ การจัดการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรมีลักษณะเป็นอย่างไร

คนที่ ๑ การจัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ ปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในทุกวิชาโดยแลกเปลี่ยนเรียนรู้สู่แนวทางการปฏิบัติ และให้เหมาะสมกับบริบททางสังคมวัฒนธรรมที่เน้นให้เกิดความเข้าใจต่อกัน

คนที่ ๒ การจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตของสมาชิกในสังคม สร้างให้เกิดความเป็นกลาง มีความรัก ความเอื้ออาทรต่อกัน สร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน

คนที่ ๓ อาจจัดกิจกรรมต่างๆ เป็นครั้งคราว แต่ต้องได้รับความเห็นชอบจากหลายฝ่าย เพราะต้องได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่นๆ เช่น หน่วยงานในท้องถิ่น รวมถึงภาครัฐด้วย

คนที่ ๔ ต้องจัดการศึกษาแบบบูรณาการ ผสมผสาน สาระความรู้ต่างๆ อย่างได้สัดส่วนรวมทั้งปลูกฝังคุณธรรมค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในทุกวิชาเพื่อสร้างความรักความสามัคคีอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข บนพื้นฐานพหุวัฒนธรรม

สรุป การจัดการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรมีลักษณะ

ดังนี้ จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ต่างๆ ปลุกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในทุกวิชา มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้สู่แนวทางการปฏิบัติให้เหมาะสมกับบริบททางสังคมวัฒนธรรม และตรงกับความต้องการของผู้เรียน มีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนและชุมชนโดยมีการจัดกิจกรรมต่างๆ ให้เป็นสื่อกลางเพื่อให้เกิดความรัก ความสามัคคี และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

คำถามที่ ๕ สถาบันการศึกษาสามารถมีผลต่อกระบวนการขัดเกลาต่อเยาวชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้หรือไม่และอย่างไร

คนที่ ๑ สถาบันการศึกษามีผลต่อกระบวนการขัดเกลาเยาวชน เนื่องจากเยาวชนบางส่วนไม่ได้รับการศึกษาจึงง่ายต่อการถูกชักจูงได้ง่าย ควรมีการอบรมและปลุกฝังให้เยาวชนเป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม มีวินัย เพื่อให้เกิดความสงบสุข สังคมดีขึ้น ห่างไกลปัญหาต่างๆ

คนที่ ๒ ประชาชนส่วนใหญ่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ นับถือศาสนาอิสลาม มีความเคร่งครัดเอาจริงเอาจังในการปฏิบัติอยู่ตลอดเวลา ยึดหลักอัลกุรอานเป็นรัฐธรรมนูญแห่งชีวิต การปลุกฝังคุณธรรม จริยธรรม จำเป็นต้องเริ่มตั้งแต่วัยเด็ก อิสลามได้กำหนดหน้าที่บิดามารดา อบรมสั่งสอนบุตรหลานให้มีความรู้เรื่องศาสนา ถ้าพ่อแม่ไม่มีความรู้ก็ต้องส่งไปเรียนในสถาบันตาดีกา หากสถาบันตาดีกาเข้มแข็งแสดงถึงระเบียบวินัยของคนในชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนมีผลให้สมาชิกปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคมและหลักการของศาสนา

คนที่ ๓ สถานศึกษาเป็นส่วนหนึ่งที่เอื้อต่อการได้รับการอบรมบ่มเพาะสิ่งดีๆ จากผู้สอน เป็นเพราะว่าเวลาส่วนใหญ่จะอยู่กับสถานศึกษาผนวกกับได้เห็นผู้สอนที่เป็นตัวอย่างที่ดีไม่ว่าจะเป็นการพูดจาพฤติกรรมต่างๆ ที่ส่งผลเป็นอย่างมาก และรวมถึงให้สถานศึกษาจัดกิจกรรมที่นำมาขัดเกลาจิตใจในรูปแบบศาสนา นำความรู้ตามปฏิบัติอย่างถูกต้อง

คนที่ ๔ สถาบันการศึกษาทุกสถาบันมีหน้าที่หลักคือ ขัดเกลาเยาวชนให้เป็นคนเก่ง คนดี มีชีวิตอย่างมีความสุข ส่วนสามจังหวัดชายแดนใต้ก็เช่นเดียวกัน เพียงแต่ความหลากหลายทางศาสนา วัฒนธรรม บวกกับเป็นแหล่งประวัติศาสตร์อันยาวนานและเป็นประวัติศาสตร์ที่ไม่ค่อยดีต่อกัน จึงทำให้การขัดเกลาเยาวชนต้องมีความเข้มข้นและต้องให้เข้าใจเป็นอย่างมาก ความละเอียดอ่อนทางประวัติศาสตร์หากไม่ได้รับการอธิบายที่ดีจากครูอาจารย์ทำให้เกิดเป็นปัญหาและประเด็นปัญหาของความขัดแย้งได้

สรุป สถาบันการศึกษามีผลต่อกระบวนการขัดเกลาต่อเยาวชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้คือ สถาบันการศึกษาควรมีการอบรมและปลุกฝังให้เยาวชนเป็นคนเก่ง คนดี มีคุณธรรม จริยธรรม และจัดกิจกรรมที่นำมาซึ่งการขัดเกลาจิตใจทั้งในรูปแบบศาสนา และการนำความรู้ที่สำคัญในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ต้องขัดเกลาเยาวชนให้มีความเข้มแข็งเป็นอย่างมาก

การจัดการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

สถาบันการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่วนใหญ่เป็นมุสลิมมีความหลากหลาย จึงถูกกำกับควบคุมหลายรูปแบบต้องประนีประนอมความรู้ทางศาสนากับความรู้ทางโลกเพราะความรู้ทางศาสนาเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับอัตลักษณ์และความเป็นมุสลิมที่ดี ส่วนความรู้

ทางโลกในวิชาสามัญเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับคุณวุฒิทางการศึกษาที่นำไปใช้ในการประกอบอาชีพ มีงานวิจัยเกี่ยวกับระบบการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ชี้ว่า ระบบการศึกษาที่เป็นอยู่ตอกย้ำให้เห็นการแบ่งแยกเชื้อชาติและส่งเสริมให้มีการกีดกันแบ่งแยกกันมากขึ้น จึงจำเป็นต้องมีการปฏิรูปการศึกษาในพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ดังเช่นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยมีการกำหนดมาตรฐานในการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ดังนี้

๑. การเตรียมความพร้อม

๑.๑ ระดับนโยบาย รัฐต้องกำหนดนโยบายเชิงโครงสร้างเพื่อแก้ไขปัญหาในท้องถิ่น โดยต้องสนับสนุนความหลากหลายทางวัฒนธรรม เช่น การส่งเสริมให้มีการศึกษาด้านสังคมและวัฒนธรรมที่เป็นพื้นฐานของการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องด้วยวิธีการสร้างองค์ความรู้แบบองค์รวม การให้ความสำคัญต่อการศึกษาพหุวัฒนธรรมศึกษา การเอื้ออำนวยความสะดวกในการสร้างหลักสูตรและส่งเสริมความแตกต่างทางวัฒนธรรม รวมถึงการส่งเสริมให้ผู้ปกครองและชุมชนได้มีส่วนร่วมและเข้าใจถึงความสำคัญของการจัดการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมศึกษาอย่างชัดเจนจนสามารถนำไปสู่การปฏิบัติและประยุกต์ใช้

๑.๒ ระดับปฏิบัติการ บุคลากรทางการศึกษาต้องสร้างความยอมรับในความแตกต่างทางภาษา เชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม ให้เกิดทัศนคติเชิงบวกต่อความแตกต่างและเป็นแบบอย่างที่ดีในการเรียนรู้กระตุ้นให้เกิดการยอมรับในความแตกต่างและสร้างความเข้าใจไปยังครอบครัวและชุมชนต่อไป จึงต้องออกแบบหลักสูตรให้มีการสอนที่เน้นปฏิสัมพันธ์และความร่วมมือกันของนักเรียนในชั้นเรียน ครูมีหน้าที่ในการเป็นพี่เลี้ยงคอยช่วยเหลือ ชี้แนะให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้

๒. การจัดทำหลักสูตร

เนื่องจากการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมเกิดจากความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรมในสังคม การจัดทำหลักสูตรจึงต้องคำนึงถึงความรู้ด้านพหุวัฒนธรรมและทักษะที่นักเรียนสามารถนำไปใช้ในห้องเรียนได้อย่างเหมาะสม และสามารถใช้ได้กับนักเรียนทุกคน บูรณาการเข้ากับประสบการณ์ ความรู้ และความสามารถของนักเรียนแต่ละคนที่มีวัฒนธรรมหลากหลายแตกต่างกันออกไป จึงต้องมีการกำหนดกิจกรรมในความแตกต่างทางวัฒนธรรมของชุมชน โรงเรียน ในปฏิทินการเรียนการสอน เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจในวัฒนธรรมของตนและรอบข้าง จึงต้องให้นักเรียนได้เรียนรู้ค่านิยม ทัศนคติ และพฤติกรรมต่างๆ ที่หลากหลายและแตกต่างกันออกไปเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ เข้าใจ และยอมรับในความแตกต่าง เพื่อเกิดการยอมรับและเคารพผู้อื่น มีการพัฒนาทักษะในทุกด้าน จึงต้องมีการวิเคราะห์เนื้อหาที่สามารถเข้าถึงทุกกลุ่มวัฒนธรรมอย่างรอบด้าน อีกทั้งในการจัดทำหลักสูตรต้องสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมทั้งนักเรียน ครอบครัว ชุมชน และสังคม

๓. รูปแบบการเรียนรู้การศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมศึกษาให้ความสำคัญกับการผสมผสานลักษณะต่างๆ เข้าด้วยกัน จึงเน้นการสื่อสารเชิงบวกเพื่อสร้างความเข้าใจอันดีให้แก่ นักเรียนและลดความอคติเรื่องวัฒนธรรมเชื้อชาติในชั้นเรียน ได้ดังนี้

๓.๑ รูปแบบที่เน้นเนื้อหา (Content Oriented Program) รวมเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง

วัฒนธรรมที่แตกต่างกันของกลุ่มชนมาไว้ในหลักสูตร เน้นให้มีการสอนเพื่อพัฒนาทักษะและความคิดสร้างสรรค์ การสร้างความคิดริเริ่มใหม่ๆ เพื่อเพิ่มความรู้ให้กับนักเรียน และพัฒนาเนื้อหาด้วยการผสมผสานมุมมองและแง่มุมต่างๆ ในหลักสูตรที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลักการและกระบวนการทัศน์ของหลักสูตร

๓.๒ รูปแบบที่เน้นตัวนักเรียน (Student Oriented Program) มุ่งช่วยให้นักเรียนที่มีวัฒนธรรมภาษาที่แตกต่างกันได้รวมเป็นหนึ่งเดียว โดยวัดจากภูมิหลังทางภาษาและวัฒนธรรมของนักเรียนเป็นเกณฑ์

๓.๓ รูปแบบที่เน้นสังคม (Socially Oriented Program) เป็นความพยายามที่ปฏิรูปการสอนและบริบททางวัฒนธรรมของการสอนที่ไม่ได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อเพิ่มการบรรลุผลทางการศึกษาแต่เพื่อเพิ่มความปรองดองทางวัฒนธรรมและเชื้อชาติตลอดจนลวดลอคติต่างๆ

องค์ประกอบการสร้างสันติสุขอย่างยั่งยืน

จากการศึกษา Research Consortium on Education and Peacebuilding ที่สนับสนุนโดย UNICEF Peacebuilding, Education and Advocacy (PBEA) พบว่าแนวความคิด 4R เกิดขึ้นจากแรงจูงใจในการสร้างสันติสุขอย่างยั่งยืนและการปรองดองกันในสังคมที่ได้รับผลกระทบจากความขัดแย้งประกอบด้วย การกระจายโอกาส (Redistribution) การตระหนักในความหลากหลาย (Recognition) การมีส่วนร่วม (Representation) การปรองดอง (Reconciliation) โดยองค์ประกอบ 4R สามารถนำมาวิเคราะห์ความไม่เท่าเทียมกันภายใต้ระบบการศึกษาที่เกิดจากด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและสร้างสันติสุขที่ยั่งยืน ซึ่ง Datzberger (2016) อธิบายไว้ดังนี้

๑. การกระจายโอกาส หมายถึง ความเท่าเทียมกัน การไม่กีดกันในด้านต่างๆ ทั้งการเข้าถึงการศึกษาทรัพยากร โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาส การกระจายโอกาสจึงเป็นการระบุงการเท่าเทียมที่เกิดขึ้นในระบบการศึกษา

๒. การตระหนักในความแตกต่าง หมายถึง การเคารพความหลากหลายทางความเชื่อ และอัตลักษณ์ต่างๆ ภายใต้โครงสร้าง กระบวนการ และเนื้อหาการศึกษาทั้ง ภาษา เพศ ศาสนา ชาติพันธุ์ วัฒนธรรม และความสามารถที่ต้องเคารพความแตกต่างระหว่างกัน

๓. การมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมในการจัดการและการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับการจัดสรรและบริหารทรัพยากรการศึกษาในทุกระดับ

๔. การปรองดอง หมายถึง การลดความไม่ยุติธรรมและพัฒนาความสัมพันธ์และความไว้วางใจระหว่างกัน

ซึ่ง ๓ องค์ประกอบแรกช่วยระบุงสาเหตุที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง และองค์ประกอบสุดท้ายเป็นตัวช่วยระบุงผลที่เกิดจากความขัดแย้ง ดังนั้นการจัดการศึกษาให้เกิดสันติสุขอย่างยั่งยืนในพหุวัฒนธรรมศึกษาของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีดังนี้

๑. การกระจายโอกาส

๑.๑ ปัญหาด้านงบประมาณและทรัพยากรทางการศึกษา โรงเรียนได้รับการจัดสรรงบประมาณจากภาครัฐตามเกณฑ์ที่กำหนดตามจำนวนของนักเรียนแต่เกณฑ์ดังกล่าวไม่เพียงพอต่อความจำเป็นและความต้องการของหลายโรงเรียน ด้วยโรงเรียนหลายแห่งมีบริบท

เฉพาะที่ต้องใช้งบประมาณนอกเหนือจากที่ได้รับ จึงทำให้หลายโรงเรียนต้องเข้าร่วมโครงการต่างๆ เพื่อให้ได้ทรัพยากรทางการศึกษา เช่น โครงการพระราชดำริ โครงการโรงเรียนสาธิต โครงการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นต้น เพื่อให้ได้รับงบประมาณและทรัพยากรทางการศึกษาอื่นเพิ่มเติมเพื่อประโยชน์ด้านการเรียนรู้ของโรงเรียน แต่โรงเรียนบางส่วนมีทรัพยากรทางการศึกษาไม่เพียงพอและไม่ได้เข้าร่วมโครงการต่างๆ จึงเกิดการขาดแคลนสื่อการเรียนรู้ที่จำเป็นโดยเฉพาะทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และพลศึกษา ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการขาดแคลนทรัพยากรทางการศึกษามาจากโรงเรียนเหล่านี้ไม่ได้รับงบประมาณในการรักษาหรือซ่อมบำรุง จึงไม่สามารถรักษาคุณภาพของสื่อหรืออุปกรณ์ต่างๆ ให้รองรับการใช้งานระยะยาวได้ ทำให้นักเรียนขาดโอกาสในการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติและการสืบค้นเพิ่มเติมก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

๑.๒ ปัญหาด้านนโยบายการศึกษา นโยบายของรัฐส่งผลกระทบต่อโรงเรียนโดยตรง การที่กระทรวงศึกษาธิการออกนโยบายใหม่ๆ เป็นประจำทำให้โรงเรียนที่ขาดความพร้อมเกิดปัญหาในการปฏิบัติ เพราะต้องรับนโยบายโดยที่ขาดความรู้ ความเข้าใจ ทำให้นโยบายไม่ประสบความสำเร็จและเป็นการเพิ่มภาระแก่ครูผู้สอน ทั้งการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O - NET) โดยคะแนนเฉลี่ยของแต่ละโรงเรียนมีผลต่อการประเมินคุณภาพของโรงเรียน สำหรับปัญหาที่เกิดขึ้นคือการที่ข้อสอบเป็นข้อสอบมาตรฐานระดับชาติ จึงไม่ตอบสนองต่อความหลากหลายของผู้เรียนในพื้นที่ จึงรู้สึกไม่เป็นธรรม เพราะผลการทดสอบของนักเรียนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้อยู่ในลำดับสุดท้าย แสดงให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำอย่างชัดเจนและสะท้อนให้เห็นถึงนโยบายการศึกษาระดับชาติที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียนท่ามกลางสภาพสังคมที่มีความหลากหลายในด้านต่างๆ

๒. การตระหนักในความหลากหลาย

๒.๑ ด้านภาษา โรงเรียนรัฐบาลในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จำเป็นต้องใช้ภาษาไทยในการเรียนรู้ แต่นักเรียนส่วนใหญ่ใช้ภาษายาวีเป็นหลักจึงทำให้เกิดปัญหาในการใช้ภาษาไทยของนักเรียนมุสลิมที่ใช้ภาษาไทยในการสื่อสารไม่คล่อง เนื่องจากสื่อการเรียนเป็นภาษาไทย เด็กที่ไม่ถนัดภาษาไทยจะเรียนไม่รู้เรื่องทำให้ส่งผลกระทบต่อผลการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O - NET) ครูจึงต้องพยายามหาวิธีในการพัฒนาการใช้ภาษาไทยของนักเรียนให้ดีขึ้น

๒.๒ ด้านสภาพแวดล้อม ถ้าในโรงเรียนมีนักเรียนมุสลิมอย่างเดียวหรือมีมากกว่านักเรียนไทยพุทธ ในโรงเรียนนั้นจะให้ความสำคัญแต่ศาสนาอิสลามเป็นหลักไม่ให้ความสำคัญในศาสนาพุทธเลย ดังนั้นควรที่จะจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อความหลากหลายทางศาสนา ความคิดความเชื่อในแต่ละศาสนาให้เท่าเทียมกัน เด็กจะได้รับทราบและตระหนักถึงความแตกต่างทางด้านศาสนาและการอยู่ร่วมกันอย่างถูกต้อง

๒.๓ ด้านหลักสูตร หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.๒๕๕๑ เป็นหลักสูตรอิงมาตรฐานทุกโรงเรียนต้องจัดการศึกษาตามมาตรฐานและตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจึงต้องมีการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.๒๕๕๑ ควบคู่ด้วย แต่มีปัญหากระทบกับนักเรียนไทยพุทธ ดังนั้นจึงควร

ปรับหลักสูตรที่ตอบสนองความต้องการของทั้งนักเรียนอิสลามและนักเรียนไทยพุทธในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้และให้ความสำคัญในการจัดหลักสูตรพหุวัฒนธรรมศึกษาอย่างชัดเจน

๒.๔ ด้านการจัดการเรียนรู้ เนื่องจากทุกโรงเรียนเลือกใช้หนังสือเรียนจากสำนักพิมพ์ที่รับรองจากกระทรวงศึกษาธิการ เนื้อหาในหนังสือเรียนจึงเป็นเนื้อหาทั่วไปที่ไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของนักเรียนและบริบทชุมชน จึงมีการแก้ปัญหาด้วยวิธีต่างๆ ทั้งการผลิตสื่อการเรียนรู้อื่นๆ การเชื่อมโยงเนื้อหาในหนังสือเรียนให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของนักเรียน จึงควรจัดทำหนังสือเรียนของตนเพื่อช่วยให้การจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับตัวนักเรียนและบริบทของโรงเรียนภายใต้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และในการจัดการเรียนรู้วิชาศาสนาเป็นประเด็นที่ต้องให้ความสำคัญคือ โรงเรียนที่มีนักเรียนมุสลิมทั้งหมดจะเรียนวิชาอิสลามศึกษาเป็นหลักและเรียนวิชาพระพุทธศาสนาตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลาง ในขณะที่โรงเรียนที่มีนักเรียนทั้ง ๒ ศาสนา หากไม่กำหนดให้แยกกันไปเรียนวิชาศาสนาของตน ก็เป็นการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาด้วยกัน แต่นักเรียนมุสลิมต้องไปเรียนวิชาอิสลามศึกษาเพิ่มเติมอีกครั้ง ขณะที่บางโรงเรียนในวิชาอิสลามศึกษา นักเรียนมุสลิมเข้าเรียนอิสลามศึกษา ส่วนนักเรียนพุทธเข้าห้องสมุด ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ด้านศาสนาจะแตกต่างกันไปตามแต่ละโรงเรียน ครูต้องพยายามปลูกฝังความเข้าใจที่ถูกต้องระหว่างศาสนาผ่านการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมต่างๆ เพื่อนักเรียนได้เรียนรู้และเข้าใจวิถีชีวิตทางศาสนาที่แตกต่างกัน แม้ครูและโรงเรียนพยายามสร้างความเข้าใจในการอยู่ร่วมกันให้แก่กันนักเรียนแต่ในบางครั้งผู้ปกครองอาจไม่เข้าใจและไม่พอใจจึงต้องทำความเข้าใจกับผู้ปกครองด้วยเพื่อให้ทราบความจำเป็นและประโยชน์จากการเรียนในลักษณะแบบนี้ที่เป็นมาตรฐานตามหลักสูตรแกนกลางและมีอยู่ในข้อสอบมาตรฐานระดับชาติด้วย

๓. การมีส่วนร่วม ในระดับท้องถิ่นถึงระดับชาติ โรงเรียนไม่มีโอกาสหรือมีอำนาจแสดงความคิดเห็น เพราะมีหน้าที่รับนโยบายจากรัฐมาปฏิบัติตาม ขณะที่ในระดับโรงเรียน การมีส่วนร่วมเป็นไปตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.๒๕๔๖ ที่กำหนดให้ทุกโรงเรียนตั้งคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อกำกับการดำเนินการสถานศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายกระทรวงศึกษาธิการและความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น

๓.๑ ด้านครู ควรมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในนโยบายต่างๆ ของโรงเรียนในการนำนโยบายสู่การปฏิบัติในชั้นเรียน เพราะจะเข้าใจสภาพจริงในชั้นเรียนมากที่สุด

๓.๒ ด้านนักเรียน ควรพยายามเปิดโอกาสรับฟังความคิดเห็นของนักเรียนและให้นักเรียนมีส่วนร่วมในชั้นเรียนผ่านการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ การให้โอกาสเลือกทำกิจกรรมตามความสนใจ

๓.๓ ด้านผู้ปกครอง ควรเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้แสดงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะต่อโรงเรียนและเพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างผู้ปกครองและโรงเรียน

๓.๔ ด้านชุมชน ในทางปฏิบัติควรเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมวางแผนหรือตัดสินใจร่วมกัน ควรมีภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในฐานะผู้รับฟังและให้ความร่วมมือ ควรทำให้นโยบายด้านการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชนอยู่ในระดับการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของนักเรียนด้วย

๔. การปรองดอง

๔.๑ ด้านผลจากความขัดแย้ง จากปัญหาความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ส่งผลกระทบต่อกลุ่มคนในวงกว้างอย่างต่อเนื่อง ผลกระทบในด้านการศึกษาคือ การปลูกฝังความคิดที่ไม่ถูกต้องหรือมโนคติที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่าง ๒ ศาสนา ความคิดในลักษณะเช่นนี้ส่งผลกระทบต่อโรงเรียนด้วยทั้งในแง่การถูกต่อต้านจากผู้ปกครอง ชุมชน และการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาต่างๆ

๔.๒ ด้านความไว้วางใจและการสร้างความไว้วางใจระหว่างกัน ต้องสนับสนุนการสร้าง ความไว้วางใจระหว่างโรงเรียนและชุมชนให้มีความสัมพันธ์ที่ดีขึ้น โดยการที่โรงเรียนเข้าไปในชุมชน และการจัดให้โรงเรียนเป็นพื้นที่สำหรับคนในชุมชน เช่น การให้ชุมชนจัดกิจกรรมต่างๆ ในโรงเรียน การพานักเรียนไปช่วยงานในชุมชน การจัดกิจกรรมร่วมกัน เป็นต้น การทำความรู้จักกับผู้นำชุมชน เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างมาก เพราะผู้นำชุมชนเป็นหัวใจสำคัญที่คนในชุมชนเชื่อถือและต้องพยายามสร้างความไว้วางใจระหว่างกลุ่มคนในชุมชนที่เป็นกลุ่มคนพุทธและกลุ่มคนมุสลิมที่มีความหวาดระแวงกันอยู่และเมื่อเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบขึ้นในแต่ละครั้งความหวาดระแวงนี้ไม่ได้จำกัดแค่กลุ่มคนต่างศาสนา แต่คนมุสลิมที่ได้รับผลกระทบจากความไม่สงบมีความหวาดระแวงและไม่ไว้วางใจกันเองด้วย การจัดการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้สามารถลดปัญหาที่ส่งผลการจัดการศึกษาได้ เช่น ความไม่เข้าใจตรงกันระหว่างภาครัฐกับชุมชนและสถาบันการศึกษาเอกชนในพื้นที่ ความเชื่อค่านิยมตามวิถีชีวิตของมุสลิมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนในทุกด้าน การแบ่งแยกของนักเรียนชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมที่สามารถพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เกิดการยอมรับในความหลากหลายทางวัฒนธรรม อัตลักษณ์ เฉพาะพื้นที่เพื่อส่งเสริมสังคมให้เกิดสันติสุขอย่างยั่งยืน

การลดอคติตามแนวคิดการจัดการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมศึกษา

การลดอคตินั้นเป็นสิ่งสำคัญที่สามารถจัดให้อยู่ในการเรียนการสอนได้ด้วยกิจกรรมภายในชั้นเรียนได้ดังนี้

๑. การพัฒนาการติดต่อทางสังคมและความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม ช่วยให้นักเรียนมองทุกคนอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่แบ่งแยก เช่น การจำลองสถานการณ์ การให้เรียนรู้แบบกลุ่ม การทำงานเป็นการเรียนรู้ที่ตอบสนองความเท่าเทียมกัน มีการแบ่งหน้าที่กันอย่างชัดเจน นักเรียนรู้จักขอบเขตหน้าที่ของตน เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่ตอบสนองการคิดและมีความมั่นใจในตนเอง

๒. การเพิ่มความซับซ้อนในการใช้สติปัญญา ได้แก่ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ที่นำไปสู่การตัดสินใจเหตุการณ์ต่างๆ รวมถึงบุคคลอื่นที่มีความแตกต่างจากตน ไม่ตัดสินคนอื่นโดยปราศจากหลักฐานและเหตุผลมารองรับ รวมทั้งการสอนเนื้อหาให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเชื้อชาติและวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากตนจนนำไปสู่การเข้าใจและการยอมรับ ซึ่งการคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นกระบวนการคิดที่สำคัญที่ใช้ในการตัดสินใจจากหลักฐานที่น่าเชื่อถือทำให้ไม่ตัดสินผู้อื่นโดยใช้อคติเป็นที่ตั้งทำให้นักเรียนเป็นคนมีระบบความคิด มีทักษะในการวิเคราะห์

๓. การพัฒนาความเชื่อมั่นตนเองและความยอมรับตนเอง ช่วยลดอคติซึ่งการสร้าง ความเชื่อมั่นและยอมรับตนเองเป็นเสริมแรงบวกเป็นเทคนิคการใช้คำพูดและให้กำลังใจนักเรียน

รวมถึงการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ทำให้นักเรียนเกิดความเชื่อมั่นและการยอมรับตนเอง และช่วยให้นักเรียนมีความพร้อมที่จะเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น เคารพตนเอง และผู้อื่น มองโลกในแง่ดี เช่น สถานการณ์จำลองและรูปแบบการเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นช่วยให้ทุกคนมีสถานภาพที่เท่าเทียมกันมีส่วนร่วมและช่วยให้นักเรียนเกิดความมั่นใจในตนเองมากยิ่งขึ้น

๔. การเพิ่มความเห็นอกเห็นใจและเข้าใจผู้อื่น การรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา เป็นการช่วยให้นักเรียนเข้าใจตนเองและผู้อื่นมากขึ้น รู้จักปรับปรุงตนเองในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น เพื่อทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพช่วยทำให้นักเรียนได้เรียนรู้และเข้าใจความคิดความรู้สึกผู้อื่น ซึ่งช่วยเสริมความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นในที่สุด เช่น การจำลองสถานการณ์ต่างๆ และให้นักเรียนได้เข้าไปอยู่ในสถานการณ์นั้นๆ และเปิดโอกาสให้มีการอภิปรายผลเพื่อหาทางออกที่เหมาะสมในแต่ละสถานการณ์ภายใต้การออกแบบการเรียนรู้ของครู

จากการวิเคราะห์การลอคติและการจัดกิจกรรมในชั้นเรียน เห็นได้ว่าการเรียนการสอนนั้นประกอบไปด้วยการใช้บทบาทสมมติในการจำลองสถานการณ์เพื่อให้เกิดความเข้าใจเห็นอกเห็นใจและพร้อมร่วมมือกับผู้อื่น ด้วยการสอนให้นักเรียนมีการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การส่งเสริมทักษะทางสังคม ส่งเสริมการทำงานร่วมกับผู้อื่น ด้วยรูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือ ภายใต้การจัดบรรยากาศการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความเชื่อมั่นในตนเอง การใช้คำพูดที่ดี การให้กำลังใจ นักเรียนเป็นสิ่งสำคัญช่วยให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจและเคารพผู้อื่น ซึ่งทำให้ลอคติในเรื่องเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรมที่แตกต่างกันได้

องค์ประกอบของกระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่มีผลต่อสถาบันการศึกษา ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

สถาบันการศึกษา เป็นสถานที่ให้โอกาสทางการศึกษาให้บุคคลได้เรียนรู้ในสหวิชาการต่างๆ อย่างเป็นทางการและมีบทบาทในการขัดเกลาทางสังคมพัฒนาความคิด ความเชื่อและพฤติกรรมไปในทางที่ถูกต้องเหมาะสมเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม รวมทั้งการมีเจตคติที่ดีต่อสังคมจึงทำให้การออกแบบการเรียนการสอนต้องสามารถช่วยขัดเกลานักเรียนทั้งใน ๓ ลักษณะดังนี้

๑. การขัดเกลาทางด้านจิตใจ ต้องกำหนดเนื้อหาหลักสูตรในเรื่องค่านิยม ความคิด ความเชื่อและการเห็นคุณค่าในตัวเองและผู้อื่น

๒. การขัดเกลาทางด้านสติปัญญา มีการกำหนดหลักสูตรที่บูรณาการความรู้ด้านต่างๆ ทั้งที่เป็นทางการและความรู้รอบตัวที่จำเป็นของนักเรียนเพื่อเป็นพื้นฐานในการเพิ่มทักษะที่พึงประสงค์ในแต่ละรายวิชา เพื่อให้เกิดประสิทธิผลตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและตัวชี้วัดที่กำหนดไว้

๓. การขัดเกลาทางด้านพฤติกรรม ควรมีการกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน มีการถ่ายทอดให้ทราบถึงบรรทัดฐาน กฎเกณฑ์ระเบียบแบบแผนที่ควรปฏิบัติในสังคม เพราะการขัดเกลาทางด้านพฤติกรรมเป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมทางสังคม เนื่องด้วยบทบาททางสังคมที่ได้รับจะสอดคล้องกับการกระทำต่างๆ ในแต่ละสถานการณ์ จึงต้องขัดเกลา

พฤติกรรมของนักเรียนเพื่อให้เกิดพฤติกรรมการแสดงออกที่ถูกต้องเหมาะสมต่อตนเองและสังคม

สรุป

จากการสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มตัวอย่าง ๔ คน ที่ทำงานอยู่ในสถาบันการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า การจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบันขาดความปลอดภัยเนื่องจากเหตุการณ์ไม่สงบ เยาวชนขาดโอกาสในการศึกษาอย่างมาก ส่งผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาอยู่ในระดับต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยระดับชาติ และการวัดการประเมินผลไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในปัจจุบันเกิดการหลอมน้ำทางการศึกษา ประชาชนให้ความสำคัญกับการศึกษาด้านศาสนาเป็นอย่างมากและเชื่อมโยงกับภาษา วิถีชีวิตของคนในพื้นที่เด็กไทยมุสลิมกับเด็กไทยพุทธแยกกันอย่างชัดเจนควรให้ความสำคัญในการศึกษาพหุวัฒนธรรมศึกษา งบประมาณที่ได้รับการอุดหนุนไม่เพียงพอ อีกทั้งครูมีภาระงานนอกเหนือจากการสอนมาก และปัญหาที่ต้องเร่งแก้ไขคือ ปัญหาด้านความปลอดภัย ปัญหาทางด้านภาษา ครูโรงเรียนเอกชนมีเงินเดือนต่ำและไม่มีความมั่นคงในอาชีพ ขาดความสมดุลระหว่างหลักสูตรศาสนากับหลักสูตรสามัญ จัดครูผู้สอนไม่ตรงตามคุณวุฒิที่ได้รับ และขาดงบประมาณ สำหรับบทบาทสถาบันการศึกษาที่ช่วยลดความรุนแรงคือ ให้ความสำคัญทางด้านการศึกษา ให้ความเข้าใจในด้านศาสนาที่ถูกต้องส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันในสถาบันการศึกษาที่มีความหลากหลาย ดังนี้ สร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันและให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ต่อกัน มีการจัดกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันในทุกระดับทั้งระดับอำเภอ จังหวัด ภาค/เขต และระดับชาติ โดยให้เกิดสิทธิในความเท่าเทียมกัน การจัดการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรมีลักษณะดังนี้ จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ต่างๆ ปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในทุกวิชา มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้สู่แนวทางการปฏิบัติให้เหมาะสมกับบริบททางสังคมวัฒนธรรม และตรงกับความต้องการของผู้เรียน มีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนและชุมชนโดยมีการจัดกิจกรรมต่างๆ ให้เป็นสื่อกลางเพื่อให้เกิดความรักความสามัคคี และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และสถาบันศึกษามีผลต่อกระบวนการขัดเกลาต่อเยาวชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้คือสถาบันการศึกษาควรมีการอบรมและปลูกฝังให้เยาวชนเป็นคนเก่ง คนดี มีคุณธรรม จริยธรรม และจัดกิจกรรมที่นำมาซึ่งการขัดเกลาจิตใจทั้งในรูปแบบศาสนาและการนำความรู้ที่สำคัญในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ต้องขัดเกลาเยาวชนให้มีความเข้มแข็งเป็นอย่างมาก ซึ่งสามารถกำหนดมาตรฐานในการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ดังนี้ ๑. การเตรียมความพร้อมในระดับนโยบาย รัฐต้องกำหนดนโยบายเชิงโครงสร้างเพื่อแก้ไขปัญหาในท้องถิ่นโดยต้องสนับสนุนความหลากหลายทางวัฒนธรรมและในระดับปฏิบัติการ บุคลากรทางการศึกษาต้องเกิดการสร้างความยอมรับในความแตกต่างทางภาษา เชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม ให้เกิดทัศนคติเชิงบวกต่อความแตกต่างและแบบอย่างที่ดีในการเรียนรู้ ๒. การจัดทำหลักสูตร ต้องคำนึงถึงความรู้ด้านพหุวัฒนธรรมและทักษะที่นักเรียนสามารถนำไปใช้ในห้องเรียนได้อย่างเหมาะสม สามารถใช้ได้กับนักเรียนทุกคน ๓. รูปแบบ

การเรียนรู้ ประกอบด้วย รูปแบบที่เน้นเนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมที่แตกต่างกันของกลุ่มชนมาไว้ในหลักสูตร มีการพัฒนาทักษะและความคิดสร้างสรรค์และผสมผสานมุมมองแง่มุมต่างๆ ในหลักสูตรที่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหลักการและกระบวนการของหลักสูตร รูปแบบที่เน้นตัวนักเรียนมุ่งช่วยให้นักเรียนที่มีวัฒนธรรม ภาษา ที่แตกต่างกันได้รวมเป็นหนึ่งเดียวและรูปแบบที่เน้นสังคมเป็นความพยายามที่ปฏิรูปการสอนเพื่อเพิ่มความปรองดองทางวัฒนธรรมและเชื้อชาติ ตลอดจนลวดลอคติต่างๆ โดยมีองค์ประกอบการสร้างสันติสุขอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย การกระจายโอกาส การตระหนักในความแตกต่าง การมีส่วนร่วม และการปรองดอง ซึ่งการจัดการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้สามารถลดปัญหาที่ส่งผลต่อการจัดการศึกษา เช่น ความไม่เข้าใจตรงกันระหว่างภาครัฐกับชุมชนและสถาบันการศึกษาเอกชนในพื้นที่ ความเชื่อ ค่านิยมตามวิถีชีวิตของมุสลิมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนในทุกด้าน การแบ่งแยกของนักเรียนชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมที่สามารถพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เกิดการยอมรับในความหลากหลายทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์เฉพาะพื้นที่เพื่อส่งเสริมสังคมให้เกิดสันติสุขอย่างยั่งยืน ด้วยการลวดลอคติตามแนวคิดการจัดการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมศึกษาคือการพัฒนาการติดต่อทางสังคมและความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มช่วยให้นักเรียนมองทุกคนอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่แบ่งแยก การเพิ่มความซับซ้อนในการใช้สติปัญญา ได้แก่ การคิดอย่างมีวิจารณญาณที่นำไปสู่การตัดสินใจเหตุการณ์ต่างๆ รวมทั้งการสอนเนื้อหาให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเชื้อชาติและวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากตนจนนำไปสู่การเข้าใจการยอมรับ การพัฒนาความเชื่อมั่นตนเองและความยอมรับตนเอง เมื่อผู้เรียนมีความเชื่อมั่นและความพร้อมที่จะเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยลดอคติที่มีได้ และการเพิ่มความเห็นอกเห็นใจและเข้าใจผู้อื่นการรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเราเป็นการช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจตนเองและผู้อื่นมากขึ้น รู้จักปรับปรุงตนเองในการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นเพื่อทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากการวิเคราะห์การลวดลอคติและการจัดกิจกรรมในชั้นเรียน เห็นได้ว่าการสอนนั้นประกอบไปด้วยการใช้บทบาทสมมติในการจำลองสถานการณ์เพื่อให้เกิดความเข้าใจ เห็นอกเห็นใจและพร้อมร่วมมือกับผู้อื่น ด้วยการสอนให้นักเรียนมีการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การส่งเสริมทักษะทางสังคม ส่งเสริมการทำงานร่วมกับผู้อื่น ด้วยรูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือช่วยให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ความเคารพผู้อื่นซึ่งทำให้ลดอคติในเรื่องเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรมที่ต่างกันได้ ด้วยกระบวนการขัดเกลาทางสังคมทั้ง ๓ ลักษณะคือ การขัดเกลาทางด้านจิตใจต้องกำหนดเนื้อหาหลักสูตรในเรื่องค่านิยม ความคิด ความเชื่อและการเห็นคุณค่าในตัวเองและผู้อื่น การขัดเกลาทางด้านสติปัญญา การกำหนดหลักสูตรที่บูรณาการความรู้ด้านต่างๆ ทั้งที่เป็นทางการและความรู้รอบตัวที่จำเป็นของนักเรียนเพื่อเป็นพื้นฐานในการเพิ่มทักษะที่พึงประสงค์ในแต่ละวิชา และการขัดเกลาทางด้านพฤติกรรมควรมีการกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน มีการถ่ายทอดให้ทราบถึงบรรทัดฐาน กฎเกณฑ์ระเบียบแบบแผนที่ควรปฏิบัติในสังคม

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์การวิจัย ๓ ข้อ ประกอบด้วย ๑. เพื่อศึกษาสภาพสถาบันการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ๒. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการขัดเกลาทางสังคมสำหรับสังคมพหุวัฒนธรรม ๓. เพื่อหาแนวทางพัฒนาสถาบันการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน เพื่อให้เกิดการยอมรับในความหลากหลายของอัตลักษณ์ สำหรับการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยใช้การรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเอกสารที่ให้องค์ความรู้จากแหล่งข้อมูลทั้ง หนังสือ วารสาร บทความ วิชาการ เอกสารตำรา รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ เอกสารของหน่วยงานราชการ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากบุคลากรที่ทำงานอยู่ในสถาบันการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์พิจารณาประเด็นหลักจากภาพรวมไปสู่การวิเคราะห์ประเด็นย่อยต่างๆ เพื่อให้ข้อมูลมีความถูกต้องและน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น สามารถสรุปได้ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาสภาพสถาบันการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

ผลจากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เยาวชนขาดโอกาสในการศึกษาส่งผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาอยู่ในระดับต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยระดับชาติ การวัดการประเมินผลไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน เกิดการเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ประชาชนให้ความสำคัญกับการศึกษาด้านศาสนาเป็นอย่างมากและเชื่อมโยงกับภาววิถีชีวิตของคนเด็กไทยมุสลิมกับเด็กไทยพุทธแยกกันอย่างชัดเจน พหุวัฒนธรรมศึกษาเป็นสิ่งจำเป็น งบประมาณที่ได้รับ การอุดหนุนไม่เพียงพอ อีกทั้งครูมีภาระงานนอกเหนือจากการสอนมาก และปัญหาที่ต้องเร่งแก้ไขคือ ปัญหาด้านความปลอดภัย ปัญหาทางด้านภาษาเนื่องจากเด็กนักเรียนส่วนใหญ่ใช้ภาษามลายูมากกว่าภาษาไทยจึงอ่าน เขียน ภาษาไทยไม่คล่อง ครูโรงเรียนเอกชนมีเงินเดือนต่ำและไม่มีความมั่นคงในอาชีพ ขาดความสมดุลระหว่างหลักสูตรศาสนากับหลักสูตรสามัญ จัดครูผู้สอนไม่ตรงตามคุณวุฒิที่ได้รับ สถาบันการศึกษาจึงมีบทบาทที่ช่วยลดความรุนแรงด้วยการให้ความสำคัญทางด้านการศึกษา ให้ความเข้าใจในด้านศาสนาที่ถูกต้อง ส่งเสริมให้เกิดการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยเอกสารพบว่า ปัญหาการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นผลมาจากความอ่อนแอของระบบการศึกษาสามัญ นักเรียนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่านักเรียนในภาคอื่นๆ ทุกวิชา ประชากรในวัยเรียนสามารถจบการศึกษา

ระดับอุดมศึกษาได้เพียงร้อยละ ๒ การศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการและความมั่นคงของท้องถิ่นได้เท่าที่ควรในทุกภาคส่วนทั้งการศึกษาสามัญ วิชาชีพ ศาสนา เด็กและเยาวชนบางส่วนจึงขาดโอกาสในการได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ ขาดความรู้ในการพัฒนาอาชีพ มีปัญหาในการใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร กระบวนการเรียนรู้ ขาดการบูรณาการระหว่างการศึกษาอาชีพกับศาสนาที่เป็นวิถีชีวิตของเยาวชนและประชาชนในท้องถิ่น จึงจำเป็นต้องเร่งปฏิรูปการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข การจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ต้องยึดหลักการจัดการศึกษาเชิงบูรณาการวิถีชีวิต เอกลักษณ์ ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความต้องการของท้องถิ่น และประชาชนที่มีลักษณะเฉพาะบนพื้นฐานของหลักศาสนาที่เชื่อมโยงกับวิชาสามัญและวิชาชีพที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และการจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความหลากหลายมากกว่าพื้นที่อื่นๆ เช่น โรงเรียนของรัฐบาล โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม และโรงเรียนสอนศาสนา โดยความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนทั้ง ๓ ประเภท เป็นไปอย่างแยกส่วน สะท้อนให้เห็นภาพความขัดแย้งเชิงโครงสร้างที่อาจพัฒนาเป็นปัญหาอื่นๆ จึงเป็นการต่อยอดการแบ่งแยกทางเชื้อชาติและส่งเสริมวงจรที่เป็นการกีดกันแบ่งแยกกันมากขึ้น รัฐต้องปรับยุทธศาสตร์นโยบายด้านการศึกษาให้นำไปสู่การแก้ไขปัญหาโดยมุ่งเน้นความต้องการของคนในท้องถิ่นด้วยการบูรณาการทางสังคม วัฒนธรรม สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงทางสังคม ต้องเร่งแก้ไขการจัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติและให้ความสำคัญต่อการพัฒนาบทบาทสถาบันการศึกษาในสังคม พหุวัฒนธรรมที่เน้นปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมระหว่างกันทั้งชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อให้เกิดทักษะในการอยู่ร่วมกันแบบสังคม พหุวัฒนธรรมและสถาบันการศึกษาควรมีแนวทางที่เหมาะสมกับบริบททางสังคมวัฒนธรรมที่ หลากหลายเพื่อเป็นการยอมรับในความหลากหลายของอัตลักษณ์เฉพาะพื้นที่ในสามจังหวัดชายแดน ภาคใต้ ทั้งนี้สถาบันการศึกษาเป็นสถานที่ให้โอกาสทางการศึกษาแก่บุคคลได้เรียนรู้สหวิชาการแขนง ต่างๆ อย่างเป็นทางการ และเป็นสถานที่ที่เยาวชนได้สร้างสัมพันธ์ทำให้รู้จักปรับตัวให้เข้ากับสังคม ได้รับความรู้และทักษะในการดำรงชีพ การอบรมสั่งสอนด้านจรรยาบรรณ ขนบธรรมเนียมประเพณี เพื่อให้เป็นพลเมืองที่ดีของสังคมต่อไปในอนาคตและสถาบันศึกษามีบทบาทสำคัญในการให้ ความรู้ ความเข้าใจ และทางด้านอารมณ์ความรู้สึกต่อโลกภายนอก ดังนั้นบทบาทหน้าที่สำคัญของ สถาบันการศึกษาและนักการศึกษาคือทำให้ความรู้ทางวิชาการ การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และ บทบาทที่สำคัญคือการเตรียมเยาวชนให้มีทักษะในการใช้ชีวิตในชุมชนที่ผู้คนมีความแตกต่าง หลากหลายเชื้อชาติ วัฒนธรรม สามารถอยู่ร่วมกันด้วยความสมัครสมานสามัคคี สามารถบรรลุถึง เป้าหมายและความเป็นอยู่ที่ดี รวมทั้งผู้บริหารสถานศึกษา ครู ผู้ปกครอง ควรมีหน้าที่และบทบาทใน การปลูกฝังให้นักเรียนเกิดความคิด ความเชื่อ และค่านิยมในการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความ หลากหลายด้วยการสร้างความเข้าใจหรือความตระหนักรู้ในความแตกต่างทางเชื้อชาติและวัฒนธรรม วิธีการที่จะสร้างความสงบสุขและสันติภาพได้อย่างยั่งยืนต้องส่งเสริมให้คนในสังคมเกิดการยอมรับซึ่ง กันและกันในความมีอยู่และความเป็นไปของอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งการส่งเสริมให้เกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน ในกลุ่มนักเรียนนั้น สถานศึกษาต้องจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนและภายนอกห้องเรียนให้เป็น บรรยากาศแห่งความไว้วางใจและการยอมรับ สร้างบรรยากาศในโรงเรียนให้เป็นชุมชนแห่งการ

ค้นหาให้นักเรียนทุกกลุ่มมีโอกาสประสบความสำเร็จโดยเท่าเทียมกัน เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง ฝึกให้นักเรียนมีความคิดอย่างมีวิจารณญาณ เน้นความร่วมมือระหว่างกลุ่มนักเรียน โดยครูจะสอดแทรกบูรณาการแนวความคิดเพื่อให้เกิดการยอมรับซึ่งกันและกันไปในการเรียนการสอน จึงต้องมีแนวทางในการอยู่ร่วมกันของผู้คนภายใต้สังคมพหุวัฒนธรรม เพื่อการดำรงชีวิตอย่างปกติสุขและสงบสุขต้องมี “ทักษะสังคม” เป็นพื้นฐานในการอยู่ร่วมกันภายในสังคมที่มีกลุ่มคนที่หลากหลาย ซึ่งทักษะสังคมเป็นกลุ่มทักษะต่างๆ ที่ใช้ในการปฏิสัมพันธ์และการสื่อสารระหว่างกันภายในสังคม ได้แก่ ทักษะการสื่อสาร การพูด การฟัง การทำงานเป็นทีม ทักษะการเข้าใจในสถานการณ์ต่างๆ ที่หลากหลาย กฎกติกาต่างๆ ในสังคม ทักษะการรู้จักและเข้าใจผู้อื่นอย่างถ่องแท้ เพื่อสร้างความสัมพันธ์แก่กลุ่มคนในสังคมไปในทิศทางที่ดีและเป็นทักษะที่จำเป็นโดยต้องเริ่มเรียนรู้ทักษะสังคมพื้นฐานตั้งแต่วัยเด็ก ดังนั้นบทบาทสถาบันการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ต้องให้ความสำคัญในการศึกษาพหุวัฒนธรรมศึกษาในการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นให้ผู้คนในสังคมมีความเท่าเทียมกัน มีความเสมอภาค มีเสรีภาพ ยอมรับซึ่งกันและกันของผู้เรียนที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม เช่น เชื้อชาติ ภาษา ศาสนา เพศ ให้เกิดการเรียนรู้ยอมรับในความแตกต่างทางวัฒนธรรม ไม่มีอคติต่อกัน ไม่เกิดการแบ่งแยกและการเลือกปฏิบัติ ลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างกัน จึงเป็นการจัดการศึกษาที่ต้องจัดกิจกรรมพร้อมๆ กันทั้งด้านการบูรณาการเนื้อหา กระบวนการสร้างองค์ความรู้ การลดอคติ การสอนที่ยึดหลักยูติธรรม การปรับโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมในโรงเรียน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมศึกษาและบทบาทสถาบันการศึกษา คือ การปลูกฝังเยาวชนที่มีความแตกต่างกันทั้งด้านชาติพันธุ์ ภาษา ศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณีและวิถีชีวิต ให้มีโอกาสประสบความสำเร็จในการเรียนโดยเสมอภาคกันและมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของความเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย ยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรมและดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมพหุวัฒนธรรมได้อย่างมีความสุข

๒. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการขัดเกลาทักษะสังคมสำหรับสังคมพหุวัฒนธรรม สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

ผลจากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า สถาบันการศึกษามีผลต่อกระบวนการขัดเกลათักษะเยาวชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้คือ สถาบันการศึกษาควรมีการอบรมและปลูกฝังเยาวชนเป็นคนเก่ง คนดี มีคุณธรรม จริยธรรม และจัดกิจกรรมที่นำมาซึ่งการขัดเกลาคิดใจทั้งในรูปแบบศาสนา การนำความรู้ต้องขัดเกลายาวชนให้มีความเข้มแข็ง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยเอกสารพบว่า สถาบันการศึกษามีบทบาทในการขัดเกลาทักษะสังคมพัฒนาความคิด ความเชื่อ และพฤติกรรมในทางที่ถูกต้องเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม การมีเจตคติที่ดีต่อสังคม จึงทำให้การออกแบบการเรียนการสอนช่วยขัดเกลานักเรียน โดยองค์ประกอบกระบวนการขัดเกลาก่อประกอบด้วย การขัดเกลาทักษะด้านจิตใจ การขัดเกลาทักษะด้านสติปัญญา การขัดเกลาทักษะด้านพฤติกรรม ซึ่งสถาบันการศึกษามีความสำคัญอย่างมากในการขัดเกลาทักษะสังคมต่อการให้ความรู้ ความเข้าใจในสิ่งต่างๆ ของสังคม โดยสถาบันการศึกษาต้องสอดแทรกการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และการมีจิตสาธารณะเข้าไปในทุกสาระวิชาและทุกกิจกรรม รวมทั้งปรับสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกสถาบันการศึกษาให้เอื้อต่อการมีคุณธรรม จริยธรรม จิตสาธารณะ ทำให้ผลของกระบวนการขัดเกลานักเรียนในสถาบันการศึกษามี

๒ แบบ คือ ๑. เด็กนักเรียนได้พัฒนาความคิด ความเชื่อ และพฤติกรรมไปในทางที่ถูกต้องเหมาะสม เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ๒. ปฏิกริยาของเด็กนักเรียนที่เกิดความรู้ความเข้าใจลักษณะนิสัย และความสามารถของตน มีความรู้สึกความเชื่อต่อผู้อื่นในลักษณะต่างๆ และมีเจตคติต่อสิ่งแวดล้อมทางสังคม เช่น ระบบ โครงสร้าง กฎเกณฑ์ของสังคม

๓. เพื่อหาแนวทางพัฒนาสถาบันการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน เพื่อให้เกิดการยอมรับในความหลากหลายของอัตลักษณ์ สรุปลผลการศึกษาดังนี้

ผลจากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันในสถาบันการศึกษาที่มีความหลากหลายคือ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันและให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ มีการจัดกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันในทุกระดับ และควรมีลักษณะดังนี้ จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานความรู้ต่างๆ ปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ในทุกวิชา มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้สู่แนวทางการปฏิบัติให้เหมาะสมกับบริบทและความต้องการของผู้เรียน มีความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชนมีการจัดกิจกรรมต่างๆ ให้เป็นสื่อกลางเพื่อให้เกิดความรัก ความสามัคคี และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยเอกสารพบว่าการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรใช้วิธีสมานฉันท์และสันติวิธี รวมทั้งการเพิ่มประสิทธิภาพการศึกษาสามัญโดยคงความหลากหลายในระบบการศึกษาที่มีอยู่โดยการยอมรับในความแตกต่างหลากหลายในพื้นที่โดยเฉพาะการแก้ปัญหาขั้นวัฒนธรรมที่มุ่งส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่มีลักษณะสังคมเป็นพหุวัฒนธรรมที่ต้องมีการให้เกียรติซึ่งกันและกัน การเคารพบนพื้นฐานของความเข้าใจร่วมกัน มีความต้องการขั้นพื้นฐานทั้ง ๔ ประการ คือ การดำรงชีวิต การมีความเป็นอยู่ที่ดี การมีเสรีภาพและการมีเอกลักษณ์ ความรู้สึก เป็นตัวแปรสำคัญที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งความรุนแรงในสังคมหากไม่ได้รับการตอบสนองหรือได้รับไม่เพียงพอ ดังนั้นการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมเป็นการจัดการศึกษาที่มีความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมให้อยู่ด้วยความเข้าใจกัน มีความร่วมมือร่วมใจกัน มองเห็นประโยชน์ที่แท้จริงในการพึ่งพาอาศัยกัน ความเสียสละ และความยุติธรรม การยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมนั้นไม่นำไปสู่ความแตกแยก การพัฒนาความเข้าใจ การพึ่งพาอาศัยระหว่างกลุ่มคน ชี้ให้เห็นว่าการแบ่งแยกทางสังคมเกิดจากการขาดวิจาร์ณญาณของคนจึงต้องจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับการจัดการศึกษาตามแนวทางพหุวัฒนธรรมด้วยการจัดการศึกษาที่สภาพแวดล้อมทางการศึกษาประกอบด้วยนักเรียนที่มาจากกลุ่มวัฒนธรรมที่แตกต่างกันเพื่อปลูกฝังให้นักเรียนเกิดความตระหนักรู้และความเข้าใจถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมเกิดการยอมรับมีความอดทนอดกลั้นต่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีวัฒนธรรมต่างจากตน โดยการจัดสภาพแวดล้อมภายในสถาบันการศึกษาที่มีผู้เรียนมาจากหลากหลายวัฒนธรรมทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ยอมรับในความแตกต่างทางวัฒนธรรม มีความเคารพซึ่งกันและกัน ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อกัน เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจลดความขัดแย้งต่อกันด้วยการจัดทำหลักสูตรและกำหนดกิจกรรมในความแตกต่างทางวัฒนธรรมเพื่อกระตุ้นให้เกิดความสนใจในวัฒนธรรมของตนและรอบข้าง สนับสนุนการมีปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน รวมทั้งการมีส่วนร่วมของนักเรียน ครอบครัว ชุมชน และสังคม ที่ทำให้เกิดการยอมรับในความหลากหลายของอัตลักษณ์วัฒนธรรมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

อภิปรายผลการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาสภาพสถาบันการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ อภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

๑.๑ ปัญหาการจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบัน ประกอบด้วย ๑. ขาดความปลอดภัยเพราะมีเหตุการณ์ไม่สงบเกิดขึ้น ๒. เกิดความอ่อนแอของระบบการศึกษาสามัญ ส่งผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาอยู่ในระดับต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยระดับชาติที่ต่ำกว่านักเรียนในภาคอื่นๆ ทุกวิชา และประชากรในวัยเรียนสามารถจบการศึกษาระดับอุดมศึกษาได้เพียงร้อยละ ๒ ๓. การศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการและความมั่นคงของท้องถิ่นได้เท่าที่ควรทั้งการศึกษาสามัญ วิชาชีพ ศาสนา ขาดความรู้ในการพัฒนาอาชีพ ทำให้เยาวชนขาดโอกาสในการได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ การวัดการประเมินผลไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน เกิดการหลีกหนีทางการศึกษา ๔. ประชาชนให้ความสำคัญกับการศึกษาด้านศาสนาเป็นอย่างมาก ขาดการบูรณาการและขาดความสมดุลระหว่างหลักสูตรศาสนากับหลักสูตรสามัญ ทำให้เด็กไทยมุสลิมกับเด็กไทยพุทธแยกกันอย่างชัดเจน ๕. เยาวชนมีปัญหาในการใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร ๖. งบประมาณที่ได้รับการอุดหนุนไม่เพียงพอ ครูมีภาระงานนอกเหนือจากการสอนมาก

จากปัญหาการจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบันที่ผู้วิจัยได้ศึกษาจะสอดคล้องกับการศึกษางานวิจัยของ ชวิน พงษ์ผจญ (๒๕๖๑) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่องสภาพปัญหาในการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างสันติสุขของโรงเรียนรัฐบาลในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ อภิปรายผลได้ดังนี้ ๑. การกระจายโอกาส การจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรที่เท่าเทียมกันแต่ไม่เสมอภาค และนโยบายการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียนในพื้นที่ เนื่องจากไม่ได้คำนึงถึงบริบทและความต้องการจำเป็นของโรงเรียนและนักเรียน รวมทั้งการจัดการศึกษาระดับชาติเน้นการประเมินที่อิงกับมาตรฐานของส่วนกลาง โรงเรียนที่ไม่สามารถจัดการศึกษาตามมาตรฐานเหล่านี้ด้วยข้อจำกัดต่างๆ จึงได้รับผลกระทบ ซึ่งส่งผลต่อโอกาสทางการศึกษาและโอกาสด้านอื่นของนักเรียน ความไม่เสมอภาคเช่นนี้ ถือเป็นความรุนแรงเชิงโครงสร้างที่ส่งผลโดยตรงต่อความรู้สึกถูกแบ่งแยกของคนในพื้นที่เมื่อเปรียบเทียบกับคนนอกพื้นที่ จากสภาพปัญหานี้ แม้ปัญหาด้านงบประมาณ และทรัพยากรการศึกษาจะไม่สามารถแก้ไขได้อย่างชัดเจน เพราะเกี่ยวกับระบบการจัดการของภาครัฐ แต่ปัญหาด้านนโยบายการศึกษานั้นสามารถแก้ไขได้ด้วยการเข้าใจแนวความคิดการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ.๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๔๕ ตลอดจนหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ที่ให้ความสำคัญกับการกระจายอำนาจและการตอบสนองความหลากหลายของท้องถิ่นภายใต้เอกภาพทางด้านนโยบาย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๕๓) เพราะความรู้ความเข้าใจจะช่วยส่งเสริมให้โรงเรียนจัดการศึกษาได้ตามบริบทเฉพาะของตนเอง โดยตอบสนองต่อหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ บริบทของชุมชนและนโยบายการศึกษาต่างๆ ที่จะช่วยเพิ่มโอกาสทางการเรียนรู้ของนักเรียนในพื้นที่ให้มากขึ้น ๒. การ

ตระหนักในความแตกต่าง ปัญหาด้านภาษา การใช้ภาษาไทยขัดกับวิถีชีวิตของครูและนักเรียนในพื้นที่ที่ใช้ภาษายาวีเป็นภาษาแรก จึงส่งผลกระทบต่อความเข้าใจทั้งในการเรียนและการสื่อสารระหว่างชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม และการเข้าถึงโอกาสต่างๆ อีกทั้งการจัดการเรียนรู้หลักสูตรและสภาพแวดล้อมของโรงเรียนในพื้นที่ไม่ได้คำนึงและตอบสนองต่อความหลากหลายที่แท้จริง เห็นได้ชัดเจนจากโรงเรียนที่มีนักเรียนสองศาสนาด้วยกัน กล่าวคือ โรงเรียนมุ่งตอบสนองความต้องการของชาวมุสลิมจนไม่ได้คำนึงถึงชาวพุทธที่เป็นคนส่วนน้อยในพื้นที่เท่าที่ควร โดยเฉพาะการจัดการเรียนรู้ศาสนาและสภาพแวดล้อมของโรงเรียนที่เน้นหลักการอิสลามเป็นหลัก อย่างไรก็ตาม ทุกโรงเรียนพยายามสอนให้นักเรียนเข้าใจความสำคัญในการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลาย แต่อาจไม่เพียงพอ เพราะไม่เข้าใจแนวความคิดพหุวัฒนธรรมที่ถูกต้องอย่างแท้จริง การพัฒนาความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับแนวความคิดพหุวัฒนธรรมจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งเสริมให้การจัดการศึกษาในโรงเรียนตอบสนองความหลากหลายของนักเรียนและเตรียมพร้อมนักเรียนสู่การเป็นพลโลกในสังคมพหุวัฒนธรรมทั้งในและนอกพื้นที่ ๓. การมีส่วนร่วม แม้ทุกโรงเรียนเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม แต่ก็ไม่ใช่การมีส่วนร่วมที่แท้จริงเนื่องจากนโยบายหรือการตัดสินใจยังมาจากผู้บริหารเป็นหลัก ดังนั้นครู นักเรียน ผู้ปกครองหรือชุมชนจึงมีส่วนร่วมในลักษณะร่วมงานหรือร่วมแรงแต่ไม่ได้ร่วมคิดหรือตัดสินใจ และเมื่อพิจารณาในระดับชุมชนพบว่า การมีส่วนร่วมเป็นไปเพื่อประโยชน์ของสองฝ่ายมากกว่าความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกัน อาจกล่าวได้ว่า ความสัมพันธ์เช่นนี้ไม่ยั่งยืน เพราะสามารถกลายเป็นความขัดแย้งได้อย่างรวดเร็วหากผลประโยชน์ที่เคยมีร่วมกันหมดลง การจัดการศึกษาที่เน้นการมีส่วนร่วมทั้งระดับนโยบายและปฏิบัติจึงจำเป็นในการแก้ปัญหาเพราะสามารถพัฒนาให้โรงเรียนมีบทบาทเป็นโรงเรียนของทุกคน ซึ่งก่อให้เกิดความสัมพันธ์เชิงบวกที่แข็งแรงและยั่งยืน ๔. การประเมินประสิทธิผลจากความขัดแย้งในอดีตที่ยังอยู่ในรูปแบบความเชื่อ คำสอน และการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้อง และความรู้สึกไม่ไว้วางใจกันระหว่างกลุ่มคนสองศาสนาจะไม่ได้สะท้อนภาพความขัดแย้งอย่างชัดเจน แต่กลับเป็นความขัดแย้งเชิงโครงสร้างที่รุนแรงและมีส่วนสำคัญยิ่งในการขัดขวางการประเมินประสิทธิผลและสันติสุขที่แท้จริง เมื่อสิ่งเหล่านี้ถูกผลิตซ้ำผ่านวิถีชีวิตและระบบการศึกษาจะทำให้ความขัดแย้งได้รับการส่งต่อสู่คนรุ่นใหม่โดยไม่รู้ตัว การแก้ปัญหานี้จำเป็นต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาเพื่อการสร้างสันติสุขเพื่อให้โรงเรียนตระหนักถึงความสำคัญของแนวคิดในการแก้ปัญหาเชิงโครงสร้างด้วยการจัดการศึกษาที่ส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนานักเรียนและชุมชน

๑.๒ บทบาทสถาบันการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย ๑. การลดความรุนแรงด้วยการให้ความสำคัญทางด้านการศึกษา ให้ความเข้าใจในด้านศาสนาที่ถูกต้อง ส่งเสริมให้เกิดการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม และยึดหลักการจัดการศึกษาเชิงบูรณาการวิถีชีวิตเอกลักษณ์ ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความต้องการของท้องถิ่นโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ๒. การจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความหลากหลายมากกว่าพื้นที่อื่นๆ เช่น โรงเรียนของรัฐบาล โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม และโรงเรียนสอนศาสนา โดยความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนทั้ง ๓ ประเภท เป็นไปอย่างแยกส่วน จึงต้องมีบทบาทในการส่งเสริมสังคมพหุวัฒนธรรมที่เน้นปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมระหว่างกันทั้งชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมเพื่อให้เกิดทักษะในการอยู่ร่วมกันแบบสังคมพหุวัฒนธรรม และสถาบันการศึกษาควรมีแนวทางที่เหมาะสม

กับบริบททางสังคมวัฒนธรรมที่หลากหลายเพื่อเป็นการยอมรับในความหลากหลายของอัตลักษณ์ เฉพาะพื้นที่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ๓. มีบทบาทสำคัญในการให้ความรู้ทางวิชาการ การปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรม และการเตรียมเยาวชนให้มีความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และทักษะในการใช้ชีวิต ในการอยู่ร่วมกันในชุมชนสังคมที่ผู้คนมีความแตกต่างหลากหลายด้านเชื้อชาติ วัฒนธรรม อยู่ร่วมกัน ด้วยความสมัครสมานสามัคคีในการสร้างความเข้าใจหรือความตระหนักรู้ในความแตกต่างทางเชื้อชาติ และวัฒนธรรม ๔. บทบาทในการสอดแทรกบูรณาการแนวความคิดในการเรียนการสอนให้เยาวชนมี “ทักษะสังคม” ที่เป็นกลุ่มทักษะต่างๆ ที่ใช้ในการปฏิสัมพันธ์และการสื่อสารระหว่างกัน

ในสังคม ได้แก่ ทักษะการสื่อสาร การพูด การฟัง การทำงานเป็นทีม ทักษะการเข้าใจในสถานการณ์ต่างๆ ที่ หลากหลาย กฎกติกาต่างๆ ในสังคม ทักษะการรู้จักและเข้าใจผู้อื่นอย่างถ่องแท้ เพื่อสร้าง ความสัมพันธ์แก่กลุ่มคนในสังคมไปในทิศทางที่ดีและเป็นทักษะที่จำเป็นโดยต้องเริ่มเรียนรู้ทักษะ สังคมพื้นฐานตั้งแต่วัยเด็ก

จากบทบาทสถาบันการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ผู้วิจัยได้ศึกษา สอดคล้อง กับการศึกษาความสำคัญของการศึกษาพหุวัฒนธรรมศึกษา สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้ บทบาท หน้าที่สำคัญประการหนึ่งของนักการศึกษา นอกจากการให้ความรู้ทางวิชาการและการปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรมแล้ว หน้าที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ การเตรียมเยาวชนรุ่นใหม่ให้มีทักษะในการใช้ ชีวิตอยู่ในชุมชนโลกที่ผู้คนมีความแตกต่างหลากหลายเชื้อชาติ วัฒนธรรม สามารถอยู่ร่วมกันด้วย ความสมัครสมานสามัคคี สามารถบรรลุถึงเป้าหมายและความเป็นอยู่ที่ดี (Singh, 2006 and Wan, 2006) รวมทั้งผู้บริหารสถานศึกษา ครู ผู้ปกครอง ควรมีหน้าที่และบทบาทในการปลูกฝังให้นักเรียน เกิดความคิด ความเชื่อและค่านิยมในการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความหลากหลาย ๒ ประการ คือ ๑. การสร้างความเข้าใจหรือความตระหนักรู้ในความแตกต่างทางเชื้อชาติและวัฒนธรรม ๒. การสร้าง การยอมรับในความแตกต่างหลากหลายทางเชื้อชาติและวัฒนธรรม อีกทั้ง Kunzman (2003) เชื่อว่าการสร้างความเข้าใจหรือความตระหนักรู้ในความแตกต่างทางวัฒนธรรมจะช่วยให้เด็กเกิด ความเข้าใจซึ่งกันและกันมากขึ้น แต่ก็ยังไม่เพียงพอที่จะทำให้เกิดความสงบสุขในสังคมได้ การที่จะ สร้างความสงบสุขและสันติภาพได้อย่างยั่งยืนคือ การส่งเสริมให้คนในสังคมเกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน ในความมีอยู่และความเป็นไปของอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งการส่งเสริมให้เกิดการยอมรับซึ่งกันและกันในกลุ่ม นักเรียนนั้น สถานศึกษาต้องจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียนและนอกห้องเรียนให้เป็นบรรยากาศแห่ง ความไว้วางใจและการยอมรับ สร้างบรรยากาศในโรงเรียนให้เป็นชุมชนแห่งการค้นหา ให้นักเรียนทุก กลุ่มมีโอกาสประสบความสำเร็จโดยเท่าเทียมกันและเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง ฝึกให้นักเรียนมี ความคิดอย่างมีวิจารณญาณ เน้นความร่วมมือระหว่างกลุ่มนักเรียน โดยครูจะสอดแทรกบูรณาการ แนวความคิดเพื่อให้เกิดการยอมรับซึ่งกันและกันไปในกระบวนการเรียนการสอน (Klein, 1992, Wilson, 2006) ซึ่งรูปแบบการจัดการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมศึกษา James Banks (2001) ได้กล่าวถึง รูปแบบหรือแนวทางการจัดการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมศึกษาไว้ ๕ มิติ ดังนี้ ๑. การบูรณาการใน เนื้อหา เป็นการที่ครูผู้สอนยังคงสอนวิชาต่างๆ เหมือนปกติ แต่ขณะเดียวกันนำเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับ วัฒนธรรมของกลุ่มต่างๆ มาสอดแทรกบูรณาการในเนื้อหาเดิมที่กำลังสอนอยู่ โดยครูอาจนำข้อมูล สารสนเทศจากกลุ่มวัฒนธรรมของนักเรียนที่อยู่ในห้องเรียนหรือในชุมชนมายกตัวอย่างให้อภิปราย

ซึ่งวิธีนี้นอกจากจะเหมาะสมกับการสอนวิชาทางด้านภาษาและสังคมศึกษาแล้ว ยังสามารถสอดแทรกในวิชาทางด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ได้อีกด้วย ๒. กระบวนการสร้างองค์ความรู้ ในมิตินี้ครูมีบทบาทในการช่วยให้นักเรียนเกิดความเข้าใจว่าความรู้ถูกสร้างขึ้นมาได้อย่างไร องค์ประกอบทางเชื้อชาติ ชาติพันธุ์ เพศ ชั้นทางสังคมของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลมีอิทธิพลต่อการเกิดความรู้ต่างๆ ได้อย่างไร กรอบการอ้างอิงทฤษฎีและความลำเอียงของคนในวัฒนธรรมหนึ่งๆ เกิดขึ้นมาจากปัจจัยใด ดังนั้นการจัดการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมศึกษาในมิตินี้ สถานศึกษาและครูต้องเปลี่ยนจากการเรียนที่มุ่งเน้นให้นักเรียนจดจำเป็นการกระตุ้นส่งเสริมให้นักเรียนมีโอกาสค้นคว้าจากการฟัง พูด อ่าน เขียน และแลกเปลี่ยนอภิปรายความคิดเห็นเพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์ เปรียบเทียบ ตัดสินใจ เกิดความเข้าใจในผู้คนที่มาจากวัฒนธรรมที่ต่างจากตน ๓. การลดอคติ ในมิตินี้เชื่อว่าเด็กส่วนใหญ่เข้าโรงเรียนมาพร้อมกับเจตคติต่อเชื้อชาติวัฒนธรรมอื่นๆ ในทางลบ ซึ่งสะท้อนถึงเจตคติของผู้ปกครองเช่นเดียวกัน ดังนั้น สถานศึกษาและครูปลูกฝังเจตคติทางเชื้อชาติในทิศทางบวกและปลูกฝังเจตคตินิยมความเป็นประชาธิปไตยให้เกิดในตัวนักเรียนโดยการจัดหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพช่วยให้นักเรียนมีเจตคติต่อเชื้อชาติในทางบวกและมีค่านิยมแบบประชาธิปไตยด้วย กิจกรรมดังนี้ คือ การเสริมแรงนักเรียน การให้นักเรียนได้รับรู้ถึงความแตกต่างทางเชื้อชาติและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในห้องเรียนและในสังคม การปรับเปลี่ยนหลักสูตรให้เอื้อต่อการส่งเสริมการยอมรับความหลากหลายวัฒนธรรม การใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นความร่วมมือและเปิดโอกาสให้นักเรียนจากกลุ่มเชื้อชาติต่างๆ ได้ติดต่อสัมพันธ์กัน ๔. การสอนที่ยึดหลักความยุติธรรม ในมิตินี้มุ่งเน้นให้ครูปรับวิธีการสอนที่เอื้ออำนวยสนับสนุนให้นักเรียนที่มาจากต่างชาติวัฒนธรรมได้ประสบความสำเร็จในการเรียน โดยครูส่งเสริมให้นักเรียนจากกลุ่มต่างๆ ได้มีส่วนร่วมในชั้นเรียนอย่างทั่วถึง ทั้งในการอภิปรายแสดงความคิดเห็น การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ๕. การปรับโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมในโรงเรียน ในมิตินี้เน้นการปรับวัฒนธรรมองค์กรของโรงเรียนให้เหมาะสมกับนักเรียนกลุ่มต่างๆ ให้เกิดความเสมอภาคเท่าเทียมกัน โดยผู้บริหาร ครู บุคลากรในโรงเรียน ผู้ปกครอง ควรมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจการสร้างบรรยากาศของความร่วมมือกัน การปรับปรุงแบบการสื่อสารที่เอื้อต่อสมาชิกทุกคนในโรงเรียนปรับหลักสูตรและการสอน รวมทั้งกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้ส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียนทุกกลุ่ม อีกทั้งสอดคล้องกับการศึกษาของ พิริยะ กรูณา (๒๕๖๑) ได้ทำการวิจัยเรื่องการบริหารสถานศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมในโรงเรียนสอนศาสนา มีข้อสรุปได้ว่าการบริหารสถานศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมในโรงเรียนสองศาสนาจำเป็นต้องคำนึงถึงบริบทที่มีความหลากหลาย ความแตกต่างในสังคม โดยศึกษาสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะปัญหาคุณภาพการจัดการศึกษา คุณภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษา ด้านหลักสูตรในการจัดการเรียนการสอนด้านการมีส่วนร่วมกับชุมชน รวมไปถึงด้านการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการบริหารงานในภาวะที่มีความเสี่ยงและความละเอียดอ่อนต่อบุคคลในพื้นที่ที่มีความแตกต่างกันทั้งในด้านศาสนา วัฒนธรรม วิถีชีวิต จึงเป็นบทบาทหลักของผู้บริหารที่ต้องมีความเข้าใจ เข้าถึง และสามารถพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการเป็นอยู่ต่อไป ผู้บริหารที่ดีควรจัดการการบริหารสถานศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมในโรงเรียนสองศาสนา ดังนี้ ๑. จัดตั้งนโยบายและแนวปฏิบัติที่ชัดเจนเกี่ยวกับการจัดการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรม พร้อมกับจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมให้แก่ผู้เกี่ยวข้อง ๒. จัดกิจกรรม

เสริมหลักสูตร เช่น กิจกรรมลูกเสือ การจัดค่ายส่งเสริมในแต่ละศาสนา การจัดทัศนศึกษา เป็นต้น โดยออกแบบกิจกรรมเหล่านี้ให้ส่งผลต่อการสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนและให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม เช่น ภาษา การแต่งกาย ความคิด ความเชื่อ ทัศนคติในการมองโลกอันนำไปสู่คุณลักษณะสำคัญ คือ การยอมรับนับถือในความแตกต่างหลากหลายทางเชื้อชาติและวัฒนธรรม ๓. ส่งเสริมให้ครูผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษามีความรู้ความเข้าใจในการจัดการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรม เช่น จัดการอบรมสัมมนา การติดตาม การดำเนินงาน เป็นต้น และปรับปรุงแบบการจัดการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน

๒. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการขัดเกลาทางสังคมสำหรับสังคมพหุวัฒนธรรม อภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

๒.๑ สถาบันการศึกษามีผลต่อกระบวนการขัดเกลาต่อเยาวชน คือ การขัดเกลาทางสังคมพัฒนาความคิด ความเชื่อ และพฤติกรรมไปในทางที่ถูกต้องเหมาะสมเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม รวมทั้งการมีเจตคติที่ดีต่อสังคมจึงทำให้การออกแบบการเรียนการสอนต้องสามารถช่วยขัดเกลาให้นักเรียนให้เป็นคนเก่ง คนดี มีคุณธรรม จริยธรรม และจัดกิจกรรมที่นำมาซึ่งการขัดเกลาจิตใจทั้งในรูปแบบศาสนาและการนำความรู้ ซึ่งสามารถอภิปรายผลได้ว่าการขัดเกลาทางสังคม คือ กระบวนการที่สังคมหรือกลุ่มทางสังคมได้สั่งสอนในทางตรงหรือในทางอ้อมแก่ผู้ที่เป็สมาชิกของสังคมหรือกลุ่มได้ให้เรียนรู้และรับเอาระเบียบวิธี กฎเกณฑ์ และความประพฤติเพื่อความเป็นระเบียบและความสัมพันธ์ จำนวน อติวิฒนสิทธิ์ และคณะ (๒๕๔๐) กล่าวถึงการขัดเกลาทางสังคมว่าเป็นกระบวนการทางจิตวิทยาและทางสังคมที่มีผลให้เกิดบุคลิกภาพตามแนวทางที่สังคมต้องการและเป็นกระบวนการแห่งการสร้างคุณสมบัติแบบกับสมาชิกของสังคมให้ได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสืบทอดวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่องทั้งที่แบบรู้ตัวและไม่รู้ตัวเพื่อรับเอาทัศนคติ ค่านิยม คุณค่า อุดมคติที่ยึดมั่น รวมถึงศีลธรรมจรรยา และกฎเกณฑ์ระเบียบแบบแผนทางพฤติกรรมที่จำเป็นต่อการพัฒนาตัวตนและบุคลิกภาพทางด้านสังคมเพื่อการเป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่มและเกิดดุลยภาพในความสัมพันธ์ในระบบสังคมที่ตนเองเป็นสมาชิกอยู่ โดย Broom and Selznick (1958) กล่าวว่า จุดมุ่งหมายหลักในการขัดเกลาทางสังคมอยู่ ๔ ประการ ได้แก่ ๑. การปลูกฝังระเบียบวินัยขั้นพื้นฐาน หรือพฤติกรรมเพื่อการยอมรับของสังคม การมีระเบียบวินัยถือเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกันในสังคม เพราะระเบียบวินัยทำให้บุคคลยอมกระทำตามระเบียบกฎเกณฑ์ที่สังคมวางไว้จึงเป็นสิ่งที่สมาชิกของสังคมต้องยึดถือปฏิบัติร่วมกันและควรเริ่มฝึกฝนตนเองตั้งแต่วัยเยาว์ เพราะเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่จะได้อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างมีความสุข ๒. การปลูกฝังความใฝ่ฝัน ปณิธาน และค่านิยมในชีวิตที่กลุ่มยอมรับความมุ่งหวังหรือความใฝ่ฝันในชีวิตเป็นสิ่งที่ช่วยให้บุคคลเกิดความมุ่งมั่นทำตามระเบียบวินัยและบรรทัดฐานที่กลุ่มหรือสังคมวางไว้ให้สำเร็จลุล่วงเพื่อเป้าหมายและความมุ่งหวังในสิ่งที่สังคมยกย่อง เป็นการถ่ายทอดคุณค่าทางสังคมมายังตัวบุคคล ๓. การกำหนดบทบาททางสังคมในลักษณะที่สอนให้สมาชิกได้สะสมความรู้อย่างค่อยเป็นค่อยไปเกี่ยวกับบทบาทของตัวเขาและคนอื่นที่ไปมีความสัมพันธ์ด้วยอย่างถูกต้องและเหมาะสมตามกาลเทศะ ๔. การให้ทักษะและความชำนาญเฉพาะด้าน ช่วยให้ผู้คนเตรียมตัวให้พร้อมที่จะเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมกับผู้อื่นโดยต้องปลูกฝังทักษะความชำนาญในการประกอบอาชีพ

๒.๒ องค์ประกอบกระบวนการจัดการทางสังคม ประกอบด้วย การจัดการทางด้านจิตใจ การจัดการทางด้านสติปัญญา การจัดการทางด้านพฤติกรรม ซึ่งสถาบันการศึกษามีความสำคัญในการจัดการทางสังคมต่อการให้ความรู้ ความเข้าใจในสิ่งต่างๆ ของสังคม ซึ่งสามารถอธิบายผลได้ว่าปัจจัยที่เอื้อต่อการจัดการทางสังคมมีลักษณะในการถ่ายทอดที่แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมรอบด้านของผู้ถ่ายทอดและผู้เรียนรู้รวมถึงการศึกษาเกี่ยวกับสภาพของปัจจัยที่เอื้อให้การจัดการทางสังคมประสบผลสำเร็จ ซึ่งจากการรวบรวมเอกสารในการจัดการทางสังคม สรุปว่าสิ่งที่จำเป็นในการจัดการทางสังคมสำหรับผู้ที่อยู่ในวัยเด็กได้ ๓ ประการ คือ ผู้ที่ได้รับการจัดการจะต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับสังคมที่มีการยอมรับและเหมาะสม เด็กต้องมีการเจริญเติบโตทางร่างกายและพัฒนาการด้านจิตใจ ความคิด ทักษะไปพร้อมๆ กัน ถ้าหากว่ามีการถูกทำร้ายร่างกายหรือจิตใจส่งผลให้เด็กมีการเจริญเติบโตที่ไม่มีคุณภาพได้ ธรรมชาติของเด็กที่มีการเติบโตอย่างมีพัฒนาการที่เริ่มต้นจากการประสานสัมพันธ์ทางอารมณ์กับผู้อื่น ได้แก่ ความรัก ความเห็นอกเห็นใจ ความรู้สึก อับอายอิจฉา และความภาคภูมิใจเป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นเมื่อได้อยู่ร่วมกับผู้อื่น สิ่งเหล่านี้ เด็กได้รับการเรียนรู้อารมณ์ต่างๆ ได้จากสังคมจากผู้คนที่ได้พบเห็นไม่เพียงแต่การสอนทางตรงเป็นคำพูดหรือลายลักษณ์อักษรเท่านั้นแต่มีการเรียนรู้ทางอ้อมที่มาจากบุคคลอื่นๆ สอดคล้องกับการศึกษาของ ศศิธร อภิลิทธิธีร์นันท (๒๕๔๑) ได้แบ่งองค์ประกอบของกระบวนการจัดการทางสังคมซึ่งเป็นกระบวนการในการถ่ายทอดและเรียนรู้วัฒนธรรมไว้ ๓ ด้าน คือ ๑. การจัดการทางด้านจิตใจ เป็นการถ่ายทอดเกี่ยวกับคุณค่าทางสังคม หมายถึง การจัดการในเรื่องค่านิยม ความคิด หรือความเชื่อที่สังคมเห็นว่ามีความสำคัญในตัวเอง และมีการบำรุงรักษาเพื่อถ่ายทอดให้แก่คนรุ่นหลังในสังคมเพื่อให้คงอยู่ต่อไป โดยส่วนมากเป็นเรื่องที่เป็นนามธรรม มีคุณค่าต่อมนุษย์ในด้านจิตใจสูงและประเมินค่าไม่ได้ เช่น ศิลธรรมจรรยา ศิลปะและขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคม ๒. การจัดการทางด้านสติปัญญา การจัดการนี้เป็นการถ่ายทอดเพื่อจัดการเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความรู้ต่างๆ ทั้งแบบที่เป็นทางการและความรู้ในสิ่งรอบตัว ทั้งนี้การมีภาษาซึ่งเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญอย่างหนึ่งในการติดต่อสื่อสารสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ เพื่อการแลกเปลี่ยนและถ่ายทอดสิ่งต่างๆ ให้แก่กัน นอกจากนี้ยังมีการถ่ายทอดในเรื่องทักษะวิชาชีพและความชำนาญต่างๆ เพื่อความอยู่รอดของมนุษย์และการสร้างสรรค์สังคมที่ตนอยู่ให้มีความเจริญก้าวหน้า ๓. การจัดการทางด้านพฤติกรรม เป็นการถ่ายทอดในเรื่องเกี่ยวกับบรรทัดฐานทางสังคม กฎเกณฑ์ระเบียบแบบแผน หรือคตินิยมที่สังคมสร้างขึ้นเพื่อกำหนดแนวทางให้บุคคลยึดถือในสถานการณ์ต่างๆ เนื่องจากบรรทัดฐานทางสังคมจะกำหนดแนวทางการประพฤติของบุคคลเมื่อมีการกระทำระหว่างกันทางสังคม นอกจากนี้ยังถ่ายทอดเรื่องของบทบาททางสังคมที่เป็นเครื่องบ่งบอกถึงสถานภาพและความเป็นตัวตนของมนุษย์และเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมการแสดงออกของมนุษย์ทำให้ทราบถึงการวางตัวและการทำหน้าที่ในสังคมของบุคคลและในสังคมหนึ่งๆ บุคคลสามารถมีบทบาทที่หลากหลายในคนเพียงคนเดียว นอกจากนี้การจัดการทางสังคมด้านพฤติกรรมยังเกี่ยวเนื่องกับพฤติกรรมทางด้านสังคมด้วย เพราะเหตุว่าบทบาททางสังคมที่ได้รับสอดคล้องกับการกระทำต่างๆ ในแต่ละสถานการณ์จึงจำเป็นต้องจัดการพฤติกรรมทางสังคมเพื่อให้เกิดพฤติกรรมแสดงออกที่สังคมเห็นว่าเหมาะสมและถูกต้องหรือเป็นพฤติกรรมที่สังคมมุ่งหวังให้เกิดการแสดงออก

๓. เพื่อหาแนวทางพัฒนาสถาบันการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน เพื่อให้เกิดการยอมรับในความหลากหลายของอัตลักษณ์ อภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

๓.๑ การจัดการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นการจัดการศึกษาที่มีความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมให้เกิดความเข้าใจกัน มีความร่วมมือร่วมใจ มองเห็นประโยชน์ในการพึ่งพาอาศัยกัน ความเสียสละ ความยุติธรรม ปลูกฝังให้นักเรียนเกิดความตระหนักรู้ และความเข้าใจถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรม เกิดการยอมรับมีความอดทนอดกลั้นต่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีวัฒนธรรมต่างจากตน สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้ แนวทางการปฏิรูปการจัดการศึกษาตามแนวทางพหุวัฒนธรรมศึกษาต้องมีการปฏิรูปทั้งโครงสร้างของหลักสูตร ส่วนประกอบของรายวิชา ครูหรือบุคลากรทางการศึกษาต้องมีความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของกลุ่มและเจตคติทางบวกต่อความเสมอภาคเห็นคุณค่าของการนำการจัดการศึกษาตามแนวทางพหุวัฒนธรรมไปใช้ต้องมีการปฏิรูปหรือเปลี่ยนแปลงลักษณะการใช้คำพูดในการสื่อสารระหว่างครูและนักเรียน วัฒนธรรมของสถานศึกษา หลักสูตร กิจกรรมนอกหลักสูตร เจตคติเกี่ยวกับภาษาของแต่ละกลุ่ม การวัดและประเมินผลกิจกรรมกลุ่ม รูปแบบของสถาบัน โครงสร้างทางสังคม ความเชื่อ ค่านิยม และเป้าหมายของสถานศึกษา ดังนั้น การปฏิรูปการศึกษาตามแนวทางการศึกษาพหุวัฒนธรรมต้องเป็นการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางการศึกษาของสถานศึกษาในลักษณะองค์รวมไม่ได้จำกัดเฉพาะการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเท่านั้น การจัดการศึกษาตามแนวทางพหุวัฒนธรรมศึกษาเป็นกระบวนการที่มีเป้าหมายเกี่ยวกับการจัดการจัดการศึกษาที่มีเสรีภาพและความยุติธรรม ต้องมีการขจัดความคิดที่เป็นอคติและการแบ่งแยกของกลุ่มต่างๆ ในผู้เรียนให้หมดไปโดยเป็นกระบวนการที่ต้องปฏิบัติอย่างต่อเนื่องเพื่อความเท่าเทียมกันทางการศึกษาแก่ผู้เรียนทุกคน การแก้ไขปัญหาการจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้คือ การจัดการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมศึกษาที่เป็นการปฏิรูปการจัดการศึกษาที่รวมเอานโยบายการบริหารจัดการ ระเบียบวิธีการ หลักสูตร กิจกรรมการเรียนรู้อ การจัดสภาพแวดล้อม เพื่อให้ผู้เรียนที่มาจากต่างวัฒนธรรมหรือจากกลุ่มวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายด้านภาษา ศาสนาชนชั้นทางสังคม ให้เกิดการเรียนรู้ที่ยอมรับในความแตกต่างทางวัฒนธรรม ไม่มีอคติต่อกัน ไม่เกิดการแบ่งแยกและเลือกปฏิบัติ ลดความขัดแย้งระหว่างกัน ให้เกิดความเข้าใจและเคารพในความหลากหลายทางเชื้อชาติและวัฒนธรรม

๓.๒ การจัดหลักสูตรให้เอื้อต่อการมีปฏิสัมพันธ์และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เป็นการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ต่างๆ ปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในทุกวิชา มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้สู่แนวทางการปฏิบัติให้เหมาะสมกับบริบททางสังคม วัฒนธรรมและตรงกับความต้องการของผู้เรียน มีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนและชุมชนโดยมีการจัดกิจกรรมต่างๆ ให้เป็นสื่อกลางเพื่อให้เกิดความรัก ความสามัคคี และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เพื่อลดความขัดแย้งต่อกัน ด้วยการกำหนดกิจกรรมต่างๆ เพื่อกระตุ้นให้เกิดความสนใจในวัฒนธรรมของตนและรอบข้าง สนับสนุนการมีปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน การมีส่วนร่วมของนักเรียน ครอบครัว ชุมชน และสังคม ที่ทำให้เกิดการยอมรับในความหลากหลายของอัตลักษณ์ วัฒนธรรมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ สอดคล้องกับการศึกษาได้ว่า การจัดการศึกษารัฐต้อง

ส่งเสริมให้มีกิจกรรมด้านการศึกษา ศาสนา กีฬา ระหว่างเด็กไทยพุทธกับเด็กไทยมุสลิมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน การจัดระบบการศึกษาจึงต้องเป็นกระบวนการที่หล่อหลอมให้เด็กไทยมุสลิมมีจิตสำนึกในความเป็นไทยที่เกี่ยวข้องกับชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ จึงต้องส่งเสริมระบบการศึกษาอิสลามและภาษามลายูซึ่งเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อให้เด็กไทยมุสลิมยังสามารถสืบทอดวัฒนธรรมดั้งเดิมของตัวเอง ทั้งนี้ควรมีกกลไกที่ขจัดความขัดแย้งดังนี้

๑. การสร้างกลไกของชุมชนเพื่อเสริมการขับเคลื่อนชุมชนพหุวัฒนธรรม เช่น การจัดการความรู้เรื่องพหุวัฒนธรรมในระบบโรงเรียนตั้งแต่ปฐมวัยจนถึงระดับอุดมศึกษา เนื่องจากเด็กที่เรียนในระดับปฐมวัยถึงมัธยมศึกษาเป็นลักษณะการแยกกันเรียนระหว่างเด็กไทยพุทธและเด็กไทยมุสลิมโดยส่วนใหญ่จะเข้าเรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเพราะเป็นสังคมเชิงจารีตที่มีความเคร่งครัดในศาสนาเป็นอย่างมากส่งผลต่อค่านิยมของผู้ปกครองให้ส่งบุตรหลานเข้าเรียนโรงเรียนที่เน้นการเรียนการสอนด้านศาสนา การแยกกันเรียนตั้งแต่เด็กก่อให้เกิดการขาดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ไม่เกิดการเรียนรู้ในอัตลักษณ์และวัฒนธรรมที่หลากหลาย จึงต้องมีการจัดการความรู้เรื่องพหุวัฒนธรรมในระบบโรงเรียนตั้งแต่ปฐมวัยถึงระดับอุดมศึกษา
๒. การสร้างกลไกระดับชุมชนและสังคมในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม มีปัจจัยสำคัญคือการมีผู้นำที่ได้รับการยอมรับจากคนและนอกชุมชน รวมถึงความเป็นเอกภาพของผู้นำทั้ง ผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำศาสนา และผู้นำตามธรรมชาติ อีกทั้งการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันเป็นกระบวนการสร้างกลไกให้เกิดการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม
๓. การรณรงค์และกำหนดกิจกรรมพหุวัฒนธรรม เช่น กิจกรรมที่เป็นไปตามศาสนาบัญญัติที่ต้องทำของแต่ละศาสนา ส่งเสริมให้ชุมชนต่างศาสนิกเข้าร่วมในลักษณะที่ไม่ขัดกับข้อบังคับความเชื่อและข้อห้ามของศาสนาของกันและกันทั้งมุสลิมและพุทธ การจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักคำสอนของศาสนาตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงระดับอุดมศึกษาด้วยการจัดทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างเด็กไทยพุทธและเด็กไทยมุสลิม เช่น กิจกรรมอาสาพัฒนา การออกค่ายพักแรม การทัศนศึกษา ร่วมกันในพื้นที่ที่ใช้พื้นที่สาธารณะของชุมชนร่วมกันทั้งพื้นที่ของมัสยิด วัด โรงเรียน ลานกีฬา ในการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน
๔. การเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อลดความแตกต่างและข้อขัดแย้ง เช่น การจัดกิจกรรมลูกเสือ การจัดค่ายส่งเสริมในแต่ละศาสนา การจัดทัศนศึกษาและกิจกรรมในโอกาสสำคัญ เช่น วันพ่อ วันแม่ วันเด็ก กีฬาสี เป็นต้น โดยออกแบบกิจกรรมให้ส่งผลต่อการสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนต่างเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรมให้ทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมทั้งภาษา การแต่งกาย ความคิด ความเชื่อ ทัศนคติในการมองโลกชีวิตที่นำไปสู่คุณลักษณะในการยอมรับนับถือในความแตกต่างหลากหลายทางเชื้อชาติและวัฒนธรรม รวมทั้งการจัดกิจกรรมต่างๆ ควรเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนและสร้างความร่วมมือระหว่างชาวพุทธและชาวมุสลิมให้ได้มีกิจกรรมร่วมกัน

ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑.๑ ผู้บริหารสถาบันการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ควรนำรูปแบบการบริหารแบบพหุวัฒนธรรมศึกษาไปปรับใช้ตามความเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนเท่าที่ระบียบ

ข้อบังคับของกระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานพื้นที่การศึกษาเอื้ออำนวย ผู้บริหารสถาบันการศึกษาต้องดำเนินการพัฒนาหลักสูตร โครงการ หรือกิจกรรมที่สอดคล้องกับตัวบ่งชี้ต่างๆ ในการดำเนินการให้เกิดผลเป็นรูปธรรม

๑.๒ ผู้บริหารสถาบันการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ต้องเร่งดำเนินการแก้ปัญหาคุณภาพการศึกษาหรือคุณภาพผู้เรียนตกต่ำด้วยการปรับเปลี่ยนโครงสร้างหลักสูตรการเรียนการสอนของการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีการเรียนภาษาไทยมากขึ้น ควรเพิ่มข้อสอบแบบอัตนัยเพื่อให้ผู้เรียนได้มีการวิเคราะห์และสังเคราะห์มากขึ้น

๑.๓ ควรมีการปรับปรุงระเบียบที่เป็นอุปสรรคต่อการบริหารจัดการศึกษา การกระจายอำนาจการบริหารจากส่วนกลางสู่สำนักงานพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาที่สามารถนำไปปฏิบัติอย่างความเป็นอิสระและคล่องตัวเพื่อเพิ่มความเป็นอิสระในการบริหารแก่สำนักงานพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา และปรับระบบการจัดสรรงบประมาณเพื่อการศึกษาและระบบเงินอุดหนุนรายหัวให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

๑.๔ ควรมีการพัฒนาการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้และเร่งแก้ไขปัญหาโรงเรียนขนาดเล็กเพื่อลดความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมทางการศึกษาที่ส่งผลให้เกิดการเพิ่มการกระจายโอกาสและคุณภาพการศึกษาอย่างเท่าเทียม

๑.๕ นโยบายต่างๆ ของภาครัฐต้องสามารถเสริมศักยภาพของชุมชนสอดคล้องกับบริบท ทรัพยากรและภูมิปัญญาในพื้นที่ รวมทั้งต้องสามารถสร้างความร่วมมือระหว่างชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมในชุมชนหรือระหว่างชุมชน

๒. ข้อเสนอแนะระดับปฏิบัติ

๒.๑ การจัดการเรียนรู้เพื่อเปลี่ยนแปลงเจตคติต่อเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม ควรมีการบรรจุไว้ในรายวิชาหรือหลักสูตรและจัดกิจกรรมที่ช่วยฝึกทักษะทางสังคม การพัฒนาความคิดและการเรียนรู้ในมุมต่างๆ

๒.๒ ครูผู้สอนควรเตรียมผู้เรียนให้มีความพร้อมสำหรับการเรียนรู้ในกิจกรรมที่สอดคล้องกับพัฒนาธรรมศึกษาและการใช้ชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรมได้ในอนาคต

๓. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

๓.๑ ควรทำการศึกษาวิจัยในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีความแตกต่างด้านศาสนาและวัฒนธรรมให้เกิดกระบวนการในการสร้างจิตสำนึกให้มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทยที่ส่งเสริมให้มีกิจกรรมด้านการศึกษา ศาสนา และกีฬาระหว่างเด็กไทยพุทธกับเด็กไทยมุสลิมให้มีกระบวนการหล่อหลอมเด็กไทยมุสลิมมีจิตสำนึกในความเป็นไทยที่เกี่ยวข้องกับชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

๓.๒ ควรศึกษาการพัฒนาหลักสูตรอบรมครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้เกิดการศึกษาเพื่อสร้างสันติสุขที่นำไปใช้ในการกำหนดวัตถุประสงค์ เนื้อหา การเรียนการสอน และการประเมินผลเพื่อพัฒนาผู้เรียนตามแนวคิดการศึกษาเพื่อสร้างสันติสุขอย่างมีประสิทธิภาพ

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

- โคทม อารียา. การใช้สันติวิธีเพื่อแก้ไขความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในสันติวิธีจากมุมมองศาสนา. นครปฐม : คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๘.
- จำนง อติวัฒนสิทธิ์และคณะ. สังคมวิทยา. กรุงเทพฯ : ภาควิชาสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๐.
- โชคชัย วงศ์ธานี. ความหลากหลายที่ไม่หลากหลาย : การจัดการในการอยู่ร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เขมรชาติ เทพไทย (บ.ก.) มิติวัฒนธรรมประวัติศาสตร์และภาพยนตร์ คืบสูสันติจังหวัดชายแดนภาคใต้. กรุงเทพฯ : กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๕.
- ณรงค์ เล็งประชา. พื้นฐานวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ทักษ์อักษร, ๒๕๓๙.
- นิปาทิมาะ หะยีหามะ และอรุษา ปุณยบุรณะ. การผสมผสานทางวัฒนธรรมของชาวไทยพุทธชาวไทยเชื้อสายจีนและชาวไทยมุสลิมในอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี. ปัตตานี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๔๙.
- นิยพรธณ วรณศิริ. มานุษยวิทยา สังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : เอ็กซ์เปอร์เน็ท, ๒๕๕๐.
- บรรพต วีระสัย. สังคมมานุษยวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : เอ็กซ์เปอร์เน็ท, ๒๕๑๗.
- ปิยะ กิจถาวร. ในเขมรชาติ เทพไทย (บ.ก.) มิติวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์และภาพยนตร์คืบสูสันติจังหวัดชายแดนภาคใต้. กรุงเทพฯ : กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๕.
- ปหาณี จูติวัฒนา. สังคมวิทยา. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๓.
- โยฮัน กัลดุง. พุทธสันติวิธี : ฤทธิเชิงโครงสร้าง. สมชัย เย็นสบาย ผู้แปล. กรุงเทพฯ : ปาจารย์สาร, ๒๕๓๘.
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์ การพิมพ์, ๒๕๔๒.
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒. กรุงเทพฯ : บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด, ๒๕๔๖.
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ - ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. พิมพ์ครั้งที่ ๓ กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๙.
- วิจิตร ศรีสอาน. การจัดการศึกษาเพื่อสันติภาพในสันติศึกษากับการแก้ปัญหาความขัดแย้ง. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙.
- สถาบันวิจัยและพัฒนาสุขภาพภาคใต้. ประวัติความเป็นมาชุดโครงการวิจัย “พหุวัฒนธรรมศึกษา”. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยและพัฒนาสุขภาพภาคใต้, ๒๕๕๓.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ. ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ, ๒๕๖๒.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๓. กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๕๓.

สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ. นโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๒. กรุงเทพฯ : สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ, ๒๕๖๐.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. พื้นฐานความเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๕๖.

สุพจน์ แสงเงิน. พื้นฐานวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏพระนคร, ๒๕๔๒.

สุพัตรา สุภาพ. สังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๕๒.

เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์. รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้. กรุงเทพฯ : วี.ที. ซี.คอมมิวนิเคชั่น, ๒๕๕๔.

อมรา พงศาพิชญ์. ความหลากหลายทางวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

อมรวิรัช นาคทรพรพ และคณะ. รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับท้องถิ่นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๕๑.

วารสาร และหนังสือพิมพ์

ชวิน พงษ์ผจญ. “สภาพปัญหาในการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างสันติสุขของโรงเรียนรัฐบาลในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้”, วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. ปีที่ ๔๔ (ฉบับที่ ๒), ๒๕๖๑ หน้า ๑๑๖ - ๑๕๗.

นุรชิตา เพอแผละ. “สถานการณ์ด้านการศึกษาของเยาวชนในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ของจังหวัดสงขลา”, มหาวิทยาลัยหาดใหญ่., ๒๕๕๘.

บรรจง ฟ่ำรุ่งแสง. “พหุวัฒนธรรมศึกษาชายแดนภาคใต้ : แนวทางสู่การปฏิรูปการศึกษา”, วารสารศึกษาศาสตร์. ปีที่ ๑๘, มกราคม - มิถุนายน ๒๕๕๑ หน้า ๓.

วิทยานิพนธ์ รายงานวิจัย เอกสารวิจัย

ดุสิต หวันเหลี่ยม. “การพัฒนาแนวคิดวัฒนธรรมสมานฉันท์ของสังคมพหุวัฒนธรรมตามทฤษฎีของตำรวจตระเวนชายแดนที่มีประสบการณ์ปฏิบัติงานในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้”. เอกสารวิจัยส่วนบุคคล, มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๕๒.

พิริยะ กรุณา. “การบริหารสถานศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมในโรงเรียนสองศาสนา”. การประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ “GRADUATE SCHOOL CONFERENCE 2018”, ๒๕๖๑.

เรชา ชูสุวรรณ และคณะ. “รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของสมรรถนะบุคคลที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้”. วิทยานิพนธ์, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, ๒๕๕๐.

ศิลป์ชัย สุวรรณณณี. “การบริหารสถานศึกษาตามแนวทางพหุวัฒนธรรมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้กรณีศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐ”. รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๕๗.

ศศิธร อภิสัทธีนิรันดร. “การขัดเกลาทางสังคมผ่านรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กประเภทรายการ ปกิณกะบันเทิง”. วิทยานิพนธ์, การสื่อสารมวลชน, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

สถาบันพระปกเกล้า, สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล. “การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้กับสิทธิเสรีภาพในการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา”. รายงานวิจัย, สำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๙.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, สำนักวิชาการ. “ปฏิรูปการศึกษา ปฏิรูปประเทศไทย”, ๒๕๖๐.

เอกรินทร์ สังข์ทอง. “รายงานการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของผู้อำนวยการโรงเรียนของรัฐในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้”. รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, ๒๕๕๑.

ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ. “รายงานคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์ แห่งชาติ (กอส.) : เอาชนะความรุนแรงด้วยพลังสมานฉันท์”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://chaisuk.files.wordpress.com/2008/09/nrcreport-thai1.pdf>, ๒๕๔๙.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. “พระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๒”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://www.spr.ac.th/web/ebook/pdf/acteng/pdf.pdf>, ๒๕๔๒.

อับดุลชะกูร์ บินซาฟีอีย์ ดินอะ. “แนวทางการจัดการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อชุมชนอย่างยั่งยืน (ท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบ)”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://www.oknation.net/blog/print.php?id=112336>, ๒๕๕๐.

อับดุลสุโก ดินอะ. “ยุทธศาสตร์การเข้าใจ เข้าถึงและพัฒนาชุมชนมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://www.oknation.net/blog/shukur/2007/07/27/entry-3/๒๕๕๐>.

ภาษาต่างประเทศ

Bidney. Theoretical Anthropology. New York : Columbia University, 1968.

Broom and Selznick. Sociology : A Text with Adapted Readings. New York : Harper and Row, 1958.

Cortes. The Children are Watching : How the Media Teach About Diversity. New York : Teachers College Press, 1996.

- Datzberger. The Integration of Education and Peacebuilding - Synthesis Report on Findings from Myanmar, Pakistan, South Africa and Uganda. Ulster University, 2016.
- James Banks. Cultural Diversity and Education : Foundations, Curriculum , and Teaching. Boston : Allyn and Bacon, 2001.
- James O'Connell. Meanings, Strategies, and Structures : Another Look at Nonviolence, Force and Violence. School of Peace Studies, Bradford University U.K., 1987.
- Johan Galtung. "Peace : Research, Education , Action", Essays in Peace Research. Copenhagen : Christian Ejlers, 1996.
- Kunzman. "Mutual Understanding : The Basis of Respect and Ethical Education". (Online). Philosophy of Education, 2003.
- Mitchell and Salsbury. Encyclopedia of Multicultural Education. British : Greenword, 1999.
- National Council for Accreditation of Teacher Education (NCATE). Professional Standards for the Accreditation of Schools, Colleges, and Departments of Education. Washington : DC Author, 2002.
- Richard L. Lanigan. "A Good Rhetoric is Possible : Ricoeur Philosophy of Language As a Phenomenology of Discourse in the Human Science", In the Philosophy of Paul Ricoeurs. Ed.Lewis Edwin Hahn, Chicago, IL : Open Court, 1999.

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ	: นาวาอากาศเอก คมกริช นันทวิสุทธิ
วัน เดือน ปี เกิด	: ๒๓ มกราคม ๒๕๐๘
ประวัติการศึกษา	: โรงเรียนเตรียมทหาร รุ่นที่ ๒๔ : โรงเรียนนายเรืออากาศรุ่นที่ ๓๑ : โรงเรียนนายทหารชั้นผู้บังคับฝูง รุ่นที่ ๗๙ : โรงเรียนเสนาธิการทหารอากาศ รุ่นที่ ๔๒ : วิทยาลัยการทัพอากาศ รุ่นที่ ๔๗
ประวัติการทำงานโดยย่อ	: นักบินฝูงบิน ๔๖๑ กองบิน ๔๖ พิษณุโลก : นายทหารการฝึก ฝูงบิน ๔๖๑ กองบิน ๔๖ พิษณุโลก : นายทหารนิรภัยการบิน กองบิน ๔๖ พิษณุโลก : นายทหารยุทธการ กองยุทธการ กรมควบคุม การปฏิบัติทางอากาศ : นายทหารตรวจสอบมาตรฐานการบิน กองบัญชาการยุทธทางอากาศ : รองผู้บังคับการ กองบิน ๔๖ พิษณุโลก : ผู้อำนวยการ กองวิเคราะห์และประเมินผล วิทยาลัยการทัพอากาศ : รองเจ้ากรมจเรทหารอากาศ : รองผู้อำนวยการ สำนักงานตรวจสอบภายใน ทหารอากาศ
ตำแหน่งปัจจุบัน	

สรุปย่อ

ลักษณะวิชา สังคมจิตวิทยา

เรื่อง แนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
ผู้วิจัย นาวาอากาศเอก คมกริช นันทวิสุทธิ์ หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 62
ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการ สำนักงานตรวจสอบภายในทหารอากาศ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ ปัตตานี ยะลา นราธิวาส เป็นปัญหาด้านความมั่นคงของไทยมายาวนานและมีความซับซ้อน มีสาเหตุมาจากภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ ชาติพันธุ์ และศาสนา เพราะมีบริบททางสังคม วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ที่แตกต่างจากภาคอื่นๆ คือมีชาวไทยมุสลิมเชื้อสายมลายูซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ในพื้นที่ จึงมีความแปลกแยกจากสังคมวัฒนธรรมไทย

ทั้งนี้ ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561 - 2580) ประเด็นยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่มีผลกระทบต่อความมั่นคง มุ่งความสำคัญที่การสร้างความปลอดภัยและความสันติสุขอย่างถาวรในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อให้ปัญหาความมั่นคงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้รับการแก้ไขจนเกิดความสงบและสันติสุขอย่างยั่งยืน ต้องส่งเสริมสังคมพหุวัฒนธรรมในพื้นที่ให้เข้มแข็งจนเป็นพลังสำคัญในการแก้ไขปัญหาส่งเสริมให้ภาคประชาสังคมร่วมมือกับภาครัฐในการพัฒนาพื้นที่ให้สอดคล้องกับความต้องการของทุกกลุ่มโดยเฉพาะเยาวชนตามยุทธศาสตร์พระราชทาน “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา”

จากการศึกษาของ อมรา พงศาพิชญ์, 2542 พบว่า สังคมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นสังคมพหุวัฒนธรรม มีหลากหลายเชื้อชาติ หลายศาสนาอยู่ร่วมกัน มีวัฒนธรรมของเชื้อชาติหรือศาสนาที่แตกต่างกัน มีการขัดแย้งกันในเรื่องเชื้อชาติหรือศาสนา สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2560 อธิบายว่า รัฐบาลต้องสนับสนุนให้ประชาชนทุกเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรม ได้เรียนรู้ซึ่งกันและกันในทุกด้านเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ลดความหวาดระแวงระหว่างผู้ที่นับถือศาสนาหรือมีวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ถ้ารัฐบาลและประชาชนสามารถยอมรับในความแตกต่างทางวัฒนธรรม ยอมรับในอัตลักษณ์มลายูมุสลิม สามารถสร้างความเสมอภาค ความยุติธรรม ความรู้สึกแปลกแยกอาจลดลงได้ ความไม่สงบและความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีปัจจัยหลักที่นำมาเป็นเงื่อนไข คือ ชาติพันธุ์ ศาสนา วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ จึงถูกคนบางกลุ่มนำมาใช้เป็นเงื่อนไขในการก่อเหตุความรุนแรง ประกอบกับการพัฒนาในพื้นที่ทั้งเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษาที่ไม่สอดคล้องกับอัตลักษณ์วิถีชีวิต ความต้องการของคนในพื้นที่ เครื่องมือที่สามารถนำมาใช้ในการแก้ปัญหาความขัดแย้งได้คือ การศึกษา เพราะการศึกษาสามารถพัฒนาคนและประเทศชาติได้ ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ 20 ปี ในประเด็นยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ มุ่งเน้นให้สถาบันทางสังคมร่วมปลูกฝังค่านิยมวัฒนธรรมที่พึงประสงค์ โดยบูรณาการร่วมระหว่างครอบครัว ชุมชน ศาสนา การศึกษา และสื่อ หล่อหลอมคนไทยให้มีคุณธรรม จริยธรรม ในลักษณะที่เป็นวิถีการดำเนินชีวิต

สถาบันการศึกษามีบทบาทสำคัญในการขัดเกลาทางสังคมต่อการใช้ความรู้ ความเข้าใจในสิ่งต่างๆ โดยต้องสอดแทรกการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และการมีจิตสาธารณะ เข้าไปในทุกสาระวิชาและทุกกิจกรรม รวมทั้งปรับสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก สถาบันการศึกษาให้เอื้อต่อการมีคุณธรรม จริยธรรม จิตสาธารณะ ปัจจุบันสถาบันการศึกษาใน สามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีหลากหลายระบบทั้งโรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนเอกชนอิสลาม และ โรงเรียนสอนศาสนาหรือปอเนาะ และความสัมพันธ์เป็นไปอย่างแยกส่วนไม่มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน มีการแยกการเรียนการสอนอย่างชัดเจน ทำให้เกิดการปิดกั้นการดำรงอยู่ของสังคมพหุวัฒนธรรมในพื้นที่

จึงควรให้ความสำคัญต่อการพัฒนาบทบาทสถาบันการศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรม มีการเน้นปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมระหว่างกันทั้งชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม เพื่อให้เกิดทักษะในการอยู่ร่วมกันแบบสังคมพหุวัฒนธรรม รวมทั้งสถาบันการศึกษาต้องมีแนวทางที่เหมาะสมกับบริบททางสังคมวัฒนธรรมที่หลากหลายเพื่อเป็นการยอมรับในความหลากหลายของ อัตลักษณ์เฉพาะพื้นที่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ การศึกษา เป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้าง การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ช่วยให้เข้าใจถึงปัญหาความขัดแย้งและเป็นกรอบ การพัฒนาสถาบันการศึกษาเพื่อแก้ปัญหาและเป็นภูมิคุ้มกันช่วยป้องกันการเกิดความขัดแย้งได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่ศึกษาถึงแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัด ชายแดนภาคใต้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพสถาบันการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการขัดเกลาทางสังคมสำหรับสังคมพหุ วัฒนธรรม
3. เพื่อหาแนวทางพัฒนาสถาบันการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีปฏิสัมพันธ์ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน เพื่อให้เกิดการยอมรับในความหลากหลายของอัตลักษณ์

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา
 - 1.1. ศึกษาวิเคราะห์สภาพสถาบันการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดย บูรณาการเข้ากับแนวความคิดการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม และการศึกษาปัญหาและ อุปสรรคที่มีผลต่อการขัดเกลาทางสังคมสำหรับสังคมพหุวัฒนธรรม
 - 1.2. เป็นการศึกษาวิจัยเชิงพรรณนาที่มุ่งเน้นถึงวิธีการและแนวทางในการปฏิบัติ
2. ขอบเขตด้านพื้นที่ สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ ปัตตานี ยะลา นราธิวาส
3. ขอบเขตด้านประชากร เป็นบุคลากรที่ทำงานอยู่ในสถาบันการศึกษาในสามจังหวัด ชายแดนภาคใต้
4. ขอบเขตด้านระยะเวลา วิเคราะห์และเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่ ต.ค.62 – ก.ค.63

วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีการวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกบุคคล

1. การรวบรวมข้อมูล

1.1. ข้อมูลทุติยภูมิ เป็นการสำรวจเชิงคุณภาพและศึกษาค้นคว้าเอกสารจากแหล่งต่างๆ ซึ่งมีเกณฑ์ในการคัดเลือกเอกสารคือ 1. ความจริงของเอกสาร 2. ความถูกต้องน่าเชื่อถือของเอกสาร 3. การเป็นตัวแทนของเอกสาร

1.2. ข้อมูลปฐมภูมิ เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกจากบุคลากรที่ทำงานอยู่ในสถาบันการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 4 คน

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาวิเคราะห์และประมวลผลโดยร่วมกับการศึกษาข้อมูลจากเอกสารด้วยการวิเคราะห์ข้อมูล โดยพิจารณาประเด็นหลักที่พบในข้อมูลมาแบ่งเป็นประเด็นย่อย เริ่มต้นจากการวิเคราะห์ภาพรวมสู่การวิเคราะห์ประเด็นย่อยต่างๆ

3. การนำเสนอข้อมูล

นำเสนอข้อมูลแบบรายงานวิจัยเชิงพรรณนาและวิเคราะห์นำเสนอแนวความคิดใหม่ๆ

ผลการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพสถาบันการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

1.1 ปัญหาการจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบัน ประกอบด้วย 1. ขาดความปลอดภัย 2. เกิดความอ่อนแอของระบบการศึกษาสามัญ 3. การศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่สามารถตอบสนองความต้องการและความมั่นคงของท้องถิ่น 4. ประชาชนให้ความสำคัญการศึกษาด้านศาสนาเป็นอย่างมากขาดการบูรณาการและขาดความสมดุลระหว่างหลักสูตรศาสนากับหลักสูตรสามัญ 5. เยาวชนมีปัญหาในการใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร 6. งบประมาณที่ได้รับการอุดหนุนไม่เพียงพอ ต้องแก้ปัญหาด้วย การกระจายโอกาส การตระหนักในความแตกต่าง การมีส่วนร่วม และการประณีประนอม

1.2 บทบาทสถาบันการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย 1. การลดความรุนแรงด้วยการให้ความสำคัญทางด้านการศึกษา ส่งเสริมให้เกิดการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมและยึดหลักการจัดการศึกษาเชิงบูรณาการวิถีชีวิต เอกลักษณ์ ความหลากหลายทางวัฒนธรรม 2. การจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความหลากหลายมากกว่าพื้นที่อื่นๆ จึงต้องมีบทบาทในการส่งเสริมสังคมพหุวัฒนธรรมที่เน้นปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมระหว่างกันทั้งชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม 3. มีบทบาทสำคัญในการให้ความรู้ทางวิชาการ การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และการเตรียมเยาวชนให้มีความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และทักษะในการใช้ชีวิตในการอยู่ร่วมกันในชุมชน 4. บทบาทในการสอดแทรกบูรณาการแนวความคิดในการเรียนการสอนให้เยาวชนมีทักษะสังคมในการปฏิสัมพันธ์และการสื่อสารระหว่างกัน

2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการขัดเกลาทางสังคมสำหรับสังคมพหุวัฒนธรรม

2.1 สถาบันการศึกษามีผลต่อกระบวนการขัดเกลาต่อเยาวชน คือ การขัดเกลาทางสังคมพัฒนาความคิด ความเชื่อ และพฤติกรรมไปในทางที่ถูกต้องเหมาะสมเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

2.2 องค์ประกอบกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ประกอบด้วย การขัดเกลาทางด้านจิตใจ การขัดเกลาทางด้านสติปัญญา การขัดเกลาทางด้านพฤติกรรม ซึ่งสถาบันการศึกษามีความสำคัญในการขัดเกลาทางสังคมต่อการให้ความรู้ ความเข้าใจในสิ่งต่างๆ ของสังคม

3. เพื่อหาแนวทางพัฒนาสถาบันการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน เพื่อให้เกิดการยอมรับในความหลากหลายของอัตลักษณ์

3.1 การจัดการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นการจัดการศึกษาที่มีความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมให้เกิดความเข้าใจกัน มีความร่วมมือร่วมใจมองเห็นประโยชน์ในการพึ่งพาอาศัยกัน ปลูกฝังให้นักเรียนเกิดความตระหนักรู้และความเข้าใจถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรม

3.2 การจัดหลักสูตรให้เอื้อต่อการมีปฏิสัมพันธ์และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เป็นการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ต่างๆ ปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในทุกวิชา มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้สู่แนวทางการปฏิบัติให้เหมาะสมกับบริบททางสังคม วัฒนธรรมและตรงกับความต้องการของผู้เรียน มีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนและชุมชนโดยมีการจัดกิจกรรมต่างๆ สนับสนุนการมีปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนระหว่างกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ผู้บริหารสถาบันการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ควรนำรูปแบบการบริหารแบบพหุวัฒนธรรมศึกษาไปปรับใช้ตามความเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนเท่าที่ระบียบข้อบังคับของกระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานพื้นที่การศึกษาเอื้ออำนวย และต้องพัฒนากลยุทธ์ โครงการ หรือกิจกรรมให้เกิดผลเป็นรูปธรรม

1.2 ผู้บริหารสถาบันการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ต้องเร่งดำเนินการแก้ปัญหาคุณภาพการศึกษาหรือคุณภาพผู้เรียนตกต่ำ ด้วยการปรับเปลี่ยนโครงสร้างหลักสูตรการเรียนการสอนขั้นพื้นฐานให้มีการเรียนภาษาไทยมากขึ้นและเพิ่มข้อสอบแบบอัตนัยเพื่อให้ผู้เรียนได้มีการวิเคราะห์และสังเคราะห์

1.3 ควรมีการปรับปรุงระเบียบที่เป็นอุปสรรคต่อการบริหารจัดการศึกษา การกระจายอำนาจการบริหารจากส่วนกลางสู่สำนักงานพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาที่สามารถนำไปปฏิบัติด้วยความเป็นอิสระและคล่องตัวเพื่อเพิ่มความเป็นอิสระในการบริหารแก่สำนักงานพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ปรับระบบการจัดสรรงบประมาณเพื่อการศึกษาและระบบเงินอุดหนุนรายหัวให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

1.4 ควรมีการพัฒนาการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้และเร่งแก้ไขปัญหาโรงเรียนขนาดเล็กเพื่อลดความเหลื่อมล้ำและความเป็นธรรมทางการศึกษาที่ส่งผลให้เกิดการเพิ่มการกระจายโอกาสและคุณภาพการศึกษาอย่างเท่าเทียม

1.5 นโยบายต่างๆ ของภาครัฐต้องสามารถเสริมศักยภาพของชุมชนสอดคล้องกับบริบททรัพยากรและภูมิปัญญาในพื้นที่ รวมทั้งต้องสามารถสร้างความร่วมมือระหว่างชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมในชุมชนหรือระหว่างชุมชน

2. ข้อเสนอแนะระดับปฏิบัติ

2.1 การจัดการเรียนรู้เพื่อเปลี่ยนแปลงเจตคติต่อเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม ควรมีการบรรจุไว้ในรายวิชาหรือหลักสูตรและจัดกิจกรรมที่ช่วยฝึกทักษะทางสังคม การพัฒนาความคิด

2.2 ครูผู้สอนควรเตรียมผู้เรียนให้มีความพร้อมสำหรับการเรียนรู้ในกิจกรรมที่สอดคล้องกับพหุวัฒนธรรมศึกษาและการใช้ชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรมได้ในอนาคต

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

3.1 ควรทำการศึกษาวิจัยในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีความแตกต่างด้านศาสนาและวัฒนธรรมให้เกิดกระบวนการในการสร้างจิตสำนึกให้มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทยที่ส่งเสริมให้มีกิจกรรมด้านการศึกษา ศาสนา และกีฬา ระหว่างเด็กไทยพุทธกับเด็กไทยมุสลิมให้มีกระบวนการหล่อหลอมเด็กไทยมุสลิมมีจิตสำนึกในความเป็นไทยที่เกี่ยวข้องกับชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

3.2 ควรศึกษาการพัฒนาหลักสูตรอบรมครูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้เกิดการศึกษาเพื่อสร้างสันติสุขที่นำไปใช้ในการกำหนดวัตถุประสงค์ เนื้อหา การเรียนการสอน และการประเมินผล เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามแนวคิดการศึกษาเพื่อสร้างสันติสุขอย่างมีประสิทธิภาพ